

JEZIČNIK

KNJIGA SLOVENSKA

v

XIX. VEKU

E.

Spisal

J. MARN

XXIX. Leto.

V Ljubljani.

Natisnila in založila R. Miliceva tiskarna.

1891.

JEZIČNIK

KNJIGA SLOVENSKA

v

XIX. VEKU

E.

Spisal

J. M A R N

XXIX. Leto.

V Ljubljani.

Natisnila in založila R. Miliceva tiskarna.

1891.

Čas kolesa vrti in orje nam brazde po čelu.

Cognar.

Betošnji menda predzadni moj Jezičnik se poklanja narodnim učiteljem slovenskim; tudi prvi in zadnji med njegovimi knjižniki sta bila neki čas učitelja in sta po svojih čvrstih spisih v prozi in poeziji nam še sedaj. Srednji štirje so v učiteljstvu dokaj svitile zvezde, ki mlajšim tovarišem kažejo pravega rodoljubja pot ter jih vabijo, naj le-tí marljivo spopolnujejo, kar so oni samotež, v slovenščini malo da ne samouki, pričeli v Knjigi Slovenski.

Duh, ki dije iz njihovih pisanj, je hvale in posnemanja vreden. Prav to me je nagibalo, da sem jih radosten opisoval jaz, ki sem i duhovnik i učitelj. Duhovski pa učiteljski stan sta sicer najožje sklenjena med seboj, a vendar si nista jednaka. Po posvečenju, ki ga ima duhovnik, je vzvišan nad druge stanove in nikdo ne more océniti dobrot in milosti, ki po njem dohajajo vsemu človeštvu.

Oblika je pa obleka, ki se spreminja s človekom. Da samouk ne more imeti tiste pravilne doslednosti, ki je le znak dovršenega učenjaka, to se umé samo po sebi. Znamenito je pač opazovati, kako so naši junaci napredovali v pismenstvu, kedaj se je Tovarš prekrstil v Tovariša, Vertec v Vrtec, kedaj se je vrednik prelevil v urednika, poduk v pouk, am-iga v om-ega, umetnost v umetelnost, šmarnica v šmarijnico itd. — Naglica ni pridna. Prehitremu novotarjenju v knjigi so pripisovati napake, ki se v nekaterih spisih prikazujejo na dan p. izpolneno, naklonen, neizpremenen nam. neizpremenjen, kakor odmenjen. Ako pišem spomlad nam. pomlad, zdí se prilično kakor snoči, danes; čemu še vzpomlad? Pomlad Frühling, se pomladí, wie poetisch! pravi Metelko (str. 146), kar pa vzpomlad, vzpomladiti, umetelnost, šmarijnica itd. nikakor več ni! Est modus in rebus.

Vrla v pričujočem Jezičniku opisana slovénška šestorica vsa še živi, hvala Bogú! in tekmuje deloma srečno na književnem polju (cf. Koledar družb. sv. Mohor. 1892 str. 23—47 Navratil, Vrtec Tomšič itd.); želim iskreno, naj bi uspešno delovala še mnoga leta sebi na čast, milemu svojemu narodu na korist!

V Ljubljani dné 8. decembra 1891.

Josip Marn.

Razgled.

E.

	Stran
I. Ivan Navratil	1
II. Andrej Praprotnik	9
III. Matej Močnik	25
IV. Josip Levičnik	35
V. Ivan Tomsic	45
VI. France Cegnar	55

Ivan Navratil r. 5. marc. 1825 v Metliki. Praded mu je bil Pražan, bivši častnik. Domačo dvorazredno šolo je doštal v Metliki, tretji razred in šest latinskih l. 1843 v Novem Mestu, modroslovje l. 1845 v Ljubljani, pa nekoliko bogoslovja; l. 1846 stopi v službo pri c. kr. dohodni okrajni oblasti, l. 1847 pri c. kr. deželnem sodišču, l. 1851 pa postane opravitelj ali oficijal pri najvišjem sodišču na Dunaju, kjer služi še sedaj kot pristav in ravnateljski predstojnik ter sodni tolmač za slovenski in srbohrvatski jezik.

Slovénščina se mu je smilila po materi, belokranjski trdi Slovénki, pa po Novicah vže l. 1843; zlasti se je zanj vnel l. 1848, kedar je sodeloval pri javnih sodbah, tajnik pri Slovénkem društvu, in se je učiti jel vseh jezikov slovanskih na podlagi častitljive staroslovenščine, kakor jo je v liceju razlagal profesor Fr. Metelko l. 1849. Do izvrstnosti pa je došel v njej po čitanju sv. pisma v slovanskih prevodih, po občevanju s preučnim dr. Fr. Miklošičem, po marljivem pisanju in slovanskem dejanju, v katerem se v družbi z mladimi Slovenci — starosta — rad še sam pomladí.

„Odperto pismice pisateljem Novic“ je zložil Janez Larnavti t. j. Navratil 30. grudna 1845 ter priobčil v Novicah l. 1846 str. 7. Ondi pravi na pr.: „Ko sim Vas, ljube Novice, v l. 1843 prvič v roke dobil, sim se Vam — odkritoserčno povém — pošmehoval, in si v

svoji nevednosti, kakor marsikdo drugi mislil: Prazno je Vaše upanje! Večkrat sim potem perložnost imel, Vas v roke vzeti . . kmalo so se mi oči odperle . . nobeniga lista neprebraniga pustil nisim . . Z besedami Vam dopovedati ne morem, kak visoko Vas častim . . Ve ste me z radostjo do materniga jezika, kteriga sim v svoji nevednosti zaničeval, napolnile; Ve ste me prepričale, de slovenski jezik v besedah tako revin ni, kakor sim jez mislil . . . Vzemite torej, preljube Novice, za vse to mojo veliko hvalo in obljudo, de boste tudi v prihodnje meni in veliko znančam, kteri z menoj vred srede komej pričakujejo, nar ljubši časopis ostale“ — kar je res tudi bilo, vzlasti dokler so Novice bile v rokah dr. J. Bleiweisovih. — L. 1847 str. 24 pripoveduje Larnavti staro „Pustno povést“ o mladenču s krinko na obrazu pred sv. obhajilom in o kazni božji iz Petrine v hrovaški granici; str. 202—7 pa: „Prijetelske vošila mojim rojakam“, naj si prizadevajo kmetijstva si poboljšati ter naj opustijo šege, ktere njih premoženju velik velik kvar delajo p. praščinje (koline) in predolge svatbe. — L. 1848 pa se prikaže Janez Navratil v nekterih dopisih p. Kotni pisachi, podpihovavci kmetov. Zlate bukve štirim narodnim stražnikam, ki so kmetu vozniku pomagali iz zadrege. Šuntarji na kmetih — o tlaki, o Jelačiču banu (188) itd. Tudi se je ponudil, da hoče v začetnih šolah in pripravnikom razlagati slovénsko slovnico (str. 194).

Vedež. Časopis za mladost sploh, pa tudi za odrasene proste ljudi. Vredovan od Janeza Navratila, pristopnika c. k. mestniga in deželnega sodništva in uda slovenskiga društva. I. tečaj 1848 perviga slovenskiga časopisa za mladost. V Ljubljani. Natisnila in založila Rozalija Eger. List 1. v mali osmerki 6. Maliserpana, vsaki četertik, zadnji 26. list 28. Grudna. — „Pismice mladim bravcam kaže, de se bo „Vedež“ pisal posebno za mladost vsačiga stanu, za mladenče in deklice, pred vsim pa za šolsko mladost. . Prinašal bode lepe povesti. . Vi mladenči pa, ki ste Slovenci in vender slovenskiga jezika še prav dobro ne razumete, se bote zraven tudi jezika čedalje bolj vadili. Kmaló se ga bote morebiti v šolah učili. Ali ne bo dobro, ako se ga nekoliko že poprej navadíte?“ —

V I. tečaju se po kazalu nahajajo na pr.: Basni, imenitni možje slovénkiga rodú, kratkočasnice, nenavadne besede, novice, pesmi; pogovor učenika z učenci, kjer se razlagajo p. megla, oblak, dež, deževje, ploha, nalive, sneg, solika, toča, copernice, v ris ití, kervavo, višnjevo mleko, veše, slana, rosa, blisk, grom, strela; popisi žival, povesti in zgodbe, razni spiski, smešnice, zastavice, zgodovina domača, zmes, znamenitosti slovenske dežele itd. — Vrednik sam, ki je spisal največ sostavkov, razodel je v pesmici „Otročja želja“ (I. 26), da tič bi bil rad, ter popisal na pr.: „Cirkniško jezero na Krajnském; Puška, strašno nevarna reč; Slepce ali slepič; Nagovor na učence o začetku šol; Življenje Valentina Vodnika; Zajic; Od vere nekdanjih Slovincov; Od božje službe Slovincov pred keršanstvom in od perstopa h keršanstvu; Kako so Slovenci božič praznovali itd. itd. — „Vedež za létos od svojih bravcov slovó vzame, praví na koncu vredništvo. Svest si je, de jim je marsikaj koristniga, lepiga in kratkočasniga povédal. Samó želi, de bi mladi braveci „pogovor učenika z učenci“ vsaj še dvakrat prebrali, ker se take reči lahko pozabijo itd.“

Vedež. Časopis za šolsko mladost. II. tečaj 1849. I. in II. polovice vsaki četertik v véliki osmerki po 26. listov (str. 208). Rozalija Eger založnica. J. Navratil, odgovorni vrednik. — Znameniti so v tem tečaju (XII) pogovori, kaj je na pr. Zemlja; Noč in dan; Leto; Pet delov sveta; Morje, Solnce, Planeti, Zvezde z repam, Stavne zvezde; in v drugi polovici vsakdanji pogovori v slovenskim in ilirskim jeziku (IX). J. V. Valvazor. J. Kopitar. J. Dobrovski. Knez Lazar. Svatopluk kralj moravski. Sobieski, kralj poljski pride Dunaju na pomoč. Kolomb najde Ameriko. — Kako Slovenci novo leto praznujejo. Od obleke starih Slovanov. Slovanski jezik. Vuzem v Metliki. Kres v Metliki. Pesmi Metliških kresnic. Kako so stari Slovani pisali. Spomin vojske pri Sisku. Slovniške besede. Kar je pošteno nar dalje terpi. Hudodelstvo matere pride po njenim otroku na dan. Vraže ali prazne vere itd. Razun teh in drugih spisov kaže II. str. 111 vrednik „Vodila, ki se jih misli Vedež to četert v pisanju deržati: Kakor je bilo v Vedežu že rečeno, so učeni Slovani take misli, da se naj bi Slovenci v pisanju čedalje bolj ilirskému jeziku približevali. Vedeževo vredništvo je sklenilo to misel vresničiti. Vedež se piše za slovensko šolsko mladost. . Morebiti bo v vsakim listu en spis, ki bo nekoliko z ilirskými oblikami itd.“

Vedež. Časopis za šolsko mladost. III. tečaj 1850. 8. 416. Založnica Rozalija Eger. Odgovorni vrednik J. Navratil. V Ljubljani. — Tečaj ta je že dokaj čvrst, ima doklade s podobami iz naravopisja itd. Vrednik razlaga v njem kratko slovnico slovenskega jezika, sostavlja slovensko-ilirski slovník, priobčuje basni in prilike po ilirsko in po slovensko, naznanja nove bukve za učence in učitelje, opisuje imenitne Slované, ki so p. M. Čop, Miloš Obilič, Štefan Dečanski, kralj serbski; Čeh, Krok, Libuša in Přemisl; Knobleher in afrikanski divjaki, Zaklad v Ostrovskem gradu, Pobratimstvo in posestrimstvo; Kako so stari Slovenci govorili. Cesar v Terstu. Šolarska

konec leta (Pesem l. 33). Blagoserčni ribič. Poslovenil J. N. (l. 34). Slepí Juri itd. — Na str. 407 nahaja se „Vabilo na naročbo Vedeža za leto 1851“, kjer piše Janez Navratil na pr.: „Berž ko je naš premili jezik leta 1848 z drugimi našega cesarstva enako pravico zadobil, je prišel Vedež za slovensko mladino na beli dan, ne le zato, jo v domačem glasu kratkočasiti, temuč jo tudi mnogoverstnih za življenje potrebnih reči učiti in ji um bistríti. Vredništvo je imelo pred očmi, da móra drevesice dobro in pristojno obdelovati, kdor hoče, da mu drevo obilno rodi. Posebno se je vredništvu tak list potreben zdel, ker ni bilo še slovenskih bukvic za slovensko šolsko mladino . . . Zadnjo dobo jih je že zadosti . . . in je več prejemnikov odstopilo; založnica ni mogla izhajati . . . Ker pa podpisani vrednik misli, da je še veliko prijatlov slovenske nadepolne mladine, pa tudi še veliko ukaželnih slovenskih mladenčev in deklic, ki želijo kaj več vediti, kot v šolskih bukvah stoji; je sklenil Vedeža še v prihodnje na svojo roko na svetlo dajati od 14 do 14 dni, tudi za učence nižjih latinskih šol, sploh za mlade ljudi slovenske kervi, z nadpisam: „Vedež slovenski za mlade ljudi“ v tiskarnici gospe Rozalije Eger, vsako četert s kako podobo, po goldinarju za celo leto . . . Vredništvo zaprosi vse verle domorodce, Vedeža posebno slovenski mladini po šolah priporočiti . . . ter se nadja, da ga bodo domoljubi gledé na nizko ceno in blagi namen obilno podpirali itd.“

Ali — česar se vrednik ni nadejal, to se je zgodilo. — Vedež se je bil sicer prikupil starim in mladim, pridobil si nad 30 sodelavcev, učiteljev in učencev, ki so ga veselo zakladali s pesmicami in raznimi spiski, ki so jih radi prebirali domá in po šolah; vendar — oglasilo se je bilo celó premalo naročnikov, in — moral je nehati. To je povedal poslednjič J. Navratil v Janežičevem Glasniku l. 1859 zv. IV. str. 151: Zakaj je nehal Vedež?

Slovenija l. 1849 ima nekoliko dopisov J. Navratilovih na pr.: Vsim slovenskim družtvam v prevdarek — o pravopisu Cirilskem in deloma o pravilih Majarjevih (l. 10). Kako slovenske, manj navadne besede nabirati (l. 68). Narodne pesmi. Nabral v Metliškoj okolici J. Navratil: Na svatbi o darovanju. Juternica. Koledniška, kadar zvezdo nosijo. O vuzmu, kadar kolo plešejo (l. 90. 91).

Kurze Sprachlehre mit einer möglichst vollständigen Rechtschreibung der slovenischen Sprache, einem praktischen Anhang, enthaltend verschiedene Formulare und ein deutsch-slovenisches und slovenisch-deutsches Wörterbuch der nothwendigsten Kunstausdrücke aus der Straf.-P. O. vorzüglich für Gerichtsbeamte. Laibach 1850. 8. 40 + XLVIII. J. Blasnik. — „Naučenje slovenskiga jezika sosebno sodijskim vradnikam polajšati, je spisal g. J. Navratil, slavno znani vrednik „Vedeža“, v nemškem jeziku to slovensko slovnico, in je svoj namen: „hitriga Slovenca“ spisati, zraven tega pa g. vradnikam sosebno vstreči, prav lepo dosegel . . . Kar ti knjižici posebno vrednost da, je njena doklada, mnogi izgledi, kako naj se vradniške pisma po slovensko izdelujejo, na pr. povabilo prič, pričetki zapisnikov, izpraševanje prič, sodijske razsodbe, zatožbe, očitna obravnava itd. . . Pa ne le vradnikam, temuč vsacimu, ki se hoče slovensko naglo brati in pisati naučiti, priporočimo to knjižico, ktera bi utegnila tudi takim županam dobro služiti, ki zraven slovenskiga tudi nemško umejo in se hočejo popolnoma naučiti v slovenskim jeziku kancelijske pisma izdelovati, kakor se pravim slovenskim županam spodobi“, pravijo N o v i c e l. 1851 str. 5.

Slovenska Bčela je l. 1850 ponatisnila Navratilov spis: „Jernej Kopitar“ iz Vedeža; str. 62 pa ima „Nekaj zastran krojenja novih besed“, spisal J. Navratil. L. 1853 str. 7—64: „Želja jezikoznanska o novem letu vsim Slovencom, posebno

pisateljem slovenskim v prevdarek“ — o glagolih doveršivnih in nedoveršivnih.

Pomagal je J. Navratil vrlemu A. Janežiču, ko je l. 1850—51 spisaval svoj „Slovar slovenskega in nemškega jezika“; tudi v „Slovnici za domačo in šolsko rabo“ l. 1863 mu hvalo daje za marsiktero prijazno opombo ali popravo. Tako tudi dr. Fr. Miklošič v „Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum“ l. 1862—65. Pomagal je Cigaletu pri slovenski juridično-politični terminologiji kakor tudi sicer pri obnem državnem zakoniku; popravljal slovenske šolske knjige za c. k. šolsko knjižno zalogo itd.

Ko je dr. Bleiweis l. 1850—55 so-stavljaj „Berila Slovenske“ za prve štiri gimnazijalne razrede, vravnal mu je J. Navratil več svojih spiskov iz Vedeža itd. na pr.: I. Hudodelstvo matere pride po otroku na dan. Pridnost in nemarnost. Enajsta ura ali čudni strah. Vuzem v Metliki. Mladi Vukasovič. Znamenite lastnosti pajka. Kako Slovenci novo leto praznujejo. Kako se je nekdo pri vzdigo-vanju zaklada spekel. Otročja želja (Pese-m). II. Ples kuhinjske posode. III. Pajek in pajčina. Sedmere lastavice. Pripovedka po serbski narodni. Čeh, Krok, Libuša, Přemisl. Česke pripovedke. Početek in konec janičarjev. — Dvakrat desna roka pa je bil dr. Miklošiču pri sestavljanju „Slovénskijh Beril“ za višje gimnazi-jalne razrede l. 1853—58, kjer so posebej njegovi spisi p. V. Nekoliko pisem. Golobje domači. Delo in lenoba — po J. Šnia-deckem. Pandirek. Kertek. Morska kača prvič ujeta. Riba beluga. Piast, iz kmeta kralj. Dositej Obradovič. Matija Čop. Riba jesetra. Deržavin. VI. Pismo mladenča. Veliki Vojvoda Karel v bitvi Aspernski. Jama Postojnska. Boleslav Hrabri in cesar Oton III. Življenje Frančiška Hladnika. Poznavanje sebe in drugih ljudi. VII. Oklic cesarstva avstrijanskega — po J. Jirečku. Jernej Kopitar. Ris. Jurij Kastriotič Skenderbeg itd.

Od l. 1851 imajo Novice dokaj do-pisov njegovih z Dunaja; tako na pr. je nameraval učene besede dušeslovja (psi-hologije) poslovenjevati, češ, da njih slov-niček, koristen zlasti v porotah, s pridjano nemško omejnico (definicijo) dá na svetlo (str. 74); str. 151 veselo opisuje slovstveno napredovanje slovensko po slavnih pisat-eljih p. po Miklošiču, Cigaletu, Hicin-gerju itd.

L. 1852—53 je jel J. Navratil v No-vicah opisovati „Življenje slavnih Slovanov“. Vvod mu je jako zname-niten, in nasvet njegov izvršuje kolikor toliko po „Uč. Tovarišu“ tudi „Jezičnik“; resnica ondi povedana se pa še dan danes premalo čisla mej Slovenci. Glasí se v tedanji obliki:

„Vsak narod se ponaša s svojimi slav-nimi možmi, to je z možmi, ki so kaj po-sebno imenitnega zmodrovali ali znajdli, ter šteje njihovo imenitnost — njihovo slavo tudi sebi v čast. Spodobilo bi se toraj, da bi bil tudi naš — slovanski — narod zavoljo slovečih mož, ki so se med njim narodili, in kateri so tako rekoč svetle danice med drugimi zvezdami, — tako po-nosen, kot so ponosni zavoljo svojih slav-nih mož drugi narodi. Narod, ki ne časti imenitnih mož svoje kervi, narod, ki se mu serce ne širi, kadar sliši kterege svojih slavnih sinov imenovati, — tak narod ne vé še, kaj je kteremu narodu v čast, kaj mu je slava, — tak narod nima še pra-vega občutka za to, kar narodovnost ime-nujemo.

Zavoljo slavnih mož, ki so našega na-roda, moramo in smemo, izgled družih narodov posnemaje, ponosni biti tudi za to, ker ljudje po takih bistrih glavica-h ves narod sodijo. Sodijo, da narod, ki ne more nobenega izmed svojih sinov imenovati, kateri bi se bil s kakim posebnim delom poslavil, je neomikaven, to je tak narod, ki ne bo nikdar omikan ali prebrisan. Taka sodba ni sicer vselej pravična, ker se mar-siktera glavica morebiti le zato ne raz-svetlí, ker nima priložnosti — ker nima

narod nikakovih šol, ali vsaj dobrih ne, da bi se mogla v njih tleča iskrica v glavicah domačega sinka raznetiti in svojemu narodu z učenostjo kot svetla luč v temi svetiti. Ali sodijo vendar le tako, čeravno po krivem.

Toda naj sodijo kakorkoli, nam Slovanom se ni treba, kar se tega tiče, kratko in malo ne sramovati. Veliko mož našega velikega naroda slovanskega je živelo in jih še živi, katerih imena so v zgodovinskih bukvah s posebno častjo zapisana, v kamen z zlatimi čerkami vrezana, kaj, celó v zvezde na nebu vkovana ...

Ali bodi Bogu potoženo, da marsikteri Slovan slovečih Slovanov še po imenu ne pozná! Ako mu je pa ime in imenitno delo slavnega moža znano, ne vé, da ga je slovanska mati rodila. — Te nevednosti si pa Slovani nismo sami krivi. Nemške bukve so nam popred po šolah in zvunaj šol rod slovečih mož slovanskega naroda rade prikrivale, ali jih celó po krivem nemškemu narodu na čast Nemce imenovale. Le posamezni učenci našega naroda, ki so slovanske bukve in novice prebirali, so resnico zvedovali. Priprosto, posebno slovensko ljudstvo, ki je malokaj slovenskega brati imelo, je od tega po malem kaj soznavalo ...

Zdaj pa, ker — kakor mislim in želim, — tudi naši priprosti ljudje, gotovo pa vsi marljivi braveci „Novice“ že vedó, kdo je Slovenec, in da smo tudi mi Slovenci sinovi velikega slovanskega naroda, da je tedaj slave slovanskega naroda, kakor vsak drugi rod tega velikega naroda, tudi slovenski rod deležen, — zdaj — menim — je že čas, tudi Slovencom po malem od slavnih mož, od teh dragih in bliščih kamnov slovanskega naroda pripovedovati — starjim v ponòs, da so tega naroda, mlajšim pa v ponòs in izgled, — v ponòs iz ravno tistega namena, v izgled pa, da bi jih posnemali sebi in svojemu narodu na čast in slavo (str. 138) itd.“

Slovani, opisani l. 1852 str. 138—378, so (I—XI): Juri Vega, Kopernik, Ivan Gundulič, Karamzin, Dobrovski, Valvazor, Komenski, Kopitar, Krasicki, Lomonosov, Deržavin; l. 1853 str. 2—314 (XII—XXI): Dositej Obradović, Bernolak, Cigler France Andrej, Kolár Jan, Popović Ivan, Zlatarić, Dolinar Tomaž, Raić Ivan, Krilov pa Jan Svatopluk Presl.

Razun tega kažejo Novice l. 1853 v „Jezikoslovnih pogovorih“ Navratilove razprave: „Skupnik in skutnik, oboje med Slovenci (str. 286)“. — „Kupa ali Kolpa“ (290)? — Konec skutniko-skupniške vojske (gl. Novic. 1875). Drugi pomének zastran Kolpe in Kupe (str. 323). O ravno tej stvari na odgovor gosp. Terstenjaka v 84. in 85. listu (str. 370—1). J. Navratil. — L. 1854 je priobčil v Novicah str. 350—395 jako čvrsto razpravo „Od glagolov doveršivnih“, str. 395 „Dostavek k spisom“ in in l. 1855 str. 6 še nekaj „Zastran glagolov“ z ozirom na nekatere ugovore (cf. str. 406), kar je predelano in pomnoženo v nemškem jeziku po nasvetu veljavnih jezikoslovcev p. Kurelca itd. dal na svetlo pod naslovom:

„Beitrag zum Studium des slavischen Zeitwortes aller Dialekte, insbesondere über den Gebrauch und die Bedeutung der Zeitformen in Vergleichung mit den klassischen und modernen Sprachen (deutsch, italienisch, französisch und englisch). Mit einer tabellarischen Übersicht in allen obigen Sprachen. Ein praktisches Handbuch beim Sprachstudium. Von J. Navratil, Offizial des k. k. obersten Gerichtshofes. Wien 1856. 8. 135. V dostavku ima nauk: „Kako treba poslovnjati „ohne dass, ohne zu“, kar so ponatisnile slovénski Novice 1855 str. 411 že iz rokopisa mnogim na korist. „Ta spis, edini te verste, učí, kako treba rabiti glagole slovenske, veršivnike in doveršivnike, po vsih časih in naklonih, z mnogimi izgledi iz sv. pisma v enajstih jezikih, nekdanjih in sedanjih v posebni dokladi, razun teh pa še z mnogoterimi

drugimi izgledi, primerjaje slovenščino staroslovenščini in drugim sestricam, zlasti jugoslovenščini. S pomočjo tega spisa se bodo učili Slaveni veliko lažje prav rabiti glagole domače, pa tudi gerške, latinske, laške in francozke, — zakaj le primerjaje jezik jeziku zasledujemo posebnosti tujih jezikov in spoznavamo svojega — po besedah slavnega moža, ki pravi: „Kdor ne zna drugih jezikov, ne zna tudi svojega“, to je, on si ni v svesti pravil in posebnosti njegovih. Glagol naš je pa naj bolj zvit, naj težji, pa tudi naj imenitnejši del govora, tako da pravijo učeni jeziku slavenskemu jezik glagolski (Novic. 1855 str. 267)“. Dokaj primeren „*Pretres dela Navratilovega o glagolih*“ so prinesle Novice 1856 str. 401—405 pod znakom

V Vodnikovem Spomeniku leta 1859 je o stoletnici njegovega rojstva J. Navratil pod naslovom: „Vodniku za spomin, Slovencom na korist“ nasvetoval, da bi poleg velikega nemško-slovenskega besednjaka nabirali vsi častiti domorodci vsak po svojem kraju za slovenski-nemški podnarečnik (*Idiotikon*) posebne besede, ki so le ondot navadne, ki jih ne rabimo sploh, — tudi take izreke in pregovore, ki so le po nekterih krajih v navadi — vse do zobca tako, kakor po tistih krajih izgovarjajo in poudarjajo . . . Tak besednjak je jako imeniten in koristen za jezikoznanstvo, posebno pa za glasoznanstvo, ki je steber primerjavnemu jezikoznanstvu . . . Podnarečnik slovenski bode potem koristen duhovnim in sodnikom, ki imajo opraviti z ljudmi iz mnogoterih krajev . . . bil bi tedaj na dvojno korist, pravi str. 186—9, na jezikoznansko in djansko, kar pojasnjuje naposled v štirih „*kratkočasnicah jezikoznanskih*“ iz skušnje v slovenščini in nemščini.

V Glasnik Slovénski je celó rad dopisoval J. Navratil ali s celim imenom ali sè znakom Δ ; p. l. 1858 z Dunaja o raznih slovenskih veselicah ali besedah, o slovenščini drobtine slovníčne (II. 67. 156); o starih knjigah slovenskih (71);

opisal je učenega jezikoznanca, tudi v sanskrtu, sina slovensko-nemških starišev, ki se zove Janez Filip Vezdin (Paulinus a St. Bartholomaeo I. str. 72—75). Bčele in njih kraljestvo. Perve tri zgodbe, ki jih pametim: 1. Svatba in smert. 2. Novinci vojaški odhajajo na vojsko. 3. Bukve pa leskova mast. Poslanec cesarja rimskega v Carigradu l. 1644 (II. 193). — L. 1859: Mihél Speranski (III. 6—48). Kralj Vladislav puščavnik. Slovníčne drobtine. Vraža pa sodnik. Zakaj je nehal Vedež (IV. 151)? — „Še nekaj zastran beril Miklošičevih“ napisal je J. Navratil po volji slavnega g. Miklošiča nasproti g. Raiču, ki je pretresal in popravljaj razun beril Bleiweisovih tudi Miklošičeve v Novic. 1856 in v Glasniku 1858 zv. II. (Glasnik 1859. III. str. 98—162).

Slavnega Miklošiča staroslovenske knjige je naznanjal Navratil redoma v Novicah p. l. 1854, v Glasniku l. 1859: Die Bildung der nomina im Altslovenischen; l. 1860: „Miklošič pa glagolica“ — po njegovem spisku v „*Ersch-Gruberjevi enciklopediji*“ (str. 16—20). Die Bildung der slav. Personennamen (117—153). Slovensko berilo za VIII. gimn. razred (str. 28), kjer — pohvalivši slovenske učence viših šol na Dunaju in J. Terdina-ta modre misli zastran slovenščine po šolah v Novicah — pravi: „Jako pametno se nam zdí tudi to, kar piše ravno ondi verli domorodec, g. Majar; le škoda, da méni še zmirom, da bo iz mešanice vendar kedaj . . . kruha, ako ne narodnega, vsaj knjižnega. Mi smo pa te misli: ali čisto po slovenski, ali pa čisto po serbski, hervaški — le mešati ne! Nadjamo se, da spregleda skoro tudi razsvetljeni g. Majar, kakor je spregledalo že več drugih, ki so bili že v taki nevarnosti, med ktere štejem tudi sebe itd.“ — Razun „*Slovniških drobtin*“ je v l. 1860 ocenil „*Miroslava Vilharja Pesmi*“ (VI. 22), ter opisal rodbino „*Zaluski* (56)“. — L. 1861 kaže v Novicah misli Miklošičeve o slovenščini (63); l. 1862 v Glasniku nasprot prof. Ládislavu: O imenstvu slovníčnem

(302); l. 1864: O veznikih ni, niti, an, anti, nego, kakor, kot — ko (str. 126—191); l. 1865 v Novicah: Zastran samoglasnika r nasproti Jezičniku (52); l. 1865 v Glasniku: Včasih se domači slovničar tudi od tujca lahko kaj nauči (219) in l. 1866: Uskoki na Kranjskem (14—20), v Novicah pa 1866: „Besedica o Novem mestu“ nasproti obliki Novomesto in besedi Rudolfovo. L. 1867 v Glasniku: Štorklja (24). Beseda „živec“ je Slovencem znana (125), in l. 1868 str. 95: Iz Metlike. Hrvaška narodna. Zapisal J. Navratil.

Učiteljski Tovarš l. l. 1862 ima naslednje spiske Navratilove: „Naj gre rakom žvižgat! Kdo? — kozopersk“ — ter po Romarju in drugih vzgledih namesto njega nasvetuje „vinotok“. — „Smešna in žalostna“ —, kjer pripoveduje resnično zgodbo iz lastnega življenja v premislek učiteljem in vsem, kateri imajo opraviti z ljudskimi šolami, kako nespametno je po sili ponemčevati slovenske otroke (str. 121). — „Živio in Slava“ namestu „hoch“ in „vivat“ — češ, prav je, da Slovenci vpijemo oboje; to je zdaj takó skoro edina vez, ki nas veže na eno stran z južnimi, na drugo pa s severnimi Slovani (str. 165).

Cvetnik Janežičev kaže več njegovih sestavkov — starih in novih na pr. l. 1865: Uskoki na Kranjskem. Nespametna sramožljivost. II. 1867: Afrikanška nevihta tornada. Siromak čevljar in njegova goska. Kosovo polje. Nikolaj Kopernik. III. 1868—70: Snegurka (Ruska národna). Jan Sobieski svoji ženi l. 1683 itd.

Slovénsko Berilo za VIII. gimnazijalni razred, napovedano vže l. 1860, bilo je tiskano še le l. 1865. Izgledi iz sedanje slovesnosti zlasti njegovi so: Bčele in njih kraljestvo. Življenje po stepi južno-amerikanski. Življenje l. Popoviča. Hoja Evgenjeva prek planin. Vihar na morju. „Ne, da bi se hvalil, nego samo branč se, jemljem nerad v misel, da je v omenjenih Miklošičevih berilih za više gimnazijalne razrede od l. 1853 do 1865, zdaj že nekoliko zastarelih, vsaj tretjina mojih izvernih in

neizvirnih spisov, pravi Navratil (v Novicah l. 1874 str. 283). Mnogo izmed njih je bilo ondi tiskanih brez mojega imena, da-si sem jih jaz sam spisal ali poslovenil. Zlasti sem v zadnjem zvezku za 8. razred jaz popisal življenje vseh pisateljev slovenskih od Trubarja do Slomšeka, tedaj skoro vso zgodovino siromaške književnosti naše do tega veljaka smrti, in zbral do malega (razun staroslovenskih in nekoliko drugih spiskov) sam vse za šolo pripravne spise iz tedanje književnosti“.

Večernice Mohorjeve družbe l. 1867. XV; Poslopje Dunajsko za slepce (str. 57—69). — Koledarček pa l. 1866: Življenje M. Vernéta (poleg Fr. Blažičevih zapiskov str. 49—51); l. 1867: Juri Stephenson (23—31); l. 1868: Peter veliki pa berač. Po narodni pripovedi ruski (knez Dolgoruki str. 29—33) spisal J. Navratil. — „Moje prvo popotvanje na Dunaj“ ima družba od l. 1887 v rokopisu, že tudi nardarjeno.

L. 1871 se je po dr. J. Bleiweisu jelo obravnavati, da bi sstavo slovénsko-nemškega Wolfovega slovarja prevzel J. Navratil. Vsa stvar pa se je razdrla vsled neljubih dopisov v Narodu in Slovencu l. 1874 št. 85, 86, zlasti vsled pisma O. Cafovega, kar dostojno pojasnjuje „Navratilov odgovor“ v Novicah l. 1874 str. 260—285 z „Dodatkom“ vred (str. 291), kjer nekako po zgledu sv. Pavla ponosno pripoveduje o svojem lastnem književnem delovanju (cf. str. 222). Vsled vmesne opazke priobčil je l. 1875 v Novicah (str. 117—174) novo razpravo zlasti gledé na slovansko pravo Navratil pod naslovom: „Skutnik-skupnik“, ter ž njo dovršuje glasovito „skutniko-skupniško vojsko“ iz l. 1850 in 1853.

Letopis Matice Slovénске ima l. 1877 str. 222—232 J. Navratila spis: Izenadno poznanstvo z imenitnim možem — s knezom Danilom Črnogorskim. — L. 1878: Pisma o Bosni in Hercegovini I—XVII. str. 148—191. Črnogorski in srbski zdravniki samouki str. 125—136. Drobt-

nice jezikoslovne: Elen ali elend — cervus alces — str. 190—1. — L. 1879: Nova pisma o Bosni in Hercegovini I—XIII. str. 148—213. Zeleni Juraj. Pesem. Zapisal Anton, priobčil in razložil Ivan Navratil (str. 217). Narodna pesmica. Zapisal I. 1867 v Radovičih kraj hrvatske meje blizu Metlike.

Krasna, prekrasna pa je njegova razprava o Kopitarju, ki jo je prinesla Kopitarjeva Spoménica l. 1880 pa Matici Slovénki na dan, kjer je naš rojak opisan na vse strani, zlasti po dotikah, v katerih je bil s slovenskimi, pa tudi slovanskimi učenjaki. Razprava ta — str. 1 do 111 — rekel bi, da je knjiga v knjigi. Kaže se v njej na pr.: Kako je Kopitar svoje življenje sam popisal l. 1839. Spisi Kopitarjevi. Kopitar pa Mušički, Dobrovsky, Šafařík, Vostokov, Miklošič. Kopitarjevo delovanje v dvorski knjižnici. Kopitar pa Vodnik, Metelko, Čop, Prešern, Ravnikar. Slovanstvo v obče, Slovenci. Dodatek. Zapisek manjših spisov Kopitarjevih in kje so prišli na svetlo.

L. 1881 prišlo je na svetlo „Slovensko Berilo za osmi gimnazijski razred. Izdal Dr. Fr. Miklošič. Druga, nekoliko predelana izdaja. Vredil J. Navratil. Na Dunaju. Založil K. Graeser. 8. VI. 146. Kakor se je zarad prejšnjih „Beril Miklošičevih“, tako se je tudi zarad tega boriti moral Navratil. Naznanjeno je bilo v Novicah 1881 str. 305, potem v Slovencu in v Kresu. V Narodu pa ga je v št. 207 silo hudo prijel prof. K. (t. j. Kermavner) ter mu naravnost oponašal, da se v njem slovensko slovstvo kaže nalašč od uborne strani! Nato se opravičuje Navratil v Novicah str. 368—376 pod naslovom: „Druga beseda o novi izdaji Miklošičevega Berila za osmi gimnazijalni razred“, in — ker je prof. K. (Koan fusionsrat) odgovoril v Narodu št. 275. 276 „Še jednokrat: G. J. Navratil in berilo“, oglasil se je le-tá poslednjič v Novicah str. 401 v dokaj rezkem spisku: „Vsakemu svoje! — L. 1883 je povedal ob kratkem:

„Kaj misli dr. Miklošič o Marnovem Jezičniku“ (str. 140), in poznej je le še priobčil J. Belobrk šaljivo jezikoznanski spisek v Novicah.

Letopis Matice Slovenske l. 1881 kaže spis njegov: Car Aleksander II. in ruski pesnik Žukovski (str. 158—176). — L. 1883 pa je priobčil Spomenik o šeststoletnici začetka Habsburške vlade na Slovenskem po Matici Slovenski str. 139—166: „Anton Janša, slavni kranjski čebelar“, spisal J. Navratil, in z isto marljivostjo v Letopisu 1884 str. 1—36: „Janša Lovro pa Valentin, slikarja slovenska“. Str. 34—36 so naznanjeni vsi viri, po katerih je sestavil omenjena životopisa.

Kres l. 1886. VI ima str. 351—9: Kresne ali Ivanjske pesni belokranjskih kresnic, in str. 279: Nekoliko zgodovinskih drobtin o pojmu „slovenski ali slovanski bani“.

Zvon l. 1888. VIII str. 294—794: Belokranjsko kolo in nekoliko drugih narodnih pesmic in iger z razlago.

Dom in Svet l. 1889. II str. 223—225: Nekoliko drobtinic iz Cigaletovega življenja. Str. 193—196: Kako izgovarjajo opisovalnega deležnika končnico Beli Kranjci. In str. 95—5: Nekaj o našem mestniku (lokalu) na u in i za možki in ženski spol. Spisal St.(ari) Rodoljub.

L. 1885 jel je J. Navratil v Letopisu Matice Slovenske spisovati: „Slovenske narodne vraže in prazne vere, primerjane drugim slovanskim in neslovanskim“ (str. 117—183), kar z nenavadno opreznostjo kakor marljiva bučela nadaljuje v Letopisih 1886 str. 62—106; l. 1887 str. 88—167; l. 1888 str. 132—189; l. 1890 str. 52—116.

In — tako orje vrli naš rojak — na tujem — vže 45. leto jako vspešno tudi kot jezikoslovec na književnem polju slovenskem, in da bi oral srečno še mnoga mnoga leta, v to pomozí mu Bog!

Andrej Praprotnik (Jakoslav, Miloljub) r. 9. nov. 1827 v Podbrezjah na Gorenjskem, v šolo hodil najprej doma, kjer mu je bil učitelj tamošnji župnik, Franc Pirc, poznej misijonar v Ameriki, potem v Šent-Jurju poleg Kranja k stricu Jakobu, orglarju in učitelju, l. 1838 v Kranju in od l. 1841 do 1845 v Ljubljani. Za učitelja je služil v domači fari dve leti, po opravljeni učiteljski skušnji od l. 1848 v Kamni Gorici, l. 1852 v Škofji Loki, l. 1853 na Dóbrovi, od koder je prišel l. 1858 k prvi mestni ljudski šoli v Ljubljano, postal l. 1870 njej voditelj, ud c. kr. deželnega šolskega sovéta in spraševanjske komisije za občne ljudske in meščanske šole, l. 1883 poslavljen z zlatim križem s krono za zasluge, l. 1890 na lastno prošnjo umirovljen z najvišjim priznanjem in naslovom ravnateljskim (direktor) ter s pohvalo mestnega načelnštva dné 31. dec. stopil v stalni pokoj.

Preskušnjo iz slovenščine je opravil l. 1851 pri prof. Metelku, iz vzgojeslovja l. 1857 pri prof. Poklukarju; od l. 1862 do 1866 bil tajnik Čitalnici Ljubljanski, od l. 1865 je v Matici Slovénski odbornik, od l. 1876 do 1881 bil njen tajnik, in je sedaj še ključar.

Na slovstvenem polju slovénskem je z drugimi učenci in učitelji vred delovati jel v *Vedežu* l. 1848 po kratkih povéstitih, basnih in prilikah v nevezani besedi, na pr. Tečaj I. l. 1848: Lagati ne. Čuden strah. Mlada in stara véverca. Ljubezen do staršev. Sveti večer. Brat in sestra. Na strani 207:

Pismice *Vedežu*. Ljubi, dragi prijatelj! kadar od Tebe slišimo in Te brati dobimo, nas vse od veselja spreleti. Koliko lepih povéstic, naukov in kratkočasnic si nam že povedal! Nikoli nam dosti lepiga povedati ne moreš. Zmiram veliko veliko veš. Po vsi pravici zaslužiš lepo imé „Vedež“. Ti si zdaj naš nar večji prijatelj, kakoršnega še dozdej nismo imeli. Prav serčno se Ti za vse lepe sestavke zahvalimo. — Terno obljubimo vse Tvoje napeljevanje k lepimu življenju vbogati in Ti veliko veselja narediti. Za Boga, cesarja, narod in ljubo domovino hočemo vse vse storiti. — Bog Ti daj srečo, ljubi Vedež! in pa blagoslov Tvojim zvestim prijatlam, ki

Te berejo in podpirajo. Zahvala, ki Ti jo pošljemo, je sicer kratka, pa toliko bolj iz serca. Sprejmi jo lepi „Vedež“ in nosi vedno novo veselje Tvojim hvaležnim učencam in učenkam Kamnogoriške šole.

Pristavek vredništva. Učenik te šole je verli domorodec, gospod Andrej Praprotnik, ki je že več lepih sestavkov za *Vedeža* spisal. Ako je pa učenik za slovénščino vnet, so gotovo tudi učenci, kakor se tukaj vidi. — De bi pač drugo leto med učeniki slovénške mladosti nobeniga nemškutarja več ne bilo (str. 208).

Vedež. Časopis za šolsko mladost. Tečaj II. 1849: Zgubljeni sin. Sraka. Dež. Bog pomaga. Lastovke. Ptički. Huda ura. Golobček. Tabor. Nepokorna Jerica. Jesen. Revni oče in sin. — T. III. 1850: Klasje. Nevarna tovaršija. Škerjanček, podoba življenja. Tat. Zlate resnice. Deklica na razpotju. Še nekaj od žebjarije. Luč na zemlji in luč na nebu. — Zlasti koristni pa so bili „Izgledi pisem mladim šolarjem v vajo“, ki jih je XVIII (str. 92—416) sestavil A. Praprotnik v tem tečaju o jako različni tvarini, na pr.:

Učenec piše bratu prvo pismo. Brat odgovori na prvo pismo. Minica materi voščilo za god. Šolar prosi prijatla, da bi mu nove bukve posodil. Sestra sestrici, da so mati zboleli. Učenec prosi očeta potrebnega denarja. Ljubemu prijatlu, ki je bil bolan, pa je zopet ozdravel. Prijatelj tolaži prijatla, ki mu je bratec vmerl. Sin pové svojim starišem, da mu v rokodelskem uku dobro gre, in da bo zdaj učilna leta dostal. Mladeneč, ki so mu oče vmerli, prosi strica, kako in kaj. Učenec v mestu prosi svojega gospoda fajmoštra na kmetih za revni list. Brat sestrici, da bi razžaljene stariše potolažila. Sestričin odgovor. Prijatelj svari prijatla, ki se je igri vdal. Prijateljica pošlje prijatlici lepe bukvice novih pesmic v dar. Prijatelj vabi prijatla na napravljene veselice. Učenec se zahvali gosp. učniku konec šolskega leta za vse nanke. Sin učenec 3. male šole v Ljubljani vošči starišem na kmetih srečo za novo leto.

Prve slovenske perjohe. Naša tiskarnica (R. Eger) je dobila ravno zdaj v natis za Kamnogoriško šolo slovenske perjohe t. j. zapisek, ki konec šolskega leta pové, kako se je vsak učenec učil. Založil jih je verli učenik in naš pridni pomagavec g. Andr. Praprotnik,

kar je gotovo očitne hvale in posnemanja vredno (III. 1850 str. 256) itd.

V Sloveniji l. 1849 je potožil Praprotnik „Milim prijatlam šol in slovenščine“ o revni plači učiteljski ter priporočal njeno povišanje pa boljše obdelovanje mile slovenščine po šolah (l. 21. 80).

V Drobttince l. 1850 je poslal Fr. Pirca, misijonarja v Ameriki, pesem (Kadar po previdnosti božji drobtinco Drobttincam Podbrežan; v Drobttincah l. 1853 zapel sam Božično (Pastirčiki moji — Vstanite necoj!); l. 1856: Indianska deklica, slovenskim v izgled. Iz Amerike poslali g. Franc Pirc, misionar; Drobttincam za drobtinco dal slavnega gospoda nekdanji učenec. Njegove pa so: Plevke; Šivelja; Mavrica; Sveti večer (Naj slava v višavi)!

Slovenska Bčela v Celovcu l. 1851 T. II.: Učitelj mora dobre volje biti! — T. III. l. 1852 Pesem: Voda. Nadpisi: Čas. Nadloge in križi. Denar. Prijaznost. Mladini. Tukaj (Mlado in staro, — Dobro in slabo itd.). — T. IV. l. 1853: Zgodnja cvetka. Prigodbe na poti (Šega, Čutilka, Protinka, Smert str. 153—163).

Šolski Prijatelj. Časopis za šolo in dom. I. Tečaj 1852. Zal. in vredil Andrej Einšpieler. V Celovcu. — Vesel je pozdravil Andrej Praprotnik ta šolski list ter postal mu prvi sotrudnik. Dopisoval mu je tako marljivo, da se človek mora čuditi. Že v I. tečaju se nahajajo njegovi spisi v vezani besedi: Ljubezen do starišev. Učitelji. Šolarčik. Materna ljubezen. Ptiček in deček. Umirajoči deček in mamica. Večernica. Sončice. Mladini. Varuška. Ptički. Jutro. Prav povsod je ljubi Bog. Virček. Mavrica. Sv. Cecilia. Božičnica. Vošilo učencev učeniku za god. Sin očetu za god. Samota. — V nevezani besedi: Mala dobrotnica. Milim prijatlom šol in slovenščine. Miloserčna Marijca. Zimske misli z otroci. Pobožen sinek. Hčerka. Ljubezen čez vse. Kako naj se po šolah slovnica uči. Dvojno domovje. Viola perva cvetka. Skrivna učenica. Perva in zadnja šolska knjiga (sv. evan-

gelij). Cvetlični vertec. Ternje pri cvetlicah. Učitelj svojim učencem na koncu šolskega leta. Ptičjih gnezd ne jemli. Narekovavni in predpisni sostavki. Hvala malih. Jagode. Mir v šoli. Pridni delavci. Polno drevce. Bčelce. Zadovoljnost. — V II. tečaju l. 1853 pesmi 18, s podpisom Miloljub 7: Vošilo šolskega prijatela o novem letu. Svečnica. Vesel šolarček. Otroška molitvica. Vstajenje Gospodovo. Ljubo zdravje. Beli snežec. Jasnica (Abendroth). Prijatli bodimo. Jezus otroški prijatelj. Grob. Sprehod. Deklica in rožica. Miloljub. Kaj da je učitelj. Šolarska k sv. Duhu. Puhla ljubezen. Marija zarija. Marija tolažnica. Božičnica. — Prosto je spisal: Darek za novo leto. Pogovor dveh učiteljev (Blagoljub pa Bogomir). Kako bi si šola dosti učencov pridobila. Kako bi se farna bukvarnica napravila. Kruh. Plavičice. Pastirček. Na preji. Beseda učiteljem že čez 100 let stara. Kako se pri otrocih žlahtni občutki zanemarijo. Imenitnost začetnega uka. Trojni venec. Ljubezen do bližnjega. — V III. tečaju l. 1854 pesmi: Novo leto. Božičnica. Otročje voščilo učeniku. Rožice. Kaj me peče v serce. Jezus otroški prijatelj (Po Šmidu). — Prosto: Ktera šola je dobra šola. Bčela in golobčik (Basen). Nekaj o berilu. Koleda. Beseda zlagavcom slovenskih napevov. Nekaj od cerkvenega orglanja. Katere kazni se v šolah ne smejo rabiti. Učiteljske iskricice. Šolske misli. Pogovor dveh učiteljev (Blagoljub pa Bogomir) v peterih oddelkih (str. 161—299). Šolski nauk mora dober in tečen biti. Česa se morajo pridni učenci navaditi. Iz življenja starega učitelja. Kako sem učitelj postal. Miloljub (str. 409). — V IV. tečaju l. 1855: Šolsko blago s predgovorom jako raznotero za celo knjigo (str. 32—392) v sedmerih razdelkih: 1. Razni kosci. 2. Razne iskricice. 3. Slovenski pregovori. 4. Šolsko leto. 5. Koristni odlomki. 6. Zastavice in vganke. 7. Venec raznih pesmic. — V V. tečaju l. 1856: Pri Savici. Spominek na grob. Novi mašnik. Slovenski Prijatelj vsim slo-

venskim prijatlom (str. 6). — Otročjost po besedah sv. pisma: Pustite male k meni itd. Izreja občutkov.

„Kar smo že davno želeli in pričakovali, se nam je zdaj veselo spolnilo. Dobil smo za novo leto lepi dar, svoj šolski časopis, „šolskega prijatla“. . . Oj veselo ga sprejemimo v svoje hiše in šole, in pozdravimo ga iz celega serca! . . . Poženimo se terdno za naše šole, za milo slovenščino in drago mladino. Akoravno se nam bo to in uno ostavilo in nas zaverati hotlo, nič se ne ostrašimo. Dobra reč ostane dobra in pravična, akoravno ta ali uni ne mara za njo . . . Ako bomo imeli dobre šole, bomo imeli dobre ljudi, in kjer so dobri ljudje, je na svetu že raj“ . . . Ta ogovor sklepa (T. I. 1852 str. 18) s pesmico:

Učitelji blagi
Ostanemo mi,
Mladini predragi
Udani, zvesti.

Če svet nas plačuje	Mladino učiti
Alj dobro, alj ne,	Je delo lepo,
Če puhlo vračuje,	Plačilo odjiti
Da slabo nam gre:	Ne more za to.
Učitelji blagi . .	Učitelji blagi . .

Če tukaj nas čaka
Plačilo tesno,
Nas E d e n poplača
Gotovo zvesto.
Učitelji blagi itd.

M l a d i n i . (str. 231.)

Oj kmalo odjide pomlad in polét,
Osuje se hitro mladosti tud' cvet,
Skerbite vi mladi za cvetje lepó,
Da sadja obilno kdaj dalo vam bo.

V dopisu iz Škofjeloke (str. 128) hvali, kako je lepo šlo vse po novem navodu . . . v pevski šoli . . . pri Uršulinaréh v dekliški šoli, pri očitni preskušnji, češ, naj bi nam tudi v cerkvi pri očitni službi božji včasih kako domačo pesmico zapele . . .! Da bi le skoraj kaj več pripravnih šolskih bukev, tudi pevskih, dobili itd.! — Ktera šola je dobra šola? Dobra šola je tista, kjer je dober poduk. Dober

poduk je tam, kjer ima učenik dobro serce. Dobro serce je pa tisto, ki je napolnjeno in pregreto v ljubezni do Boga in do mladine. Tacih serc potrebujemo v šolah zgoraj in spodaj. Iz tacih se izhaja blagor in sreča mladini in celemu človeštvu (T. III. 1854 str. 10). — Kaj me peče v serce. — „Imel sem vertec, vertec ljubi, — Cvetele v njem so rožice . . . — Je bil prijatelj serčnomili — Udani mi z celega serca . . . — Tam gori enkrat v večnem rajú — Se bova zopet vidila (str. 277):

Učitelj bil sim v šoli mladi,
Učil mladino prav skerbno,
In ona vdana poslušala
Nauke moje je zvesto.

Pa svet hudobni je popačil
Nedolžna serca, ličica, —
Po vodi šli so nauki moji —
In to me peče v dno serca!

Predgovor „Šolskemu blagu“ v teč. IV. str. 32 se glasi: „Šola je kraj, kjer se vsim potrebam mladine več ali manj zadostiti mora. Ona je tedaj velika prodajavnica na mladinskem teržtvu, in mora zraven naj potrebnih šolskih predmetov tudi z različnim drugim in koristnim blagom dobro založena biti. Skerben učitelj, ki svoje nauke na vse kraje razširiti in uterdovati želi, si bo tacega blaga gotovo prav obilno preskerbel, in ga bo svojim ljubim učencem povsod in pri vsaki priložnosti na prodaj izložil in ponujal. — Tako lepe priložnosti so, postavim, pri pisnih izgledih (Vorschriften), pri narekovanju (Dictando), pri posebnih časih šolskega ali tudi cerkvenega leta itd. Tacega šolskega blaga sim tedaj poskušal iz naj boljših spisov primerno nabrati, in kar je manjkalo, tudi iz svoje pičle krušence dodati. Podam ga vam skerbnim učiteljem, svojim ljubeznivim bratom, da ga bote po svoji skušnji volili in rabili; podam ga pa tudi vsem pridnim učencem in učenkam, in vsem, ki ga imeti in rabiti hočejo. — Tu ga imate, kupite ga! — Dobiček bo vaš, — moje pa serčno veselje. Z Bogom!“ A. P. — Pristrčna je tudi pesmica, s ka-

tero o novem letu „Slovenski Prijatelj“ v osmerih kiticah čestita vsem slovenskim prijateljom na pr.:

Prijatelj s prijateljom	Tedaj, o prijatli!
Lahko govori, —	Slušajte skerbno —
Ga prosi, mu toži,	Kaj bratec vas prosi
Razkriva reči.	Za leto novó.

Odprite široko
Mi svoje sercé!
Podajte prijazno
Mi svoje roké itd.!

Kakor Einšpielerju, tako se je prijateljsko pridružil A. Praprotnik po duhu sličnemu A. Janežiču in kakor Bčela — ima tudi Glasnik slovenskega slovstva v Celovcu l. 1854 nekaj njegovih pesmic p.: Naša želja. O spremenu leta. Noč na Bleškem jezeru. Cvetje. Delapust. Nebesa. Savi in David. Bistrica. — Slovensko Berilo za III. gimnaz. razred l. 1854: Pesmica o snegu. — L. 1858. VII: Domovina (Beseda sladka, domovina).

„Bilo nas je sedmero otrok skerbnege očeta in pobožne matere. Jaz kot naj starji sim bil po sklepu gospoda duhovnega očeta še deček pri sedmih letih za učiteljski stan odbran. Ravno ta duhovni oče — sedaj misijonar v Ameriki — so me tudi prve čerke naučili in mi prečudno iskro do šole vcepili. Nikoli ne bom pozabil, kako sim se v poglavni šoli (v Kranju) z nemščino terpinčil, in kako so mi jo po vsi sili v glavo in serce zabijali. . . V Ljubljani se oglašim pri gospodu vodju za pripravniško šolo, toda — nisim bil nič kaj prijazno sprejet. Le to še pomnim, da smo v dveh letih le enkrat samkrat slovensko slovnico brali in prašani bili. Z novim letom 1848 se je (v Kamni Gorici) začelo moje novo življenje za učiteljstvo in slovenščino. Napravil sim si vse takratne nove slovenske časopise, in sim bral in prebral skoro vse slovenske knjige, katerih sim si nekaj sam omislil, nekaj pa pri ondotnih blagih dobrotnikih dobil. Slovenščina me je že od mladih nog neizrečeno veselila, in kolikor bolj so mi jo v prvih šolah izbiti hotli, toliko bolj sim se za njo vnemal, — posebno kadar sim začel svojo

ljubo slovensko šolsko mladino tudi v čisti slovenščini učiti in kojiti. Soznanil sim se tudi tisto dobo z učenimi Slovenci (dr. L. Toman, L. Pintar in dr.), od katerih sim, hvala Bogu, veliko veliko zvedel in se naučil, kar se mi popred še sanjalo ni. Ker takrat še nismo imeli pripravnih slovenskih šolskih bukev, sim se sam lotil za vsak dan posebej svojim učencom kaj iz slovnice, pravopisa, spisja itd. spisovati in jih s pridom učiti itd.“ — Tako je pisal Miloljub v „Šolskem Prijatelju“ (III. 1854 str. 409—412) sam o sebi, in prvi sad temu je bil:

Spisje za slovensko mladino. Spisal Andrej Praprotnik, učenik. V Ljubljani 1852. 8. Zal. in ima na prodaj M. Gerber, nat. J. Blaznik. — Knjiga je tiskana prav lično, je lahko razumljiva, je dober kup; ima tri dele: I. del obseže spisne vaje (kratke popise, basni, povesti), II. pravila in zglede naj bolj potrebnih pisem (naznanilnih, posvetovavnih, opominih, naročilnih, odgovorivnih), III. pa nar bolj potrebne očitne pisma (gospodarske liste, izpiske, plačane, prejemne, vozne liste, spričala, prošnje, poslednje sporočila).“ Tako „Šolski Prijatelj“ 1852 str. 263. Prav hvalno omenjajo teh bukvic v I. natisku tudi Bčela, Danica, Novice na pr.: „Priporočimo jih prav iz serca ne le vsim ljudskim šolam in slovenski mladini, sploh posebno za šolske darila, temuč tudi starejim ljudem, ki bi se radi naučili mnogoverstne pisma spodobno pisati itd.“ — Knjiga ta je dokaj popravljena in pomnožena prišla na svetlo II. l. 1866. III. 1873. IV. 1881. V. 1887. 8. 145 str. Zal. Gerber, tisk. Milic.

Pobožne matere sim je A. Praprotnik rad dopisoval v Zg. Danico. Tako na pr. l. 1850 pesem „Mertvaški zvon“, zložil Jakoslav. Prosto pa: Blagor mu, kdor Jezusa pozna, in v njegovo presv. Ime kliče. Sv. Ludvik iz Granade. L. 1851: Spomin pošteniga moža in pridniga učenika t. j. Simon Maček, učenik Kropuške šole (u. 23. apr.). Marfi (O Devica, bod' čeešana!).

Naše nedeljske šole (str. 204—209). A. Praprotnik. — L. 1852: Cvetica (Le ena cvetica — Nar lepši cvete, — Nedolžne so lica, — Ki čiste so še itd. str. 17). Pri vpeljanju deklice v samostan častitih Ursulinaric v Loki (Iz stolpiča male line). Marija pomočnica. Sv. Cecilia. — L. 1853: Nekaj iz Amerike. Nepozabljivi nekdanji Podbreški fajmošter, čast. g. Fr. Pirc, so pismu do svoje sestre v Podbrezje priložili tudi to le pesmico, ki jo pobožnim bravcam, „Danice“ izročimo: „Misionska pesem od Otčipve-Indijanov“ (Ko sim svoje bil Indjane — V deželi Mihigan). Iz tega se vidi, da čast. g. misionar tudi tam v daljnih krajih svojih Kranjcov ne pozabijo, in še v svojih starih letih radi slovensko pišejo. Naj bi bilo to marsikterimu tukajšnjih gospodov v izgled in posnemo! A. Praprotnik, Podbrežan. — Dobri pastir (Ti, o Jezus serčnomili!). — L. 1854: Glosa (Enako bili smo rojeni, — Različno čudno vsi živimo, — Enako bomo vsi vmerli, — Različno zopet bomo vstali). Češena si Marija (Ko v jasnim pasu primiglja). Molitev. V spomin nove maše g. M. Tomca. Marija, luč v tamoti (Znamnje Matere Božje v Bokavškem gojzdu med Ljubljano in Dobrovo). Slava Marii, naši Materi (Tebe, Marija! želim poslaviti str. 173. V spom. 11. sept.). Tabor na Gorenskem. Sveto leto. Sveti večer (Sam. Na nebu prelepo nocoj se žari). — L. 1855: Marii brez madeža spočeti (Med zvezdami zvezdica sije). O šoli na Brezovici. Gospodov dan. Dobrova (Po narodni pripovedki. Leži, leži dolinica, — Dolinca lepa Dobrovska). Pred Marijo. V spomin Šmarne gore (O Marija, ljuba Mati). — L. 1856: Šolarji pri jaslicah (O jaslice ljube).

Marljivo se je oglašal A. Praprotnik v ljubih Novicah Bleiweisovih; tako na pr. l. 1849: Prošnja zastran šolskih reči, zlasti poboljšanih novih bukev iz Podbrezja. Prijazen pogovor v šolskih rečeh — o potrebi učiteljskega časopisa, češ, slovenski učenci so nas že prekosili z Vedežem! Z ozirom na ta na-

svet iz Štajarskega je A. Praprotnik prvi odgovoril: „Resnično bi učiteljski časopis k povzdigi šol in slovenšine veliko, veliko pripomogel. Zraven drugih potreb, ki jih šole in učeniki kervavo pogrešajo, je gotovo tudi ta, da bi se učeni in vsi šolski prijatli v lastnim časopisu bratovsko in prijazno pomenili: kaj in kako bi za našo slovensko mladost bolje bilo, kako bi se zavere in protivniki odvernili... Zdaj le še to, da bi temu našimu časopisu učeniga pa pošteniga možá za vrednika dobili... Naj bodo naši mili prijatli in vsi rodoljubi lepo prošeni nam pri ti reči z besedo in djanjem domoljubno v pomoč biti (str. 58).!“

Obétje.

Že davno zdihuje učiteljski stan:
De prišel bi skorej rešenja mu dan!
Prelep'ga obetja je dosti že blo —
Obeta' in dati preveč je pa to!

Takó vzdihuje v Novicah l. 1850 str. 12; str. 11. pripoveduje o kmetu, ki se je v 14 dneh brati in pisati naučil; str. 151 je pa v dopisu o konecletnem spraševanju v Kamnogoriški šoli jako pohvaljen, češ: „Pridni šolarčki so prebiral tako gladko in zapopadljivo, da jih je le veselje bilo poslušati, posebno pa ko so iz bukvic „miloserčnost do živali“ trigovor tako pomenu primerno navglasovaje čitali, da se je bilo čuditi. Računili so tako prav in hitro, da je težko jim bilo slediti. Spise (pisma) vsake baže so vedili speljati tako urno in gotovo, da ni bilo narmanjši napčnosti zavjeti. En fantič je posebno narek (diktando) izverstno, brez pogreška in s tako gotovostjo pisal, da se sme posebno pohvaliti. Razlaganje slovnice je vsim tako gladko šlo, da se je njih premedenost vredno skazala. Naj pridniši učence in učenke so po spraševanju očitno brali iz pravlično natisnjenih perijoh. Perve slovenske so, in s stroški gospoda učenika natisnjene. Razvidi se iz njih, da je šola preteklo leto štela 160 učencov in učenk, kterih 69 na nedeljsko šolo spada; razvidi

se tudi, da je že mladinska bravnica vstano-
novljena, katero 106 mladih bravecov in
bravk obiskuje in si v nji lepe nauke pri-
dobuje. . . Zaslugo naj večji ima po raznih
sostavkih v „Vedežu“ dobro znani gos-
pod učenik itd.“ — V Novicah l. 1852
je „Pesmica o snegu“ in v dveh prvih
kiticah str. 129 priljubljena „Moj dom (V
dolinci prijetni je ljubi moj dom)“; l. 1854:
„Moj vertec“ in „Pozimi“; l. 1855: „Ne-
vestni lišp“ pa „Kresnica“.

Vstanoviti je hotel And. Praprotnik
„Knjižnico za mladino“ (Jugend-
bibliothek) ter je v ta namen nabral in
spisal do sto povestic in pesmic pod ime-
nom „Cvetličice za slovensko mladino“
(Šolski Prij. II. 1853 str. 103). Če bi jih
društvo sv. Mohora moglo prevzeti, pravi
ondi, bi me veselilo. To se takrat sicer ni
zgodilo, a prikazovale so se omenjene
cvetličice po raznih časnikih in naposled
tudi v bukvicah.

Jako naklonjen je bil mlademu učitelju
tedanji šolski nadzornik dr. Fr. Močnik,
ki je l. 1852 sam prišel k očitni šolski
preskušnji v Škofjo Loko. Po njegovem
načrtu je A. Praprotnik spisal „Slovenski
Abecednik“ in deloma „Slovensko-
nemški Abecednik“ l. 1856, ter „Pervo
in Drugo Berilo za slovenske šole“,
kar je prvokrat prišlo na svetlo l. 1857 na
Dunaju v c. kr. založbi šolskih knjig, potem
pa večkrat popravljeno in pomnoženo (s
Slovnico, Pesemsko prilogo, z Zemljevidom),
kakor tudi „Dolžnosti podložnih“ itd. —
„Zgledi za pervince, ki se brati in pisati
ob enim učé.“ Po šolskim slovkovarji so-
stavil And. Praprotnik, Dobrovski učitelj
(Danic. 1856 str. 16.)

Pesmi, cerkvene in druge. Zložil
Andrej Praprotnik, učenik. V Ljub-
ljani 1856. 8. 140. Nat. J. R. Milic. — „S
strahom vselej v roko vzamemo nove pes-
niške iztvore, zlasti neduhovnih pevcov,
ker nas grenka skušnja uči, de se po njih
pevskih žilah večidel ne cedí mleko lju-
bezni Božje, ampak pelinovec posvetne,
umazane, pregrešne ljubezni, in de njih

strun ne giblje plemenito, rahlo čutilo,
ampak neka ukožena strast, ki iše s svojo
grešno lastnijo serca bravecov osmoditi,
piše Danica (str. 108); . . ali pesmi Pra-
protnikove pa so skoz in skoz take, de
zamorejo serce blažiti in k nadzemeljskim
čutilam povzdigovati. Torej nas iz serca
veseli, de zamoremo te pesmi z dobrim
sercam in lahko vestjo slehernimu pripo-
ročiti itd.“ — „S preserčnim veseljem po-
zdravljamo mile glasove ponižnih gosel
domačih, pravijo pa Novice (str. 189). . .
Od prve do zadnje verstice poje mirno,
čisto, nepokvarjeno serce v sladkosti go-
reče ljubezni do Boga, domovine in sploh
vsake čednosti itd.“

Pervim — cerkvenim — je dal
pesnik pomenljivo geslo: „Perva struna,
ki zapoje, — Božjo slavo nam zvišuje! —
Naj unema sestre svoje, — In v soglasje
jih združuje!“ — Drugim pa: „Vam, ki
cvetje zlato klije, — Leto ni še vam pre-
vroče; — Vam, ki zarja še vam sije, —
Zročam pesmi pričejoče.“ — Naposled pové
tudi:

Kje sim se peti učil!

V naročji ljube mamice
Spletaje perve venčike —
Od nje sim peti se učil!

Ko Stvarnik mi zavest zbudi,
Hvaležnost v serce mi vsadi, —
Me peti njemu je učil!

Ko dom med brate me sprejel,
Za milo petje me je vnel, —
Mi prepevati je velil!

Mnogim tem pesmicam so umni skla-
datelji zložili prijetne napeve in nekatere
so prav po njih postale narodne, na pr.:
Zapoj veselo, o kristjan! — Ti, o Jezus
serčnomili! — Med zvezdami zvezdica sije.
— Ko v jasnem pasu primiglja. — O De-
vica, bod' češena! — Tebe, Marija, želim
poslaviti. — O Devica, pomočnica. — V
dolin'ci prijetni je ljubi moj dom. — Be-
seda sladka, domovina itd. —

Danica l. 1856 kaže p.: Beseda učiteljem in drugim šolskim prijatljam (str. 6)

o učiteljski knjižnici ali bukvarnici. — Zvezdica za šolo. — Vrednost in dobiček petja. Spisal A. Praprotnik po „Schulbote“ (str. 105—115). — Nove orgle na Dobrovi: Veselo — ginljivo — resnobno — nebeško orgle zaveršite — pesem v štirih razstavnih (str. 223), in: Dobrovska šolska mladina . . . duh, očetu . . . gospodu Jožefu Poklukarju o njih odhodu z Dobrove v spomin posebne hvaležnosti: Britke solze nam tečejo itd. — L. 1857 str. 84: Kako stoji že s Praprotnikovimi napevi? — L. 1858 str. 46: Poslovilo Dobrovske šole od ljubljenegega učenika gosp. A. Praprotnika. — Grobni venec Jožetu Fajfarju, učeniku v Ljubljani. — Marii (K tebi, D'vica ljubeznjiva). — O zlati maši gosp. Jakobu Rožiču v Preserju (Prisvetil je veseli dan). — L. 1859: Mili spominek na zgodnji grob misijonarja gosp. Lorenca Lavtičarja v Ameriki (Že petkrat drevje bo cvetelo). — Perva šmarnica (Marija! vir si nam veselja). — Pomladne misli (Ko gledam rože pisane). — O zlati maši gosp. Jerneju Uršiču, fajmoštru Kamnogiškemu (Ovij se s cvetjem dans ravnica! — Veseli dan se ti žari! — Omij si, kovačija, lica, — Veselje novo se rodi! — Tvoj dušni oče v službi sveti — Dosegli god so petdeseti itd.).

Novice I. 1856: Ponižen pozdrav memogredočima c. k. Veličanstvoma od Dobrovskih učencev in učenk 20. nov. (Pozdravljen bod' Oče in Mati premila). Učiteljska bukvarnica v Ljubljani (gl. Danic. 1856 str. 7. Novic. 1857 str. 27): Ljubi prijatli in tovarši in vsi, ki se na težavnem šolskem polji trudite, preudarite to našo napravo, in ako vam je priložno, podajte nam roké in odkritoserčno sercé; z zjedinjenimi močmi se veliko stori (str. 420). A. Praprotnik. — L. 1857: Popravek sostavka „Nekaj iz učilnice“, kjer graja način svarjenja ali pokorjenja: „Ti si osel! Smejajte se temu oslu!“ češ, da se po njem v šoli mori sramožljivost in krajša ljubezen do bližnjega. — Str. 222—235 pa opisuje „Ljudsko šol-

stvo na Kranjskem,“ kjer pravi v začetku: „Vsakega pravega domorodca mora priserčno veseliti, ako sliši, kako lepo se je začelo razcvetati in razvijati ljudsko šolstvo po vseh krajih naše mile domovine. . . — V poslednjih šestih letih se je število vsakdanjih učencov in učenk, piše proti koncu, narastlo od 11,271 na 21,705, in število nedeljskih učencov in učenk se je pomnožilo od 8778 na 14,426. Zares čuda lepo število! Temu veselemu napredovanju domačega šolstva so še zraven pripravnih in radodarnih srenj tudi posebno pripomogovali slavne c. k. okrajne gosposke, gospodje tehanti in drugi verli duhovni. Največ pa se ima Krajna s tem zahvaliti modremu in neutrudnemu prizadevanju svojih vikših šolskih nadzornikov, kateri ne skerbé le samo, da se šole zunajno množijo in boljšajo, temuč skerbno čujejo, da se šole tudi znotrajno dobro in sedanjim časom primerno vedejo. Gleda se, da se v šoli ne dela, kakor včasi, le s spominom, ampak tudi z glavo, s sercom in s čutili. Marsikteri termasti starokopitni učbi se je tako dolgo stopalo na pete, da se je mogla rada ali nerada umakniti in z drugo boljšo namestiti. Dobivamo pa tudi za naše domače šolstvo prav primerne in izverstne nove knjige. Prišel je na svetlo prvi del praktične slovensko-nemške grammatike za II. in III. odred slovensko-nemških šol . . . Tudi slovensko-nemški Abecednik je prav izverstna knjižica . . . Piše se tudi že prvo in drugo berilo za slovenske in nemško za nemške šole . . . Iz vsega tega se zares prav jasno in svetlo vidi, kako veselo se razvija po vseh krajih in na vse strani naše zapušeno šolstvo, in nam obeta druge, boljše čase, kakoršnih si vsak pravi domorodec le želeti more. Res je, da o tem še ni povsod in popolnoma zmagala svetloba tamne noči, terdno pa smemo upati, da bo kmalo boljše, posebno tam, kjer se dela z zjedinjenimi močmi. „Z zjedinjenimi močmi se vse stori (str. 235): — „Ljubezni iskricice novorojenemu cesariču“ daruje slovenska mla-

dina (Vemo, da vencov na sto se že vije) v Novicah l. 1858, A. Praprotnik, in l. 1859: Vodnikov spomin 3. svečana (Stoji, stoji tam hišica, — Pri hiši miza kamnata; — Tam Vodnik naš se je rodil, — Ki prvi peti nas učil itd.)

Koledar Slovenski za navadno leto 1858. Dal A. Praprotnik. Tretji tečaj. V Ljubljani. Zal. J. Giontini. Nat. J. R. Milic. — Geslo: Koledar neskušen — Podám se na pot, — Upljivo zanašam — Na Slave se rod. Za navadno tvarino — kratki gospodarski koledar. Ternovska cerkev v Ljubljani — s podobo. Božič (povest). Venec domačih pesmic: Za novo leto. Koledniki. Domača hiša. Kaj nam pravijo. Opomnica. Nevesti pri slovesu. Fantovska. Prašanje in odgovor. Nekatere prerokovanja za to in vsako leto. Mladenčem. Dekletam. Možem. Ženam. Kmetovavcom. Šolskim učencem: Če bolj bo ljubezen pri šoli kralj'vala, — Za toliko bolj bo beseda kaj izdala. Bogatincom. Revežem. Nekatere zdravila. Nekatere vprašanja. Kratkočasnice. Svetle iskricice itd.

Vodnikov Spomenik l. 1859 str. 197. A. Praprotnik. Pesmi: „Pozdrav“ in „Vertnar“ (Lipa domača osupna je stala — Mož neutruden veselo ji streže itd.) Na primer bodi:

Pozdrav.

Vesélo vérsi močna Sava!
Očeta pevcov nam pozdravi! —
Darujte cvetke od Triglava
Na grob mu venec v svitli slavi!
Ime njegovo bo slovelo,
Kar strun domačih bode pelo.

Novice l. 1860 str. 237: „Gorensko“ (Ponosno ozira Triglav se v doline . . . Vzdigujejo kviško trije se verhovi . . . Radujte se torej gorenske stermine — Treh slavnih vladikov očetovi dom — . . . Bog živi Andreja — Golmajerja, Jerneja oba — Legata in Vidmarja)! Na str. 13 pa so ponatisnile iz Zagrebskega časnika „za učitelje, odgojitelje in sve prijatelje mladeži“ (Napredak) naslednjo pomenljivo budnico Praprotnikovo:

Naprej.

„Naprej!“ to krepko je povsod vodilo,
Po katerem mora vsak se zdaj ravnati,
Odganjati če hoče revo, silo,
Če mar mu je pošteno kaj veljati!

„Naprej!“ nam kaže, kliče vsa narava;
Spod snega mlada cvetka se pokaže,
Zelen je kmali travnik in gošava,
In vse je polno cvetja vsake baže.

Izvirje malo prišumlja iz skale,
In dalje ko se vije, bolj se širi,
Narase reka se iz vode male,
Ki v silnem morji zadnjič se umiri.

Naprej popotniku serce le sili,
Naprej nam ukazuje vsako delo! —
Naprej tud' mi! ne bomo se mudili, —
Naprej, le berzno, krepko in veselo!

„Naprej!“ to naše zdaj naj bo vodilo,
Po njem se mora vsaki zdaj ravnati,
Odganjati če hoče revo, silo,
Če mar mu je pošteno kaj veljati!

„Mnogo in lepo so že Novice govorile o učiteljskem časniku, in gotovo vsak ljudsk učencem in šolski prijatelj mora potrditi tako lepo misel. Tudi mi, nekateri ljubljanski učenci, že davno serčno želimo, da bi imeli svoj časnik. Za tega voljo smo že za to založnika nagovorili in dobili, ter tudi že dalje preskerbeli, kar je o tem treba. Ako se nam vse po sreči izide, bomo začeli z novim letom, in sicer vsak mesec, izdajati nov šolski list, kateri bo govoril . . . (o teh in teh stvarih) . . . Tako bomo poskusili ter upamo in se terdno zanašamo, da nas bodo naši bratje in vsi drugi domorodci podperali in nam pomagali; saj naša misel je: Vse na slavo Bogu in na srečo našemu narodu!“ — Tako je napovedal A. Praprotnik nov šolski list v Novicah 1860 str. 395, in l. prosinca l. 1861 se je prikazal v Ljubljani na dan „Učiteljski Tovarš“, list za šolo in dom, kateremu natiskar in založnik je postal J. R. Milic, odgovorni vrednik pa Andrej Praprotnik. Po primernem predgovoru o njegovi nalogi in po prijaznem ogovoru do bratov učiteljev in vseh šolskih prijateljev dal mu je tudi naslednje pesniško vabilo:

Perva besedica Učiteljskega Tovarša.

Vam terkam na vrata, me v hišo pustite,
 Prijazno podajam vam prvič rokó!
 Prostoru pri sebi mi kaj dovolite,
 In gosta sprejmite, vas prosim lepó!
 Ljubezen do vas me je k vam pripeljala,
 Ljubezni pa tudi vas prosim za dar;
 Ta vez naj bi terdno nam serca vezala,
 Da ločil ne bo nas nobeni vihar.

Koliko je A. Praprotnik sam pisal v „Tovarša“ ali koliko je trpel s svojim listom, ki ga je vredoval 12 let zaporedoma, od l. 1861 do l. 1873, to se vse tukaj popisati ne more. Omenim naj le nekaterih stvari. Najprej se mi zdi jako pomembno, da je skoro ves tisti čas tako rad popéval, kar je pač znamenje zadovoljnega učitelja. Nahaja se v onih tečajih nad 80 različnih njegovih pesmi — s celim imenom, s poslovenjenim *Jakoslav*, samo z nekaterimi črkami p. — o —, — ot —, *P., A. P.*, ali tudi brez podpisa. Mnogo teh pesmi, tudi z napevi, je cerkvenih, pozdravil o novem letu, poslovil s starim letom, posebnim svetnikom p. sv. Cirilu in Metodu na čast (Vid. *Zlati Vek* str. 3), v spomin blagim rodoljubom p. o smrti Slomšekovi, o pogrebu Gr. Riharja, učitelja J. Eržena, čestitka Fr. Pircu, G. Köstlnu, dr. Fr. Močniku. Zelo primerne so o šolskih in učiteljskih priložnostih p. Pri deljenju šolskih daril, Po spraševanju, Šolski zvonec, Učenec o šolskih praznikih, Veselje učiteljevo, Odgojniku; Deležnikom prvega občnega zbora ljudskih učiteljev na Kranjskem l. 1868 (Zdravo, verli bratje zbrani!). Tovarštvo. V spomin učiteljskega zborovanja l. 1871 z napevom (Zdravo, tovarši in bratje premili, — V pevskem soglasji zedinimo se! itd.). Slovenski učitelj. V spomin prvega splošnega zbora slovenskih učiteljev l. 1872 (Slovenski učitelj zaveda se živo, — Za vero in narod mu serce kipi itd.). Na primer bodi (1863. III. str. 237):

Časopis.

Časopis je kakor vertec,
 Ki rastlin precej ima;
 Treba je za rast jim solnca,
 Vlaga tečne pa gnojá. —

Tiči razni v takim vertu
 Gnjezdijo se in pojó;
 Ko utihne mili slavček,
 Vrabei krič še zaženó.

Po mnogih neprijetnih skušnjah bi jo bil l. 1873 o še drugačnih tičih lahko zapel! — Kar je poleg vredovanja in vredniških poročil pisal n. pr. „Iz šole za šolo, Tečno učilo, Pašnik, Šolsko blago, Kazalni poduk, Podučuj, pa tudi vzrejai! Odgojaj tudi za narod! S kom je šola v zvezi, Šola in družina, Učitelj naj šolo boljša, Učitelj naj se vedno izobražuje, Ljudska šola naj bode res ljudska, Slovnic, Branje, Materin jezik v ljudski šoli, Dobra volja v šoli, Iz mojega dnevnika itd. itd.“ — pisal je vse po starem glasilu: Vse za vero, dom, cesarja! — Sodeloval je kot odbornik ali predsednik v raznih društvih p. na pomoč učiteljskim vdovam in sirotam, o božičnici ubožnih šolskih otrok v čitavnici, vodil učiteljske zборе v Ljubljani l. 1868 do 1872 prav dostojno, vdeležil se učiteljskih zborov na Dunaju, v Gradcu, v Zagrebu itd. — „Mnogo sem vidil in slišal, pa tudi razno premišljeval te dni o šolstvu na Dunaji, (o prvem splošnem zboru avstrijskih učiteljev), toda — očitno povem, da sem prišel nazaj s tako mislijo, s kakoršno sem šel tje: Delaj za vero, dom in vladarja (Tov. 1867 str. 303)!“ To svoje stališče je potem „Tovarš“ še bolj opisal (str. 305—312) ter se ga tudi stanovitno držal.

Kot učitelj na prvi mestni šoli je v njenem letnem poročilu l. 1865 priobčil spis: „Zur Gründung der städtischen Knabenhauptschule zu St. Jakob in Laibach“; l. 1867: „Spisje v ljudski šoli“; l. 1871: „Sedanja ljudska šola“. — Kadar je l. 1859 umrl Kamilo Mašek, dovršil je njegovega glasbenega mesečnika „Cecilija“ drugega zvezka III. IV. in V. snopič, kakor l. 1862 Fr. Adamiča „Kratek obris godbine povestnice“ v Tovaršu (str. 333—366). — Posebej je v tej dobi dal na svetlo:

Darek pridni mladosti, podelil Andrej Praprotnik, učenik. Z nekterimi podobicami. Pervi zvezek. V Ljubljani 1861. 16. str. 136. Nat. in zal. J. R. Milic. — „Kdor si hoče misliti učitelja kot pravega očeta med slovénsko mladino, misli naj si Andreja Praprotnika, in imel bo pravi zapopadek. To nam spričuje tudi njegov „Darek“, ki obsega 21 krajših in daljših povestic, 27 pesmic in še mnogo drugih takih stvaric od konca do kraja sposobnih za našo mladino,“ pravijo Novice (str. 331). — Zvezek I. drugega natisa 1885. 16. 136. — Darek pridni mladosti, podelil And. Praprotnik, učenik. Z nekterimi podobicami. Drugi zvezek. V Ljubljani 1863. 16. 134. Milic. — „Zagotovljena nam je zdaj, kakor vidimo, knjižnica za našo mladost ali kakor Nemeč pravi „Jugendbibliothek“, kakoršne dozdej nismo še imeli. . . Tvarina je vsa pripravna umu otročjemu, jezik lahko razumljiv, gladek in čist slovensk. . . Najlepšo kritiko so tej knjižici pisali nepozabljivi naš Slomšek (gl. Predgovor)! Obsega pa 55 različnih povestic in pesmic. . . za šolske in druge darila“ itd. (Novic. 228). — Darek pridni mladosti. Tretji zvezek. V Ljubljani 1864. 16. 135. „Skerbelo se je, da se je to delce olepšalo s prav primernimi in podučljivimi podobicami. . . V tem „Darku“ je gospod Praprotnik na novo pokazal, da ima res poseben dar božji, nježno mladost podučevati tako, da se igraje uči marsikaj, kar ji bo na korist tudi v poznejih letih“ (Novic. 274).

Svete pesmi za šolsko mladost. Nabral in na svitlo dal A. Praprotnik. V Ljubljani 1864. 16. 140. II. nat. 1869. str. 105. III. 1873. 142. Pesmi so mašne, obhajilne, Marijne, raznotere, za cerkveno in šolsko petje (Tov. 1864 str. 321).

Marija naša Pomočnica in šopek duhovnih cvetic, molitvic in pesmic, posvečen milostivi Devici Mariji, češčeni na Brezjah na Gorenskem. Spisal A. P. V Ljubljani 1866. 8. 455. Zal. Ničman. Doslej

že v IV. natisu. Molitvenik ima 3 dele: I. Češčenje Božje. II. Češčenje Marije Device. III. Razne molitve. Venček Marijnih pesem (največ po nemški: Der himmlische Palmgarten, Köln 1861). Gledé na čudne dogodbe v predgovoru, brez kterega se bukvice tudi posebej dobivajo, pisavec sam očitno spoznava, da, kar piše tukaj od posebnih milosti in čudežev, imá, dokler jih cerkev ne poterdi, le človeško veljavo (Danic. str. 244).

Palček. Koledar za leto 1866. Dal Andr. Praprotnik. Nat. in zal. Milic. — Drobna pa mična stvarca je ta koledar, ki ima zraven navadnih reči, ki so last vsaki pratiki, v dokladici *a)* kaj imena pomenijo, *b)* bisago narodnih stvari, imenovanje domačih društev in domačih časopisov, *c)* mali kruhek ženinom in nevestam (Nov. 398) itd. — Palček. Koledar za leto 1867. Razun navadne pratike prerokuje vreme; pripoveduje, koliko je Slovanov na svetu in kako se jim je godilo, tolmači voščila pa dodaja še mali kruhek v kratkih pesmicah, v obliki, da ga brez nadloge seboj nosiš v žepu, kteremu je namenjen (Nov. 370). — Palček. Koledar za prestopno leto 1868. V prav ličnem oblačilcu, mala stvarca sicer, pa obilo obložena s kratkočasno in podučno tvarino. . . ima tudi semnje itd. (Nov. 379).

Slovenski Abecednik za prvi razred ljudskih šol l. 1868. — Slovensko-nemški Abecednik l. 1869 (Nemški del pomagal spisovati učitelj M. Močnik). — Stenske table (Wandfibel), vse troje v c. kr. založbi šolskih knjig na Dunaji.

Slovenska Slovnica za pervence. Spisal Andrej Praprotnik, učitelj. V Ljubljani 1869. 8. 94. Zal. pisatelj. Nat. Milic. — Vvod. I. Govorni razpoli. II. Stavek. III. Pravopisje. — Nat. II. l. 1870. 8. 93. — VI. 1887. 8. 118.

Učiteljski Koledar za navadno leto 1871. Izdalo učiteljsko društvo za Kranjsko. Vredil And. Praprotnik. V Ljubljani. Nat. Milic. Obseg: Koledar z opomini za učitelja v šoli in doma; važniše

šolske postave, višja šolska oblastnija, društvo v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam, učiteljsko društvo — knjižnica, imenik ljudskih učiteljev in društvenikov itd. (Tov. 80).

Kot tajnik Ljubljanske Čitavnice je zložil A. Praprotnik „Pozdrav Ipavcem“ (Zdravo Ipavci, sosede premili! — Goste predrage sprejemamo Vas itd.), vglasbil A. Nedved, ter v „Besedi“ izvrstno govoril Koseskega kratkočasnico „Raj zgubljen“ (Novic. 1862 str. 152). Ko je Čitavnica l. 1863 odprla novo dvorano, zložil je za slavnostno besedo „Prolog“ (Cvetice ljube je umorila slana, — Drevesa vse oropane stoje, — — Očetov naših imenitne dela — Poznejše čase bode pesem pela) v šestih kiticah (Novic. str. 382).

Kot vrednik se je vrlo potegoval za svojo last in čast Tovarševu; n. pr. l. 1864 je „Torbici“ v Zagreb sporočil najprej po telegrafu, potem v pismu, naj slovstveni sodnji izroči tatu, ki je iz njegove zbirke uzmal pesmi „Moj Dom“ in „Cvetice“; l. 1868 zoper oponašanje, da je Tovarš „Ein primäres Blättchen“; l. 1869 je modernemu „Tagblattu“ nasproti pogumno povdarjal svoje historično t. j. kerščansko stališče v ljudski šoli i. t. d. — Pomenljivo in častno znamenje bilo je to, da se je odbor učiteljskega društva za Kranjsko l. 1869 v posebni zahvalnici poslovil z bivšim škofijskim šolskim nadzornikom, češ, ako se tudi spremené časi in okoliščine, zmirom bomo visoko spoštovali cerkev, prvo učiteljico v ljudski šoli, in da je Tovarš priobčil popis tega, kar se je v složnosti med duhovsko in deželsko gosposko na Kranjskem zgodilo za šolstvo v oni dobi od l. 1851 do l. 1869 (Tov. IX. str. 81—100).

Poln hvaležnosti je bil do podpornikov Tovarševih, kar je razodeval zlasti v vabilih na novo naročbo njegovo. Pervo leto je izhajal v celi poli po enkrat na mesec, drugo že po dvakrat; tretje obeta, da si bode vedno bolj prizadeval, da bo

povzdigoval domače šolstvo, po šolstvu pa učiteljstvo, da bo prinesel tudi kako muzikalno prilogo; četrto, da se bode oziral na oliko mile slovenščine in posebej na nedeljske šole; peto — na boljše vzgojeslovje, pa vabi k obilnejšemu naročevanju, češ, kakor se koscu streže, tako mu kosa reže; šesto — svest si, da nihče ne more vsem vstreči, brani domačo ljudsko šolo in starejše učitelje; v sedmem bori se zoper „Freie pädagogische Blätter“, o ločitvi šole od cerkve, o prevladajoči nemščini, če je bilo kedaj učiteljem svojega slovenskega lista treba, ga je treba sedaj, ko se toliko prevdarja in ugiba o ljudski šoli in o učiteljih; v osmem vzbuja k složnosti, bodimo učitelji v pravi reči stanovitni in terdni značaji, sedaj ne veljajo več polovičarji in omahovavci: kedar konjiča lové, mu sladčice molé; za deveto kaže, da se učiteljem začenja nova doba, da dobimo nove gospodarje in prednike, da le ne bi prišli iz dežja pod kap, da si boljšo prihodnost moramo sami zaslužiti; za deseto tolaži ga sladka svest, da njegovo delo ni zastoj, da mu je to edino povračilo za njegovo večkrat težavno in celó nevarno prizadevanje, in s tem tolaži svoje tovarše, kajti šola nam je tudi šola za vsakdanje življenje, in dela se nam kaže na domačem šolskem polju toliko več, kolikor pridnejše ga obdelujemo. Po trikrat na mesec Tovarš izhajati ne more, pravi za enajsto leto, ker šteje premalo naročnikov in sterpljivih podpornikov. Nihče vendar ne more tajiti, da je ravno naš list veliko pripomogel, da smo pritirali šolski voz do tje, kjer je sedaj. Naš šolski list mora nam biti središče, kjer naj se zbirajo in od koder naj se širijo vsi naši kervni toki — za boljši vspah pri poduku mladine, za pravo odgojo in za bran naših pravic. Naš list naj nam bode zastava, ktero visoko povzdiguemo z bliščečim napisom „naprej“! — Kakor v prejšnjih — kliče tudi v dvanajstem k slogi in združenju: Delajmo združeno za boljše čase s tem, da boljšamo šole in s šolami narod. List pa more dober biti

le takrat, kadar ima sam dovolj podpore, kajti brez podpore se ne zmore.. Založnikov zapisnik pa kaže maroge in lise, ki bi bile listu pogubljive, ako bi se kmali ne odpravile. Škoda in sramota bi bila slovenskim učiteljem, ko bi moral edini naš šolski list zavoljo prepiche podpore usahniti... Tovarš je prvi budil slovenske učitelje in jim kazal domačo pedagogiko. Tudi v prihodnje bode se zvesto ravnal po svojem verhovnem vodilu, katero mu je: skerb za narodno šolo na verski podlagi. Zraven pa se bode Tovarš vedno tudi ravnal po duhu novega časa, ter se na podlagi šolskih postav neustrašeno boril za splošne koristi in pravice ljudskega učitelja. Ljubi bratje slovenski učitelji! združujmo se tesneje, kakor do sedaj, in bodimo edini ne le v mislih temuč tudi v dejanji, ter se varujmo priliznjenih nasprotnikov našega dobrega prizadevanja za domačo pravo ljudsko omiko (XII. str. 353).

Čim bolj je Tovarš priporočal slogo in združevanje, tem bolj so učitelji šli narazen in popolni razkol je provzročil spis o sporočilu tukajšnjega c. kr. učiteljskega izobraževališča: „Zur Lehrerfortbildung in Krain“, kjer glavni učitelj vitez Gariboldi napada slovensko šolstvo in učiteljstvo, češ, da bi boljše bilo, ko bi „Učiteljski Tovarš“ nikdar ne bil na svetlem, in prej ko bi poginil, koristnejše bi bilo itd. Temu nasprot je več udov slovenskega učiteljskega društva pošteno odgovorilo v dveh knjižicah, v slovenski in nemški: Nadaljevalno izobraževanje ljudskih učiteljev na Kranjskem, pa: Zur Lehrerfortbildung in Krain. Eine Entgegnung auf den Jahresbericht der k. k. Lehrerbildungsanstalt zu Laibach (Vid. Tov. 1872 str. 246—254, str. 267—270, str. 272 itd.). Pa vse ni nič pomagalo! Vstanovilo se je novo društvo „Krainischer Lehrerverein“, prvomestnik mu pl. Gariboldi, in nov nemški šolski list „Laibacher Schul-Zeitung“, vrednik mu J. Zima, in nov slovenski šolski list „Slovenski Učitelj“ v Mariboru, vrednik mu J. Lapajne, ki so pričeli svoje

delovanje v duhu novih šolskih postav. — Vsled tega Andrej Praprotnik, oče množni rodbini, ravnatelj ljudski šoli v mestu, čegar načelništvo mu ni bilo prijazno, ud c. kr. deželnega šolskega sovéta itd. izročí vredovanje „Učiteljskega Tovarša“ z l. 1873 učitelju M. Močniku, napisavši mu še naslednje voščilo:

Srečo voščim našim šolam,
Národu omike cvet;
Srečo voščim učiteljem,
Naj hvaležen bil jim svet!

Deloval je odslej A. Praprotnik zlasti v šoli, pa tudi v slovstvu; tako je n. pr. l. 1873 poslovenil „Glaskovalni, pisalno-bralni in čerkovalni poduk z napeljevanjem, kako se rabijo tablice in omarice s čerkami“. Po nemški spisal V. Prauzek, c. kr. dež. šolski nadzornik na Dunaju, nat. v Pragi, zal. F. Tempsky. — L. 1874 obširno pomnožil in popravil „Mali šolski besednjak slovenskega in nemškega jezika“ v 4. natisu 8. str. 205. — V Tovarišu št. 1. zložil pesem „Učitelju“, v zboru Učiteljskega društva pa je predsedništvo — zaradi nemčurskih preganjavcev — prepustil F. Stegnarju. — L. 1875 poklonil v „Tovarišu“ pesem „V spomin Dr. E. H. Coste“, u. 28. jan. (l. 3); — v okrajni učiteljski skupščini izročil „Nasvet o nemški knjigi: Viertes Lesebuch für Volksschulen“ (Tov. str. 229), ter umaknil se II. mestni šoli iz redutnega v licejalno poslopje, češ: „Čmerni dnevi le bežite, — Saj pravica še živi; — Jasnih ur mi ne tamnite, — Upanje mi še žari!“ — L. 1876 dne 1. marca je prevzel tajništvo pri Slov. Matici, ter kot tajnik in zapisnikar marljivo sostavljal „Poročila o njenem delovanji“ do l. 1881, kar pričujejo Slov. Matice Letopisi, pa spisal posebej knjigo:

Dr. Lovro Toman. Založila in izdala Matica Slovenska. V Ljubljani 1876. 8. 180. Nat. J. Blaznikovi dediči. V I. delu je And. Praprotnik popisal Tomanovo življenje (str. 1—78), kjer str. 77 Poženčan beri A. Koder (ne ranjki

M. Ravnikar). V II. delu pa so zbrane Tomanove pesmi str. 81. I. Podobe. II. 105. Pesmi. III. Različne, že tudi drugod tiskane (str. 139—179). — V Tovarishu l. 1876 je zapel: „Sedanji učitelj“ (str. 49), l. 1877 poslovenil „Himna učiteljska“, po česki Jos. Wunsch, vglasbil Fr. J. Pelz (str. 65); „Aprilu“, pesem, vglasbil J. L. Weiss (str. 97). „Kako naj bi se vravnale sedanje šolske knjige“ (str. 337—9). Posebej je poslovenil „Tablice s črkami za prvi poduk v branji“ (Letopis Slov. Matic. 1877 str. 334), in vladi „Poučilo o kužnih živinskih boleznih“.

Slovenski Spisovnik, svetovalec v vseh pisarskih opravilih. Spisal Andrej Praprotnik. Izdala in založila Družba sv. Mohora. V Celovcu 1879. 8. 372. Nat. tiskarnica družbina. — Po primernem „Uvodu“ se razlagajo v I. delu: Listi in pisma in drugi razni spisi; II. Gospodarsko, obertnijsko, opravno in tergovsko zapisovanje in dopisovanje; III. Občenje; IV. Medsebnna pisma; V. Notarji ali beléžniki in njih opravila; VI. Politične reči; VII. Dačne, kolekovne stvari, poštnina itd. —

L. 1876 je bil pri Janežičevi slavnosti na Koroškem, l. 1880 pri Kopitarjevi v Repnjah, l. 1881 pri pogrebu pisatelja Šenoa v Zagrebu, l. 1882 pri Miklošičevi svečanosti v Ljutomeru kot zastopnik Slov. Matice itd.; l. 1876 drugič in 1882 tretjič izvoljen v deželni šolski sovét — je l. 1881 zložil čestitko „K poroki cesarjeviča Rudolfa s princesinjo Štefanijo“ 10. maj. (Priloga k Uč. Tov. l. 8) ter z l. 1882 prevzel spet uredovanje „Učiteljskega Tovariša“.

„Učiteljski Tovariš“ je bil med prvimi listi, ki je budil slovenske učitelje in jih vnel za domačo ljudsko šolo. Tako bode tudi v prihodnje, pravi v prvem ogovoru do častitih naročnikov in prijateljev A. Praprotnik, in vabi vse, naj delujejo javno in odkrito za edino mogoče izobraževanje našega národa na podlagi maternega jezika ter naj napredujejo v slogi po pravi poti. Kakor poprej — je

tudi sedaj poleg obilnejših uredniških poročil priporočal zlasti „Izobraževanje ljudskega učitelja“ po šolskih časopisih, učiteljskih knjižnicah, skupnih posvetovanjih in učenih predavanjih (str. 17), boril se o učenem jeziku po slovénških šolah — zoper „Schulzeitung“ itd.; deloval je kot odbornik ali podpredsednik v Društvu na pomoč učiteljskim vdovam in sirotam, v Narodni šoli, ter je sprejel to leto spet predsedništvo v „Slovenskem učiteljskem društvu“ (str. 362). — L. 1883 se v prvem listu spominja zgodovinsko-slavnega dne, kar je vojvodina Kranjska šest sto let v zvezi s preslavno hišo Avstrijsko ter z rodovino Habsburško, koliko je znamenito tudi za slovensko šolstvo in učiteljstvo, ter z ozirom na novi čas daje dobre svete narodnim učiteljem. Dne 1. marc. v št. 5. pa so Narodni učitelji poklonili sprelepo čestitko mnogozaslužnemu gospodu Andreju Praprotniku, ravnatelju prvemestne ljudske šole, udu c. kr. deželnega šol. sveta in predsedniku slov. učiteljskega društva o 25letnici njegovega službovanja v Ljubljani in o 35letnici njegovega učiteljevanja sploh, naj Bog živi ga še dolgo na korist slovenski mladini in v čast domovini, ter so pogostovali ga tudi v slovesni skupni družbi (str. 324). Za vsestransko tolikanj slavno čestitanje se velezaslužni starosta in nekako prvi duševni voditelj slovenskega učiteljstva iskreno zahvaljuje v Tovarishu (št. 6); posebej pa se je odslovil s to-le spomenico:

Četrť stoletja je minulo
V Ljubljani kar mladost učim;
Če uka seme je rodilo,
Najbolj se tega veselim.
Učence vidim vže veljake —
Stanovom raznim cvet krasan —
Za dom pregrete poštenjake:
To slajša mi današnji dan.

Kako naj učitelj mej ljudstvom širi dobro mnenje o šoli in vzgoji, povedal je v Tovarishu (str. 66) Jakoslav; sicer pa je prišel na svetlo:

Abecednik za slovenske ljudske šole. Sestavil Andrej Praprotnik.

nik, nadučitelj in voditelj I. mestni peterozredni deški ljudski šoli v Ljubljani. Zal. M. Gerber, nat. H. Mercy v Pragi. I. Pisalne in berilne vaje. II. Berilne vaje z nazornim naukom. — Vse vaje so sestavljene kolikor mogoče po najvažnejših pedagoških načelih in so pisane v najlažji vnanji obliki tako, da jih prvenci brez truda lahko beró in si jih zapomnijo. Tudi je ta Abecednik tako uravnan, da se ž njim rabijo nove (Razinger-Žumrove) stenske table. Pisano je vse v krščanskem in narodnem duhu in sploh tako, da vkupna tvarina daje podlogo k vsemu daljnemu, dandanes potrebnemu izobraževanju (str. 141—2).

Kakor je „Šolska mladina“ šeststoletnico presvetle cesarske rodovine Habsburške na Kranjskem poslavlila s posebno himno, zložil A. Praprotnik (Veselje čuje se povsod itd. Priloga Uč. Tov. št. 11), tako je tudi „Tovariš“ praznoval nazočnost presvetlega cesarja Franca Jožefa I. v Ljubljani s slavilko (Živi svetli cesar naš! itd. št. 14) in prva mestna ljudska šola s pesmijo (Lepa bela je Ljubljana str. 210) itd., in z najvišjim odlokom dne 9. sept. je dobil njen voditelj cesarsko odlikovanje: Zlati križ za zasluge s krono, kar je bilo na čast in radost učiteljem in učencem. Tako poslavljen je tudi dne 18. okt. v občnem zboru „Slovenskega učiteljskega društva“ kot predsednik izpregovoril bolj ponosno: „Prebili smo marsikatero viharne in društvu celó neugodne čase, a ker smo bili strpljivi in vztrajni, bili smo močni tudi v marsikaterih bojih za pravico in resnico. V dolžnost smo si šteli kot ljudski učitelji delati za ljudstvo ali národ s tem, da smo plemenili ljudsko šolo tako, kakoršne je treba za splošno ljudsko izomiko. Hvala Bogu! doživeli smo čas, da užé vidimo zdatni sad svojega truda. Bolj in bolj se priznava, da je dobro uravnana ljudska šola v istini najvažnejša podloga srečnemu družinskemu, národnemu in državnemu življenju. Dragi sotrudniki! združujmo se v to svrho še

dalje, ter trudimo se v prid našemu milemu slovenskemu národu in v prid lepi naši Avstriji itd. (str. 322)“. — V tem smislu je vabil tudi na naročbo „Uč. Tovariša“ za naslednje leto zahvaljevaje se dosedanjim podpornikom in sotrudnikom, češ, bolj ko ga bodo podpirali njegovi prijatelji, bolj bode izpolnoval svojo težavno nalogo (str. 369).

Doživel je „Uč. Tovariš“ pri svojem trudapolnem delu res mnogo veselih dni, a prestal pa je tudi nemilih mu in britkih časov, piše l. 1884. . Navadile so bútare se pleča. . Mnogo nas čaka še dela. Na delo tedaj, komur je mar, da si ohranimo naše težavno pridobljene pravice, in da se naše národno šolstvo in učiteljstvo v pravem narodnem duhu dalje razvija in napreduje. V ta namen je nasproti nenárodnim profesorjem vzmagal njegov predlog, da se je izvolil iz mestnih učiteljev odbor, kateri ima preskrbovati slovenske učne knjige za mestne ljudske šole (str. 14, 186—264) ter je bil A. Praprotnik izbran v stalni odbor in v deželno učiteljsko konferencijo. Razpravljajal je v listu p. O slabih nasledkih preobloženja učencev v ljudski šoli; solnčna in senčna stran debate letošnjega naučnega proračuna; o neprilikah kranjskih učiteljev itd. Primerno je ogovoril predsednik Učiteljskega slovenskega društva občni zbor, kateri se je vršil še dokaj dostojno (str. 308); v vabilu na naročbo „Uč. Tovariša“ pa je že bolj rezno vzbujal vse slovenske učitelje in učiteljice k podpori duševni, in tudi materijelni, kajti v plačevalnem zapisniku založnikovem je mnogo praznega prostora! — Z novim letom 1885. kliče Tovariš o svoji 25letnici svojim prijateljem, da ostal tovariš sem in bodem vam izkušén, za sveto stvar goreč, navdušen; a tudi vi ostanite v poklicu vztrajni, ostanite možje značajni! Ponosno smemo reči, pravi urednik v besedi slovenskemu učiteljstvu, da nismo delali brez uspeha; . . vendar mnogo važnega dela kaže se nam zdaj posebno na domačem pedagoškem

področji. Naše geslo naj tedaj bode: uglejmo vse, a pred vsem poprimimo se pripravnih mikališč in sredstev za svoje potrebe, za domače navade in misli, da bomo dvignili srčno zaklad slovenskega dlana in uma (str. 2)! Donašal je „Tovariš“ čvrstih razprav o pouku in vzgoji, poročil iz učiteljskih zborovanj, dopisov iz raznih krajev, naznanil in ocen novih knjig, tudi neslovenskih, kazal na „Hrvatski učiteljski dom“, priporočal „Otročji vrt“, a ne po nemškem stroju, svetoval koristno poslovanje učiteljem o šolskih počitnicah itd.; vendar je čutil, da se mu mladi učiteljski naraščaj ne približuje. Potožil je to, češ, založništvo ima vedno več troškov, a vedno manj novih naročnikov, pač pa vedno več starih dolžnikov! In v občnem zboru „Slov. učiteljskega društva“ je moral urednik slišati, da nekateri niso zadovoljni s Tovarišem ne gledé vsebine ne gledé pisave. „O sklepnem ogovoru obžaluje g. predsednik, da se je letos že tudi mej učiteljstvom pokazal vpliv politične nesloge in pogubnega strankarstva; opominja gospode tovariše, naj se, ako se že drugi stanovni vdadó strastim političnega življenja, vsaj oni v svojem vzvišenem poklicu ne pusté zapeljati od krivih prerokov dvomljive slave, ampak naj zvesto in vztrajno spolnujoči svoje svete dolžnosti v prijaznosti in ljubezni mej seboj živé ter tako dajejo lep vzgled ljudstvu in izročeni jim mladini; to bode najlepši dokaz politične zrelosti in stanovske sposobnosti (str. 323)“.

K novemu letu 1886. priznava urednik, da ima „Tovariš“ boriti se z mnogobrojnimi domačimi in tujimi nasprotniki. . . Prišli so zares resni, ozbiljni časi. . . Naše delo za domačo sveto stvar prihaja vedno bolj vroče, in le v nerazrušljivi družbi bomo izvrševali svojo lepo namero za obrazovanje našega milega národa po načelu: „Vse za vero, dom in cesarja!“ V občnem zboru, ki ga je vodil podpredsednik, poprijemali so mladi učitelji odbor zlasti zarad knjižnice za šolsko mladino (str. 362) itd.; urednik pa je koncem leta

zopet opominjal naročnike, naj bi poravnali svoj dolg pri založništvu, kajti brez denarne podpore nikakoršno podjetje shajati ne more (str. 369). — L. 1887 je pričel „Tovariš“ brez posebnega predgovora urednikovega, kateri je kot predsednik v občnem zboru „Slov. učiteljskega društva“ povedal, da je ono pričelo z izdajo knjižnice za slovensko mladino, čestital „Jezničniku“ o njegovi 25letnici, ter naznanil vsem podpornikom in sotrudnikom, da bode „Tovariš“ — akoravno užé postaran — tudi prihodnje leto še izhajal in zvesto delal na korist in slavo slovenskemu šolstvu in učiteljstvu pa sploh na blagor narodu slovenskemu. Zatorej prosimo: Kdor je z nami, naj tudi dela z nami — po starem našem geslu: „Vse za vero, dom in cesarja!“ — Prav tako se napoveduje o novem letu 1888: „Učiteljski Tovariš“ prebil je užé razne dobre in hude čase. Pretili so mu večkrat ljuti valovi viharnih časov, a trdno je stal — in se do danes ohranil. Tudi nadalje bode prinašal samó zdravo, tečno hrano za šolo in dom itd. — Razun navadnih poročil je priobčeval v tem in naslednjem letniku urednik marsikaj za kazalni uk, iz šole za šolo, po abecedniku, o strašljivih otrocih, in po knjigi:

Prva nemška slovnica in prvo nemško berilo za slovenske ljudske šole. Sestavili A. Praprotnik, A. Razinger in A. Žumer. V Ljubljani 1888. 8. str. 142. Nat. in zal. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. D. I. Črke in zlogi. II. Pravopis. Slovnica. III. Berilne vaje (str. 265). V obče je ta nemška slovnica velik napredek na polji našega šolskega slovstva (str. 380).

Dne 23. febr. umre J. R. Milic, založnik in soustanovnik „Učiteljskega Tovariša“, kateri je v njegovi tiskarni, v njegovem okrilji in največ po njegovi veliki domoljubni požrtvovalnosti doživel že 28. leto (str. 65). O načrtih za versko šolo ni dal niti Tovariš niti Slov. učiteljsko društvo nobene posebne izjave; pač

pa je „Laibach. Schulzeitung“ grdo mahati jela po Tovarišu in po kranjskih mračnjakih mej učitelji ter je oponašala celó uredniku, da je pod liberalnim (nemškimi) mestnim zastopom postal voditelj mestni deški ljudski šoli itd. — Na to je krepko odgovoril Tovariš „V brambo in pojasnilo“ (str. 81 in 97), kjer na pr. tudi pravi: „Izkušnja nas uči, da se značajni ljudje vzgojajo na verski podlogi. Komur ni vera prva in poglobitna stvar in vodnica v življenji, ta se tudi za narodnost ne bode brigal, kadar pride na razpotje (str. 82). Da so liberalni nemški gospodje, ki so tačas gospodovali na magistratu, bili pravični do učiteljstva, kar se tiče pravnih razmer, to je istina. Da so nam pa tačas nasprotniki bili tudi nekdanji prijatelji, to je pa tudi resnično, a pri vsem tem nam nihče ne more očitati kako dejanje, ki bi nas bilo onečastilo (str. 98). Schulzeitung hotela je preklinjati slovenske učitelje, a prisiljena jih je bila blagoslovljati itd.“ — To leto se je osnovala „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ z lastnimi pravili, in pristopilo jej je tudi „Slov. učiteljsko društvo“, kateremu je dne 12. nov. po občnem zborovanji za predsednika izvoljen bil A. Žumer. A. Praprotnik je v št. 24 napovedal, da se „Uč. Tovariš“ bode še v prihodnje trudil za blagor domačega šolstva in učiteljstva ter se je priporočal zlasti mladim, nadopolnim sotrudnikom in sotrudnicam; v št. 23 pa je za drugi dan decembra presvetlemu cesarju posvetil čestitko:

Štir'deset let nam vže vodiš krmilo,
Srečno odvrtač si vsako nam silo,
Bog Te ohranil in varval nadlog;
Avstrija srečna mil'jonkrat prepeva,
V srcih Ti zvestih okrog vse odmeva:
„Ljubi naš cesar, oj živi Te Bog!“

O novem letu 1889 se obrača odgovorni urednik Tovarišev do vseh zavednih in v pravem duhu naprednih učiteljev in učiteljic po starem svojem gâslu! V listu samem jim kaže marsikaj iz šole za šolo,

kako naj šola poučuje in vzgaja, kako pogled na prijazni maj v naravi človeka vzbujaja, naj vstane ter se duhovno pomladi. „Svet je lep: oh, ko bi bili tudi ljudje lepi, to je, pošteni in dobri“, rekel je moder mož. Pošteni in dobri ljudje prihajajo iz dobrih, poštenih družin in iz dobrih, pravih šol. Najvišji namen vsaki šoli je, da mladini vcepi in ohrani čednostno in pobožno srce. Dandanes se v šoli mnogo, mnogo uči, pa spoznati moramo, da vse učenje v šoli je le polovičarsko, ako z učenjem ne združujemo tudi dobre, krščanske vzgoje. Nada, cvet in moč vsaki domovini je dobra vzgoja nežne mladine. Bolje ko se družine in šole prizadevajo, da mladino lepo vzrejajo in jo hudobnih in pohujšljivih vzgledov in vplivov varujejo, bolje bode v domovini, v ožji in širji, cvetela moč in splošno blagostanje. Naše šole naj bodo delavnice pravega duha ter središče pravega značaja in terdna podstava vsem krepostim v življenju. Vsa šolska vzgoja naj bode zares, v resnici versko-nravna, in vesela rajska vzpomlad bode prihajala v milo domovino našo (str. 129). Povedal je Tovariš, kako se drugod vnemajo za versko šolo, kake sklepe je v ta namen storil katoliški shod na Dunaju itd.

Pri tem in takem prizadevanju pa je v zboru, v katerem je prvokrat prikazala se „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“, skromni A. Praprotnik moral slišati predlog, naj preneha „Učiteljski Tovariš“ v Ljubljani in naj „Popotnik“ v Mariboru postane društvene „Zaveze“ glasilo, kar je zbor naposled tudi sprejel. Zarad sloge, pravi na to, pripravljen sem takoj odložiti uredništvo, a kaj poreče k temu založništvo, tega takoj ne morem določevati (str. 156). — Da nekateri mladi učitelji s Tovarišem niso bili zadovoljni, k temu pripomogel je kolikor toliko tudi Jezičnik, zlasti obširni o Svitoslavu in Danici. Sicer je istina, da bi brez Jezičnika ne bilo že Tovariša, in nasproti brez Tovariša bi tudi ne bilo Jezičnika. Čast, komur čast! — Dobri Pra-

protnik je doživel vendar te sreče, da je prvo svojo mestno šolo vpeljal v krasno novo poslopje, kakoršno je druga imela že davno, s slovesnim ogovorom (str. 318). Konec l. 1889 je pa izročil njeno vodstvo svojemu vrlemu nasledniku, nadučitelju Andreju Žumru, kateremu je že prej prepustil tudi uredništvo Učiteljskega Tovariša z iskreno prošnjo, naj bi dragi šolski tovariši še dalje podpirali naš stari, slovenski šolski list, da bode krepkeje sicer, toda vedno v pravem duhu zvesto delal na korist in slavo slovenskemu šolstvu in učiteljstvu po starem našem geslu: Vse za vero, dom in cesarja (str. 383)! — Srečna bila je naredba, da je „Slovensko učiteljsko društvo“ za svoje glasilo sprejelo Tovariša in da je v občnem zboru izbralo si Praprotnika za častnega člana, s čimur je društvo počastilo tudi samo sebe.

Dobra misel dobrih nekdanjih kranjskih učiteljev ni prav po smislu sedanje dobe učenjakom; vendar smelo rečem: Ako se bode Učiteljski Tovariš v vseh rečeh zvesto držal glasila priporočenega mi po starem uredniku, blagor mu! Pričujočemu priprostemu popisu pa dovolite, da pridnem po nadtridesetletnem učiteljskem službovanju še bolj zaslužen čestitko, katero so mu o 25letnici njegove službe Ljubljanske poklonili Narodni učitelji (Tov. 1883 št. 5):

Let pet in dvajset je lepó število,
A hipa nisi Ti nikdar zamudil,
Da v nas ljubezen bi za dom probudil,
Ki Tvoje vedno ga srcé čestilo.

Ko Tvojih strun poslušal petje milo,
Slovén se njega néžnosti je čudil;
Navdušen si mladini v prid se trudil,
In Tvoje delo sad je lep rodilo.

Ljubezen, spoštovanje on zasluži,
Kdor, kakor Ti, kreposti posvečuje
Najblažje v slavo sveti domovini:

Glej, zbor čestilcev se krog Tebe druží,
In jedna želja srca vsem dviguje:
„Bog živi Te še dolgo v čast očini!“

Matej Močnik r. 13. sept. 1827 v Zalogu fare Cerkljanske na Gorenjskem, dovršil šestere šole latinske v Ljubljani, vstopil v red Jezusov, a pustivši ga zarad bolehnosti je služboval nekoliko na Vačah nekoliko v Kamniku pri davkariji, postal ondi l. 1855 učitelj v dekliški šoli, l. 1864 podučitelj v prvi mestni deški šoli v Ljubljani, l. 1870 učitelj ter do l. 1873 šolski nadzornik za Kamniški okraj in ud. e. kr. izpraševanjske komisije za ljudske in meščanske šole, l. 1873 vrednik „Učiteljskemu Tovarišu“ do l. 1882, l. 1874—1882 odbornik v „Slovenski Matici“, sicer tajnik ali tudi blagajnik Društvu na pomoč učiteljskim vdovam in sirotam, pri Društvu slovenskih učiteljev, pri Narodni šoli, katoliški Besednici, katoliški Družbi za Kranjsko, v Vincencijevi družbi, v društvu sv. Cirila in Metoda itd. Zarad bolehnosti bil je na lastno prošnjo umirovljen l. 1882. „Močnik je mož najboljšega duha ter še danes, dasi v pokoji živeč, v raznih domoljubnih odborih neumorno delaven“ (Zgod. Cerklj. Far. str. 144).

Prvikrat se je oglasil M. Močnik, petošolec Ljubljanski, v Vedežu l. 1850 l. 47 in sicer v pesmi, v kateri se nam kaže prav v sedanjí svoji dobi in katero vrednik J. Navratil spremlja z opazko: „Že spet nov mlad pesnik. Nas veseli, da se zbuja. — Za prvič dobro; le nadalje“. Taka-le je:

Jesénska pesem.

Narava je zaspala,
Ni solnce več gorkó;
Je zeljše ovenelo,
Več rožce ne cvetó.

Žalujejo potoki,
Tak žalostno žuróe;
Veselja zapuščene
Zdihujejo mejé.

Že listje je odpadlo,
Čelavo je drevó,
Narava je zaspala:
Več ptíce ne pojó.

In gozdi vsi rujavi
Zgubili so svoj kras;
Okoli vse žaluje,
Ker huđi tare mraz.

V oblačilu prejšnjem
Le jela še stoji,
Kot nade žar leskeči,
In nas obveseli.

Vendar očitno Močnik ni nadaljeval pesnikovanja, kar je sam povedal v „Tov.“ l. 1862 str. 74, češ, Pegaza jezdariti ne znam! „V svojih mladih letih sem se pač vsedel nanj, ali ubežal mi je in me še dobro obercal; gospod profesor namreč mi je na mojo neumerljivo pesem nekaj takega načertal, kar je konjski podkvi zelo podobno, in od odsihdob še nisem poskušal kljuse jezdariti itd.“ — Pač pa je poročal v Novice „Jurčkov Matevž“ časih o raznih dogodkih iz Kamnika, tudi o volitvah; stanovitno pa je hkrati jel dopisovati l. 1861 „Tovaršu“ in „Danici“, in potem do l. 1890 ga ni leta, da bi ne bil priobčil v njem nobenega svojega umotvora. — „Moje misli so, da naj „Tovarš“ po vsaki ceni dvakrat na mesec izhaja, ker je enkrat na mesec premalo za namen, ktereга si je ta list postavil“, pisal mu je iz Kamnika konec l. 1861. Tudi se čuti, da kak daljši sostavek tako rekoč zgubi mikavnost in veljavo, če ga bravec bere, pa zopet dolgo ne vidi... Kar mene zadene, si bom, ako Bog dá, prizadeval „Tovaršu“ večkrat kaj dopisovati; ali kaj pomaga, ker je moja vednost preplitva. Po mojih mislih bi bilo tudi treba, da bi „Tovarš“ prinašal kaj podučnega iz slovenske slovnice in sploh iz slovenskega lepoglasja in spisja... Ako bo Bog hotel in sreča učiteljska, bo naš mladi „Tovarš“ postal sčasoma verli mož in čverst odgojitelj na slavo božjo in na srečo našega milega naroda itd. (str. 205)“. — V tem tečaju je spisoval sestavke „Lepa odreja“ (str. 8—58) in poslovenil razpravo: „Kolko računskih načinov naj se pri začetnem nauku o računanju ali rajtanju razločuje in vadi (str. 125—177)“. — V Danici pa je v spisku

„Škof J. M. Vittmann“ svojim tovaršem priporočil ranjkega nauke: o šoli, šolski učenosti in pobožnosti, o šolarski maši itd. (str. 12).

L. 1862 ima Tovarš naslednje spise njegove p.: Zakaj pesmi niso za narekovanje pripravne in zakaj se ž njimi ne smejo jezikoslovne vaje zedinovati. Keršanska odreja (81—133). Telesno kaznovanje. Jeklene peresa niso pripravne za pisanje v ljudski šoli. Nauk v branji v srednjem in višjem razredu ljudskih šol (str. 18—303). Resnica in laž. Potovanje za Savo — o smerti Slomšekovi. Podučevanje v ljudski šoli naj bo v kerščanskem duhu. Iz zgodovine kerščanske ljudske šole (str. 21—333). — Danica pa: „Odperto pisemce gosp. profesorju žl. Radiču“ o češčenju preblazene Bogorodnice in prečiste Device Marije nasproti njegovemu napačnemu spisku „Blätter aus Krain“ 15. jan., kjer pravi naposled: „Žalostno znamnje našiga časa je, de učeniki katoliških šol vernim za kratek čas take napčenosti ponujajo (str. 27)!“ — Ali je tako imenovana verska preuredba (reformacija) v 16. stoletji kaj svet zboljšala (str. 52—60)? Kam merijo sovražniki katoliške Cerkve? Pessimis displicere est optimis placere — o Jezuitih, njihovem vnanjem in notranjem redu — spisal (str. 85—119) Laicus catholicus. Glasi iz Tirol — zoper Mühlfeldov Religions-Edikt. Katolišk neduhoven. Italijo politiško zediniti, je-li mogoče? Avstrija in katoličanstvo. Pičeva družba na Švicarskem — po Wien. Kztg.

L. 1863 kaže Tovarš: Iz zgodovine keršanske ljudske šole (str. 9—374). Koliko moči do mladosti ima zgodnje soznanje lepoznanstva, in kakšne dolžnosti izvirajo iz tega za odgojitelja in jezikoslovnega učenika (str. 19—103). Praktična slovensko-nemška gramatika (str. 55—376). Keršanska odreja (str. 242—356). — Danica pa: Mnogo poročil iz deželnih zborov. Posebej: Govor kurata Auerja v tirolskem deželnem zboru — za versko edinstvo itd.

L. 1864 T.: Iz zgodovine keršanske ljudske šole (str. 20—167). Praktična slovensko-nemška gramatika (str. 21—213). Keršanska odreja. Laž. Obnaša v cerkvi in božja služba. Pisma dveh slovenskih učiteljev — Svetoslav in Tugoslav. Pogovor o šoli — Anžek mlajši in Anže starejši učitelj. Učiteljevo premišljevanje v začetku šolskega leta. Neprijatelj šol. Pedagogična pisma — Barovič pa Govorič. — D.: Nekoliko o Bosni in Hercegovini, spisal M. Močnik (str. 230—292).

L. 1865: Obrazi iz odgojilne povestnice pri poganih (str. 50—214). Pogovor — Vedež in Klatež. Pašnik. Lepo cvetje, koristen sad. Kaj si učitelja dopisujeta — Svetoslav i Tugoslav. Izreki in pregovori. Odkritoserčne misli o sedanjih glavnih in srednjih šolah. O materinskem jeziku. Odkritoserčnost. Tudi od otrok se učitelj more učiti. Slomšek, prvi pedagog v novejših časih (305—360). Pogovor dveh učiteljev — Vohnè in Rohnè.

L. 1866 T.: Ali res šola ljudstvo kazí? Sirovost. Keršanska odreja. Šolska postava v deželnem zboru. Odgoja v molitev. Ljubezen do poklica. Kaj si učitelja dopisujeta — Radoslav in Svetoslav. Odgovor na poslednja tri pisma Tovarševa (str. 320. 359). Istinovič, učitelj. — D.: Nekatere proste misli o poslednjem deželnem zboru. Tepeži po Kranjskem, zlasti Gorenskem. Katoliška cerkev na Jutrovem in katoliške družbe v Avstriji. Nada katoliške cerkve v l. 1866 (cf. Sendbote). Katoliška cerkev — skala Kristusova. Ljudska šola — narodno vseučilišče. Iz zgornjega Tuhinja o misijonu. Katoliško slovstvo pa časnikarstvo podpirati je slehernega katoličana sveta dolžnost. Kje je prava ljubezen do bližnjega domá (v kat. cerkvi). Posebno apostolstvo v malih šolah — pobožnost do presv. Serca Jezusovega. Krivica se sama tepe — po Wien. Kztg. Sveto detinstvo in njegove čuda na otoku Tsov-Mingu.

L. 1867 T.: Tovarš tovaršů na deželi — o dr. Orlovi svečanosti v čitalnici itd.

Učitelj in sveto pismo. Kako list „Freie pädagogische Blätter“ sodi tudi o Slovincih (str. 63). Nekaj starega v novi obleki — „lepo in koristno“ — v prevdarek (cf. Schulfreund). O slovenščini v šoli in v uradu — nasprot „Laibaherici“; „Tagespošti“. Izpod Grintovca. O pobalinih na ulicah. O sporočilu mestne glavne šole pri sv. Jakobu „Laibaherici“. O cerkvi in šoli (Po Vaterl. posnel M.) — D.: Učiteljski zbor na Dunaju, kjer pravi proti koncu: „Modri ne gleda, kaj ljudje govoré, ampak prevdarja njih djanja in potem jih sodi, sedanjost primerja s preteklim časom, in tako presojuje sedanjost in se odločuje za prihodnjost. Tako delajmo tudi mi, in ne bomo tako brezmiselno terdili, kar bomo druge slišali terditi, in sladkim besedam se ne bomo dali premotiti. — Učiteljski zbor bo javalne kaj zboljšal ali v šoli pre naredil, zanimiv pa je kakor znamenje časa, in glasno bučeča tromba za državo in cerkev (str. 223)“.

L. 1868 T.: Procesije in šolska mladost v nižjih ljudskih šolah. Izobraženost. Odgoj za Boga; odgoj za ta svet. Kako pomagamo učitelju do sreče. Zgodovina v ljudski šoli. O novi šolski postavi. Beseda, katero je govoril v štirskem dež. zboru poslanec g. Buol-Bernburg o šolski postavi. Po Vaterl. prosto poslovenil M. Močnik. Zemljepisje v ljudski šoli. — D.: Deržava in cerkev: „Iz tega smo videli, zakaj da je tako zvani jožefinizem cerkev sovražil, in zakaj da jo sovraži dan današnji liberalizem in bi jo rad vkoval v še hujši spono memo nekđaj. Spoznali smo, da med liberalizmom in katoliško cerkvijo ne more biti sprave. Sedaj je liberalizem v cvetu, torej je najberže cerkvi marsikaj poskušenj pričakovati. Kar so dosihmal liberalci po cerkvi mahali, utegne biti predigra tega, kar ji namerjajo. Po jožefinizmu in drugih okolnostih pa je res nastalo sem ter tje tako dremanje in spanje med katoličani, da je treba hudih viharjev, kateri svet prebudé in očistijo škodljivih

soparov“. — Katoličani in liberalizem (cf. Hist. pol. Blätter str. 55).

L. 1869 T.: Zemljepisje v ljudski šoli (str. 4—364). Dva prijatelja si pišeta Vedrilec pa Čmernilec. Pastirski list knezoškofa Lavantinskega — Jak. Maksimilijana — zlasti šoli. Poterpežljivost. — D.: Razprave in odprave — za kat. politično društvo nasprot „Slov. Narodu“ po geslu: Inimici hominis domestici ejus (str. 15). Pogovor med Šego in Pravdo — za veselico v Kat. družbi (str. 147).

L. 1870 T.: Zemljepisje v ljudski šoli (str. 3—284). Slovnica v ljudski šoli. Pedagogika in verozakon. Značajnost. Zopernosti so človeku koristne. Perva nemška slovnica za slovenske ljudske šole itd. —

L. 1871 T.: Šolsko in ljudsko izobraženje. Druga nemška slovnica za slovenske ljudske šole. — D.: O liberalizmu in liberalnih društvih — v izgled katoliškim — govoril v kat. Besednici (str. 192—201). Delavci in sedanji čas (str. 232—241) itd.

L. 1872 T.: Iz šole za šolo. Pregovori in izreki. Jezikov poduk in vernost v šoli. Iz zemljepisja. Šolski postavi v kranjskem deželnem zboru itd. — D.: O spomenici kat. škofov v Fuldi, govoril v kat. Besednici. O slovečem Bizmarku in drugih — tudi domačih zadevah, o katerih pravi na pr.: „Kako pa pri nas na Slovenskem? Mi še do abecede v politiki nismo prišli, ker ne spoznamo potrebe edinosti. — Mladi neskušeni ljudje starejim pravila dajejo, kako naj govoré in pišejo, kako naj se vedejo in obnašajo; stari jim pa pridno na vse to odgovarjajo, in s tim mladim neznanško veselje napravljajo. Človek bi mislil, da smo prišli v tiste čase nazaj, ko so bili terdovratni boji med — egarji in Igarji. — Kakšni časi so bili takrat, in kakšni so sedaj! — Neprijatelji se nam po pravici smejajo, in nas imajo v takih slučajih za politične otročaje. Eneržije in poguma nam ne manjka — v domačih prepirih; Bog nam je dal um in pamet, pa jo obračamo narodu v kvar; neprijatelju v korist. — Domá smo lévi, neprija-

telju v očigled pa po otročje priprosti; zato pa vsak dan prosimo še za toliko Nemcev v deželo, da bi nad nami gospodarili. — Ako si nočejo naši časnikarji „Danice“ v izgled vzeti, naj se pa ravnajo po „Tagblattu“; nikdar in nikoli ta list svoje stranke ne napada, dasiravno tudi tam ne gre vse gladko. — Ko bi politika ne bila še iznajdena, bi jo bili gotovo iznašli Nemci na Kranjskem (str. 410)“. — Tako je tudi l. 1873 modro govoril v kat. Besednici na pr. O Napoleonu III. po zgodovini, o liberalni, tudi mladoslovenski trditvi: Vera ni v nevarnosti, in o papeževi okrožnici z dne 21. nov. t. l. (Vid. Zg. Danic. str. 61. 258. 410) itd. —

V izvéstju I. mestne deške šole pri sv. Jakobu v Ljubljani je spisal M. Močnik l. 1865 pomenljivo razpravo: „Odgojevanje nekdanj in sedaj“ (Tov. str. 228); l. 1868: „Zanemarjeni otroci v našem mestu“ (Tov. str. 251). L. 1869 je prišla posebej na svetlo njegova „Zemljepisna začetnica“, ponatis iz „Uč. Tov.“ l. 1868—69. V Ljubljani. 8. str. 194 (Vid. Tov. l. 1879 str. 96). L. 1869 je pomagal Praprotniku sestaviti nemški del v Abecedniku slovensko-nemškem; l. 1874 je sestavil „Imenik šolskih oblastnij, šol in učiteljev po Slovenskem“. Teč. II. 8. str. 143. Nat. Milic. (Tov. 1872. str. 351. 1874 str. 111).

Z blagom, kolikor ga je priobčil dotlej Močnik v „Tovaršu in Danici“, napolnjene bi bile dokaj čvrste knjige. Vzlasti pa je deloval v društvih prej imenovanih marljivo vso to dobo. Kadar so se za nemškimi tudi slovénski učitelji jeli ločiti od cerkve in duhovnikov, svaril jih je modro in rezno poprijemal nemčurje in liberaluhe. „Ni še vseh dni konec in še so učitelji, kateri se ne sramujejo biti katoličanje; tudi ni povsod tako, kakor pri nas v Avstriji, ko dunajski židovi in neverci kerščeni ali nekerščeni od „lehrertaga“ do „lehrertaga“, od Dunaja do Celovca in tako naprej svoje obrabljeno blago na prodaj nosijo; kerščanski učitelji pa stermé slabo

blago za dobro-kupujejo, in ga po ožjih krajih raznašajo . . . Brez vere je vse domoljubje, vsa še tako navdušena narodnost le zgolj koristolovje, katero se zaganja iz kota v kot, iz prenapetnosti v prenapetnost . . . Prazna je govorica: Narodni sem, ali cerkveni nisem. Tako se zgovarja vsak vetrogončič . . . Skrajni čas je tedaj, da se učitelji odločijo, in tisti, ki še niso svojega prepričanja spremenili, kakor ponošene obleke, zbirajo se okoli znamenja, na katerem so zapisane pomenljive besede: Vse za vero in narod. — Prihodnost je tem zagotovljena, katerih škit je poštenost in značajnost, in ki se bojujejo z orožjem pravice in resnice (T. 1872 str. 368)“. — Da je v obeh obrambnih spisih zoper napad „Zur Lehrerfortbildung in Krain“ duhovito sodeloval, to se vé. Ker si je tedaj pomišljeval A. Praprotnik, postal je listu za šolo in dom z l. 1873 odgovorni vrednik Matej Močnik, učenik v l. mestni šoli v Ljubljani, ter mu je dal po razpravi Jezičnikovi (IV, 2) v naslovu obliko „Učiteljski Tovariš“ in l. 1880 v št. 12 se je iz vrednika prelevil v urednika.

Koliko vzgojeslovnih sestavkov in katere podučne stvari je v tej dobi spisal vrednik sam, to se pač povedati ne more. Sploh utegnejo biti njegovi n. pr.: Otročji verti. Ljudska šola — narodna šola in „Nardna šola“. Otroci, roke na klop! O šolskih slovenskih knjigah in razmeri mej duhovnikom in učiteljem. Mertvo morje. O dekliških — samostanskih šolah. Ženska odgoja. O nadzorovanji pri cerkvenih opravilih. O nagibih nraavnega življenja (1873). Šola. Kar se Anžek ni učil, tudi Anže ne zna. Poduk. Zavedanje. Učiteljeva modrost. Vera in izobraženost. Moč v veri. Resnoba in ljubezen (1875). O spridenji šolske mladine. Katoliški shod na Dunaji. Pokorščina. Bosna in Hercegovina. O nesnagi pri šolarjih. O učenju tujih jezikov. Ljudstvo v Bosni. O žalostnem stanu ljudskih šol na Koroškem. Šolski deček po ljudskih zastopih in par-

lamentih. Narava, vodnica učitelju. Zemljepisje in zgodovina v ljudski šoli. Ljubezen do domovine. Narodnostno vprašanje. Sokrat pedagog. Zabava in pouk. Palestina (l. 1881 str. 344—379) itd. —

Ta hvala gre vredniku Močniku, da si je znal pridobiti za svoj list vrlih sotrudnikov — posvečenih in posvetnih, ki so otovorili „Tovariša“ s krasnimi spiski na pr. Spomini na Dunaj in okolico l. 1874—5 in Spominske slike 1876—7 (Jos. Levičnik); Pedagogični pogovori l. 1877—9, Perva odgoja otrokova l. 1881 (Jos. Ciperle); Nekaj o načertu za prirodoslovje na srednjej stopnji ljudske šole l. 1880 (L. Lavtar); Učitelj Ljudomil v nadaljevalni šoli l. 1875 (J. Flis); Dobri sveti (1879), Corrigenda v pedagogični zgodovini Böhmovi (1880), Vem in morem (1881) sp. Stric (A. Kržič), poleg Jezičnika itd. Razdelek o slovstvu in učilih je od leta do leta naraščal, dopisi iz raznih krajev so se množili, zlasti obravnave iz društev in zborovanj učiteljskih. Obširno je navadno vrednik sam poročal iz deželnega in državnega zbora o zadevah šolskih in učiteljskih, o novih postavah, ter se iskreno spominjal umrlih narodnih in šolskih mož, ki so bili p. Dr. Orel, Costa, Razlag, Bleiweis, kan. Zavašnik (1875), Legat, Ivanetič, Šot, Bostijančič itd.

M. Močnik je prevzel vredovanje „Učit. Tovariša“, kadar so se bili učitelji že razšli v dva tabora, in boriti se mu je bilo ne le z nemškimi in nemškutarskimi, temuč tudi s slovenskimi tovariši v domačem taboru. Kako se je branil in bojeval, mora se le brati; tù naj omenim le nekatere točke, da se spozná orožje in način njegovega vojskovanja: „Nekaj za predpust je to, kadar pravi učitelj: Jaz sem neodvisen; ali — kadar učitelj iz Kodárjev politikuje: Temu služim, temu strežem, kateri me plačuje, od katerega kaj pričakujem . . . plašč po vetru! — Prisiljen odgovor na dopis iz Ljubljane v „Napredku“, češ, „Uč. Tovariš“ je kot tihotapec prešel k duhovnom, razlaga, kako

se je „Uč. Tov.“ pričel, po katerih načelih se je vredoval in se še vreduje, ter pravi: „Kdor hoče zajemati čiste vode in naserkati se pravega liberalizma, naj bere „Laibacher Schulzeitung“; kdor hoče vedeti, kakošni so slovénski liberalni učitelji, naj bere „Slov. Učitelja“. Kdor pa ni še plašča po vetru zasukal in ima pravi pojem kerščanske ljudske šole, naj pa bere „ostarelega Tovariša“ (1873 str. 74).

Tako po vseh ustih se je boril zlasti zoper „Laibach. Schulzeitung“, katera je tudi — njemu najbolj gorka, češ, edini ta ne utihne — napadala zdaj učitelje I. mestne šole, da so preveč narodni, in da „Krain. Landes-Lehrerverein“ novim šolskim postavam hoče veljavo pridobiti brez ozira vere in narodnosti; zdaj „Narodno šolo“, da premalo koristi; zdaj „Učiteljsko slovensko društvo“, kake ude ima, pa jih je vendar k sebi vabila; zdaj „Tovariša“, da je „ein Messnerblättchen, ein Blatt mit urklerikaler Tendenz, ein glaubensstarkes Blatt“ in vrednik njegov „ein hartgesottener Messner, ein Generalministrant“ itd.! „Ako je vrednik tisti Jona, ki je vzrokoval tak vihar, svetuje Močnik sam, verzite ga v morje, in postala bo tihota, t. j. ne berite več mežnarskega lista (str. 351 cf. 334 l. 1873)“. „Vpitje, katero vzrokujejo nekateri listi, zdi se mi prav primerno tistemu izreku ošabne muhe. Konji so dirjali, vozovi so derdrali, na kolih pa je sedela muha, ki zavpije: Oj koliko prahu sem naredila (l. 1874 str. 356)! — Se vé da, g. Sima, ki gleda naprej in nazaj in se uklanja na desno in na levo in s cepcem piše le takrat, kadar vé, da bo zato dobil cukercčka in putra na učiteljski ovsenjak, ne more drugače pisati (str. 382)“. Svojim tovaršem učiteljem je konec starega leta povedal celó prestaro basen o kralju, ki ga je Jupiter naposled žabam dal na njih zahtevo! — Jako dovtipno je popravljal razpravo, katero je o šolstvu na Kranjskem od l. 1850 imel prof. Linhart pred konstitut. zborom, kjer je govorjenje o razmeri med cerkvijo

in šolo, o šolskih nadzornikih, ali naj občina ali država plačuje učitelje, kdo naj jih imenuje, o zanemarjanji nemščine, o verskem nauku je-li domača družinska zadeva ali tudi šolska itd. (1875 str. 142—173).

O šolskih skušnjah in veselicah je pisal: Ako so javne skušnje, bi morala biti javna darila in odlikovanja. Brez tega javna preskušnja nima pravega pomena. Solnce in dež, plačilo in kazen mora pri odgoji biti o svojem času; naši otroci niso modrijani, da bi se učili samo zarad tega, ker je to njim na korist. A tudi šolskih veselice ne zametujemo, javnih preskušenj pa vendar ne dosežejo. Stariši hočejo vedeti, ali so se njih otroci kaj naučili, pa tudi radi vidijo, da se to javno pokaže. Sicer bi se o marsičem lahko reklo, kakor o črni maši: Ni slavospeva, ni veroizpovedanja, dolge molitve, dolgo branje, na koncu pa še blagoslova ne itd. (str. 234). — O nasvetih, kako bi se opomoglo vedno večjemu spridenju šolske mladine (po Oesterr. Schulbote), pravi: To so besede, je rekla lisica, ko je jagode na molku prebirala! — Resnica je vendar tako blizo, da jo vsak lahko razume, a le učeni svet je išče tam, kjer je ni, in hodi okoli pravega vzroka, kakor mačka okoli vrele kaše. „Brez kerščanstva ni prave kreposti, pravični moj iz vere živí“. Dokler se bodo toliko bali cerkve po šolah, kakor se je dosihmal bojé, ne bode bolje ne, marveč čedalje slabeje (str. 208 l. 1876). — Skoro vse stareje slovstvo naše je ménilo na to, in tudi novejše na pr. družba sv. Mohorja, domači časniki itd. učijo in učijo, kako naj se vzreja mladina, kako odgoja človeštvo. Klicati je treba sedanjemu veku le: Prav si odgovoril, veš že veš, ali stori tudi tako, in boš živel, — boš dosegel časno in večno srečo (str. 55 l. 1877). — Kadar so mu oponašali, da je preklerikalen, premalo izbirčen v spisih, nikakor vsee slovenskim učiteljem itd., odgovarjal je kratko in krepko: Resnica oči kolje. Oblak brez dežja, pa list brez barve, sta si zelo po-

dobna. Več ko je liberalizma, manj je svobode. Kjer ni zaupanja, je vse prigovarjanje brezvspešno (str. 188). — Magnetična igla ne miruje prej, dokler ne kaže na sever, konservativna stranka ne more hvaliti šolske postave prej, dokler se v občie ne prizna glavno načelo: Šola mora imeti cerkveno podlago ali mora biti verska (1879 str. 196). — V tem istem smislu odgovarja Lapajnetu v občnem zboru zarad „Tovariša“ (str. 319). Od tega časa pa, kar mu slovenski listi niso več na razpolaganje in tudi „Schulzeitung“ ne pri naša več takih zabavljic na slovenske učitelje, kakor nekdanj, pošilja pa ta naš prijatelj svoje spise drugam, in tam udriha po „Uč. Tov.“ in njega uredniku . . Dobri Bog! varuj me mojih prijateljev, neprijateljev se bom uže sam branil (31). — Narodni učitelji pozor! Slovanstvo dobiva tal; . . mar hočemo čakati postave, katera bo ukazala učiteljem, pobrinuti se za narod, pristopati narodnim učiteljskim društvom, delavnim biti na polji narodne prosvete . . I kaj pa ti je naredil Aristid, da ga sovražiš? Človeka ne poznam, a meni ne dopada, da ga zovejo pravičnega (1881 str. 47), odgovoril je Atenec Aristidu, ki moral je v pregnanstvo (cf. Uč. Tov.)! — Metelko Germanicus alias „deutscher Schulverein“ obeta v „Laib. Schulzeitung“ 300 gld. nagrade učiteljem, ki se bodo odlikovali v nemščini, češ, učitelji ali tudi občine se vabijo, naj se same ponujajo za ponemčevanje, za orodje germanizatorjem v deželi. Te nagrade so kakor nalašč za to, da nastane še večí razpor in razkol med kranjskimi učitelji, t. j. kar mora vsakemu oči odpreti (str. 127).

Boril se je Močnik zoper „Laibach. Schulzeitung, Laib. Tagblatt, Laib. Ztg., Oesterr. Schulbote“; pa tudi slovenski so mu nasprotovali p. „Slov. Učitelj“, poslej „Popotnik“ na Štajerskem, „Šola“ na Goriškem. O tej razkolnji so mnogi želeli, naj bi se učiteljski ali šolski listi slovenski zedinili. V ta namen je spet v občnem zboru „Uč. slov. društva“ l. 1881 svetoval

Lapajne, naj se to stori. Modro mu je odgovarjal J. Tomšič, in naposled Močnik sam, češ. Tovariš drži se že 21 let, na razpolaganje je kranjskim, a tudi štajerskim, goriškim učiteljem, čemu ga žrtvovati neznanim napastnikom na ljubo (str. 319) itd.! — Sploh se more reči, da navdušenje med učitelji, ki so novodobno šolstvo uže okusili, zeló ponehuje, pisal je (str. 382) v razpravi o deželnem zboru Tirolskem. V jedni stvari pa so bili vsi učitelji zložni, da so nove plače hvaležno sprejeli, a sedaj, ko vidijo, da se plače več ne zboljšujejo, tekmujejo še za petletne doklade, ker te se brezpogojno ne delé. Sploh je pa vse pri vladi in pri nje izvršujočih organih; kakoršni so ti, tako pa ravnaajo z učitelji nji podložni, tu boljše, tam slabše; učitelj pa svoboden ni bil prej in tudi sedaj ni, ker drugi sodijo o njem, njegovem stanu in njegovi delavnosti. —

Dobri svoj značaj kaže Močnik kot odgovorni vrednik „Učiteljskega Tovariša“ zlasti v vabilih na njegovo naročevanje. Takoj v 1. listu pové, katera je „Naša pot“: Tovariš živi narodni šoli na verski podlagi, in meni, da se ne moti, ker to je ravna pot proti verhuncu šolskim namenom . . Lepe so fraze od človekoljubnosti, od humanizma, od napredka, svobodnega duha in kakor se že vse zovejo, toda v viharnih časih razkade se kakor prah na vetru, in zopet vidi se jasno, da druge poti do dobre izreje ni, kakor je ta na verski podlagi . . Za metlo Tovariš nikomur ne bode; odvisen bode pa tudi v prihodnje kakor do sedaj — od svojega prepričanja in od svoje vesti (1873 str. 2). — Kar smo bili dosihmal, to hočemo ostati tudi v novem letu, kliče v vabilu na naročbo za l. 1874. Svobode in prostomiselnosti ne bomo iskali, s tem, da bi napadali vero in stan svečeniški in drugo, kar je našemu kerščansko-slovenskemu ljudstvu ljubo in drago. Ker Tovariš piše slovenskim starišem, šolam in učiteljem, tedaj bo pred vsim varoval domače svetinje, oziral se

na potrebe domačih ljudskih šol, narodnih učiteljev, v domači besedi, z domačim blagom. Tovariš ostane katoličan in Slovenec, kakoršni so menda tudi učitelji in šole, za katere piše . . . Svojemu vredniku doslej ni drugega koristil, nego da mu je pridobil veliko „pridevkov“, kar pa podpisane ne plaši (str. 371) itd.

Tovariš se dosihmal še nič ni poboljšal; ravno tisti je, kakor je bil že leta in leta, katoličan po veroizpovedanji in Slovenec po rodu . . . Kdor bere ta „mežnarski“ list, naj za kazen ga tudi plača . . . Naročnikov si s tem ne bomo iskali, da bi druge obirali (1874 str. 192). Kakor doslej bode tudi odslej Tovariš pisal nekterim v spotiko in posmeh, nekterim pa v zabavo in poduk. Boj za blago naj više, za resnico in pravico, bil je vsaki čas težaven, a vreden vsega človeškega truda; le o vročini rumeni zlata pšenica in dozoreva sladki grozd. Nadejaje se pomoči od zgoraj, od koder prihajajo vsi darovi, in pričakovaje prijazne podpore od starih znancev in prijateljev hoče tudi „Tov.“ po svoje pomoči, da se izveršuje staro naše geslo: Za vero in omiko . . . Take zmedenosti, take zmešnjave v načelih ni še bilo nikdar, kakoršna je ravno sedaj, kakor drugod, tako tudi pri učiteljih; in v takih okoliščinah je dober svet še posebno drag . . . Sedaj vlada, kakor pravijo nekateri, tvarinarstvo; toda temu ne bodemo služili. Vera nam bo zmirom zvezda, katera kaže pot v življenji, in katera nam bode svetila tudi unkraj groba. Vera tudi pri podučevanji in odgojevanji nič ne pokazi, nič ne pokvari, marveč blaži in boljša vse dejanje učiteljevo (str. 362).

Ovisni smo od Boga in od svoje vesti; ako se tema ne zamerimo, nas pa drugo ne stara tolikanj . . . Naročevanje domačih listov je rodoljubu naroden davek, kateremu se ne odteguje (1875 str. 16). Prihajal bode „Tov.“ k vam v stari kranjski noši, prinašal blaga na izbero . . . Hodil bode naprej svojo pot, oziraje se nazaj v preteklost, po kateri bode presojeval se-

danjost in gledal v prihodnjost. „Tov.“ misli, da nekako pozná sedanjost, tedaj ne živi v domišljiji, ker on vé, da ima malo prijateljev, a zvestih in stanovitnih, na te se obrača in jih prosi duševne in materielne podpore (str. 192). List ne prinaša ne založništvu ne vredništvu vrednega plačila, nikar že dobička. Vredništvo ne želi ne hvale ne plače, pa se tudi ne boji ne truda ne graje, dokler je marljivo delovanje na slovenskem šolskem in učiteljskem polji živa potreba. Prav sedanji čas pravi domoljub ne smé omahovati in po vetru se obračati, ker je že tako preveč vertačnikov na svetu. Drevo se po sadu spozná, tako se kaže in spoznava že tudi sedanje šolstvo po svojem sadu . . . „Tov.“ je spravil že marsikaj na svetlo, česar bi brez njega ne bilo . . . Prinašal . . . razkladal . . . pripovedoval bo to in to . . .; slovenske učitelje pa bode budil k marljivemu delovanju ter vnemal v njih ljubezen do njihovega svetega poklica, do cerkve in naroda, z glasilko vedno gotovo: Vse za vero, dom in carja! . . . Zvesto prebirajte „Tovariša“ pripravniki učiteljski, kajti tudi po njem se lahko pripravljate na svoj stan . . . Z dostojnim naročevanjem pomagajte „Učit. Tovarišu“ nositi tovor tudi v prihodnjem letu (str. 354)!

Resnica in pravica ima še zmirom svoje prijatelje med ubogim človeškim rodom, in mi, ki stojimo na razpotji dveh šolskih dob, smo moralno prisiljeni list tako vredovati, kakor se je začelo . . . Vsak, ki se briga za javnost, nas pozná, pa tudi vé, da nismo uporniki postavam; pa saj tega tudi tisti ne verjamejo, ki nas s takimi pridevki obkladajo (1876 str. 16). Vem sicer, da ste eni in isti, ki podpirate tudi druge slovenske liste, in da marsikateremu izmed nas „Tov.“ treba ni, a nikarte, da bi se zastonj zanašal na vaše rodoljubje „znañi mežnarski list“, pošljite toraj tudi zanj kak forint našemu založniku, kajti ne more se tirjati, da bi kdo v svojo škodo Slovincem zalagal liste (193). Da se po „Uč. Tov.“ bolj pogosto poprašuje, to nam je

v tolažbo in spodbudo, delati še v prihodnje modro napredovaje po staroslavnem geslu: Vse za vero, dom in cesarja! Ker smo katoliški Slovenci, je in ostane nam vera luč, slovenska materna beseda pa ključ do prave omike. Vzor nam je kerščanska ljudska šola (369).

Mnogim ne vstrezamo, pa saj tega tudi nismo pričakovali; da pa nekaterim vstrezamo, kaže nam to, da nas podpirajo duševno in dejansko, tako da „Tov.“ že izhaja, ker se ne vozi v kočiji, marveč le peš potuje od kraja do kraja (192). Boj za vzore, za resnico in pravico je bil vsikdar težaven; brezvspešen in brezkoristen pa nikdar ne. Od leta do leta pridobiva naš list več duševne podpore. Slovenskim novinarjem sploh, tako tudi nam pot ni s cveticami potresena; a dolžnost je vsakemu šolniku in mladine vzgojevatelju, da dela po svoji moči za duševni napredek svojega rodu, kajti stvar naša bila bi zgubljena le tedaj, kedar bi se mi sami odtegnili delu, česar nas Bog varuj (369)!

Politika naša, ako se sme v šolskem listu kaj tega omeniti, ne more drugačna biti, kakoršna je večine našega naroda; vsak list, bodi si še tako skromen, brez barve ne more biti, in list z jasnim programom najde vže kolikor toliko podpore (1878 str. 192). Modri se ravná po okoliščinah, ter se v nebistvenih rečéh obrača po kraju in času. Tega načela smo se deržali pri svojem vredovanju kolikor toliko tudi mi, da vstrežemo čitateljem in svojim tovarišem, za katere list pišemo. . . Tovariši naši že sedaj vedó iz lastne skušnje, da — konju dokler ga lové, ovsu molé; ko ga pa v voz vpregajo, mu z bičem po nagajo. . . Vsak človek, tem bolj učitelj, ki hoče biti voditelj drugim, imeti mora svoje stalne nazore, da se ne bode sukal po vetru kakor petelin na strehi. . . „Tov.“ je doslej, ne da bi se hvalili, več donašal kot obetal. Vsaj odlični narodnjaki nam pravijo tako. Slava — se vé — bodi zato

našim dopisnikom! . . . Razdelimo breme in tako ga bođemo nosili lože (370)!

Stranka, ki jo zastopa naš list, mnogobrojna ni, a žíví pa še, ker ima svojo podlago v zdravem jedru narodnega učiteljstva sploh in slovenskega občinstva. Priča tega nam je, da se list še zmirom vzderžuje, ter je podoben drevesu, ki zmirom poganja nove mladike; ako nekdanji prijatelji odstopijo, pridejo drugi na njihovo mesto. . . Čast in poštenje veléva vsakemu plačati list, ki ga je prejemal celo leto, založniku takemu, kateri že toliko let zalaga list le učiteljem na korist (1879 str. 16). Namen in obseg lista ostane, kakor dosihmal; toliko manj nam je sedaj treba spreminjati svojih načel, sedaj, ko čas in okoliščine naj bolje za nas delajo, in ker to, kar smo dosihmal zagovarjali, polagoma v javnem mnenju prodira. Slovani in posebej Slovenci nismo več tako javno nevarni, kakor so nas pred nekaj časom nekateri sumničili, in kdor nas sedaj k steni pritiska, dela to iz svoje zasebne pridnosti, a tudi na svojo odgovornost. Sedaj je pa tudi čas, da se gibljemo; vsak se le toliko ceni, kolikor je vreden; ako hočemo slovenski učitelji kaj veljati, zaslužiti si moramo to sami (192). „Učit. Tovariš“ se je že precej postaral. Sedaj dobimo novih, celo slovenskih listov šolskih na izbiranje. „Tov.“ hoče tudi v prihodnje pisati, kakor je dosihmal. . . Klic na boj za kerščansko šolo zoper pogansko razlega se po vseh zgodbah svetovnih, pojmi in nazori so se zbistрили, bojevniki že vverstili, in nihče ne more sedaj reči, da ne vé, komu bi v tem boju, v tem prepiru priterdil, v katero versto, na katero stran bi se vstopil (374).

Mož beseda velja; kdor je vse leta list prejemal, veleva mu čast in poštenje, da plača, kar je dolžan, o samem rodoljubji obertniki ne morejo živeti (1880 str. 16). Mili tovariši, zakličite Vam „Tov.“, bratje, čas je, da od spanja vstanete, dan se zažnava, danica prihaja, verhovi gora se iz megle vzdigujejo, tedaj povzdignite svoje

glave in pogledjte, da Vas solnce ne prehititi (191). Program naš ostane nespremenjen... Dalje ko list uredujemo, bolje čutimo težo in odgovornost uredovanja šolskega lista, ki bi imel biti učiteljem kaži pot v šoli in v javnem življenji... Videti je, da nas stari sodelavci nočejo zapustiti, tedaj hočemo delati tudi mi dotlej, da nam kdo breme odvzame in na svoja ramena naloži (374).

Ako se list iz rodoljubja ureduje, vendar nihče ne more tirjati, da bi ga založnik sam plačeval, kajti tudi on nima pri listu drugega, nego skerbi in sitnosti, toliko prijateljem in neprijateljem v porazumljenje (1881 str. 16). Vse na sveti je izpremenljivo, tudi postave se izpreminjajo po okoliščinah časa in po ljudeh, ki imajo pri tem prvo besedo; le eno pa ostane neizpremenljivo — to je resnica in pravica, ki ima svoj izvor v večni resnici in neizpremenljivosti. Kdor se je drži, ni mu treba plašča po vetru obračati in preklicevati danes tega, kar je včeraj trdil. Koliko se je teh načel držal „Učiteljski Tovariš“, naj blagovolijo razsoditi njegovi prijatelji, ki so ga duševno in dejansko podpirali, a tudi njegovi neprijatelji, ki se niso zlagali z njegovimi načeli. „Tov.“ bode v novem letu izhajal s tistimi poglobitnimi načeli, kakor dozdej... Podpisani zarad bolehnosti „Tovariševo“ vredništvo izročam zopet temu, od kogar sem ga prevzel, to je njegovemu ustanovniku gosp. Andreju Praprotniku, ter se ob enem lepo zahvaljujem vsem svojim častitim gg. prijateljem za prijazno pomoč pri svojem večletnem prizadevanji. Naj mi blagovolé odpustiti, ako nisem bolje zvrševal naloge, ki sem jo prevzel z uredništvom... Z Bogom! Matej Močnik.

Sotrudnik je ostal „Tovarišu“ tudi v prihodnje v raznih poročilih iz učiteljskih društev, v popravah na pr. o šolskem začetku na Slovenskem (str. 116), v drugih razpravah p. Verske, državljanske in domače zadeve pri judih (cf. Palestina 1881). Značaj. O ovirah šol-

skega napredka (1882 str. 2), kjer na koncu pravi: „Napis tem vrsticam je „pelin in svedrec“, to je dvoje grenkih a zdravilnih cvetic. Taki so tudi nasveti, ki merijo na zboljšanje šolstva, zoperni slišati takim, ki niso vajeni drugega slišati, nego hvalo novi šolski ustrojbi; a hvalimo to, kar je hvale vredno, kažimo pomankljivosti tam, kjer so faktično, in nič ne pomaga zakrivati jih; šolska postava namerava ljudem preskrbeti učilnic; osnovajmo jih tako, da ne bode vse gladko in lepo le na papirji in po statističnih datah, ampak v ljudski učilnici; prvo, kar je najbolj potrebno, so verske šole, to je alpha et omega vsega šolskega napredka“.

Dopisoval je časih „Slovenca“ p. l. 1882: Fröbel in njegovo delo. L. 1885 je od št. 197 do št. 250 namestoval vrednika in poleg navadnih poročil spisal več značajnih sestavkov na pr.: Angleži in Rusi. Razne nade nemško-liberalcev. Vzroki cerkveno-bolgarskega prepira. Mir pa zopet mir. Boj pa zopet boj. Na tlaki pri židih. Katoliška zavest v naši domovini. Najnovejše nakane naših Talmi-Nemcev. Iz življenja grofa Henrika Chambordskega. Znamenje našega časa itd. — Ker je bila kat. polit. Besednica razrešena, govoril je večkrat v „Katoliški družbi“ in govore sta priobčevala vsaj deloma zdaj Danica zdaj Slovenec p. l. 1886: Od propada bolgarskega naroda pod turškim jarmom od l. 1391 do l. 1877. Igla in vol; mušice precejajo in velbljode požirajo itd. Tako je l. 1888 v „Slovenca“ oglasil se nekaterikrat ter mladim učiteljem in naslednikom v spomin klical nekdanjo dobo slovenske vzajemnosti, dokler je lepa sloga vladala mej duhovščino in učiteljstvom itd. — Slovénil je tudi knjižico: „Molitev velik pripomoček k zveličanju“. Spisal sv. Alf. Liguori. Slovenski izdal dr. A. Jarc. V Ljubljani 1888. 16. str. 174. — Sicer je mož usmiljen brez konca in kraja znan mestnim revežem sploh in tudi mnogim ubožnim dijakom.

Kar je srednji vek v zgodovini — jako grajan a tudi jako hvaljen, to je prime-roma — se vé — Močnikov „Učiteljski Tovariš“ l. 1873 — 1881 mej dosedanjimi letniki. Nova in najnovejša doba se gledé vede in umetniže rada povrača nazaj v srednji vek; tako bode i bodoči učiteljski naraščaj kedaj spridoma prebiral opisani šolski list. Kar je Matej Močnik veroval, to je tudi upal in ljubil in v dejanju spolnoval, in zato so ga naposled spoštovali in ga vsaj v srcu spoštovati morajo prijatelji in neprijatelji. „Močnik je mož najboljšega duha ter še danes v raznih domoljubnih odborih neumorno delaven“. Čast, komur čast!

Josip Levičnik r. 6. apr. 1826 v Železnikih, učil se najprej v šoli domači, l. 1835 v Ljubljani, l. 1836—38 v Celovcu, l. 1839—41 spet v Ljubljani v I. in II. latinski šoli, potem nekako $\frac{1}{2}$ leta trgovstva pri Mahru in $\frac{1}{2}$ leta orglarstva pri Riharju, ter postal l. 1843 v svoji rojstni fari organist, l. 1856—7 šolski učitelj, poznej načelnik krajnega šolskega sovéta, lastnik domačije, fužinar, srenjski župan, odlikovan s srebernim zaslužnim križcem s krono. Za slovénsko pismenstvo se je jel vnemati po „Novicah“, vzlasti l. 1848, in je prvokrat javno oglasil se Joža Orglovski v „Sloveniji“ l. 1849 št. 55, kjer je resno pograjal Kroparje zaradi nemškega petja v cerkvi, v št. 84 pa je poročal Joža Levičnik o grozni povodnji po Selški dolini ter o prehudem uničevanju ondotnih gozdov. Redovno pa je jel dopisovati v „Novice“ in druge domače liste l. 1852 in odslej je priobčil vsako leto, nekatero celó mnogo slovstvenega blaga na radost in korist svojim rojakom. Značil je svoje spise Josip Levičnik, ali J. L., Podratitovski, Rodoljub Podratitovski, Jože Žlindrovič, ali Jože L. Železodolski, Železogorski, tudi Pravicoljub, Neduhoven, Laicus itd. itd. Naj nekoliko opišem marljivost starejšega šolskega rodoljuba v zgled in posnemanje mlajšim učiteljem slovenskim!

L. 1852 v Novicah v dopisu iz Železnikov Josip Levičnik hvalo daje Petru Rojcu iz Podbrezjij za izvrstno narejene orgle za podružnico sv. Frančiška Ksaverja, poznej l. 1854 pa za dekanijsko cerkev v Kranju.

L. 1853 jadikuje v Novicah o og-ljarjih in žagah, ki po Gorenškem stvarjajo nov Kras, dokler po Notranjskem in Teržaškem skušajo ga pogojzdit; v raznih dopisih pa toži o čudni zimi in hudi uri, o pomanjkanju zdravnikov po deželi, o nekterih šolskih neprijateljih, o terznem dnevu, o slabi skerbi za premoženje in zdravje v Železnikih. — V Danici govori o farni cerkvi sv. Antona, o podružnici sv. Frančiška, o skerbi Slomšekovi za cerkev, šolo in šolsko slovstvo, o zornih mašah, o posvečevanju nove Šent-Lenartske cerkve nad Loko, ter razodeva želje po novi in večji domači farni cerkvi. — V Šolskem Prijatlu II. teč. kaže povestico: Zvesti psiček. Zdajno; Večno — v pesmici. Šole — da so človeštvu k neizrekljivej koristi; one so podlaga vsega človeškega blagostanja.

L. 1854 piše str. 15: „Danes smo prvi letošnji list „Novic“ prejeli ter pozdravili jih s serčnim „živio“. Z veseljem vidimo, da so se verli prijatelji in rodoljubi naši sopet kaj možko krog njih vstopili, kar nam je spet porok za marsikak dober nauk in marsikako veselo in kratkočasno uro, ki nam jo bojo donašale „Novice“ vprihodnje. Slava! — V sredi preteklega leta se je osnovalo pri nas bravnó društvo, ki si je naročilo „Novice“ in „Danico“ tudi zanaprej. Veselo je viditi, kako udje te družbice, priprosti delavci, te časopise vselej težko pričakujejo in kaj marljivo preberajo, kar je živ dokaz, da se giblje naš slovenski narod in drami od dné do dné boljše. Krajcarji, ki jih človek za časopise vloží, so pa resnično tudi dobro naloženi, ker dobri časopisi so studenci, iz katerih človeški rod zajema neizrekljivo veliko naukov in omike“. Sicer toži o pre-kupcih odertnikih, o gojzdih po Ilivici,

svetuje o spominku Josipini Turnogradski, ter priobčuje: Ogléd po kranjskem Gorenskem (str. 255—259) — v Bohinj, na Bled, v Loko in Železnike. Zajterk. Obraz iz vojaškega življenja l. 1814 (str. 287—292). — V Danici pripoveduje o strupenem žganju in vsled njega o neki žalostni smerti; o smerti gosp. fajm. Fika v Selcih. K sv. Rešnjimu Telesu — pesem pred blagoslovom (str. 101). O nedeljski šoli v Gradu, v Gorjah in o tamošnji farni bukvarnici. O prazniku prečistega Spočetja Matere Božje. — V Šolskem Prijatlu Celovškem pa so poleg „Smešnice (str. 15)“ obširno opisani „Narodski običaji v Železnikah“ (str. 19—133) in je pričeto jako tehtno „Ogledalo pridnih otrok“ (str. 212—415). — V Drobtincah: Pijanci, joj vam! Sp. J. Orglovski.

L. 1855 kažejo Novice moža v dnarjih itd. — Železniki na Krajnskem. Krajopisje (str. 35—47). Čertice iz življenja rajnega ruskega cara Nikolaja I. (Po Neven-u). Ogléd po Gorenskem. Poljanska dolina in pot skoz njo proti Idrii (str. 258—283). Ogléd po domačii: Eno noč pri sv. Joštu na Gorenskem. O smerti učenika Jak. Demšerja (cf. Dan. str. 209). — V Danici opisuje obhajanje verskega določila o brezmadežnem spočetju M. B. v Železnikih in drugod; o Šmarnicah v Sent-Vidu nad Ljubljano; o romanju k Materi Božji v Sušo. Zvezdica za šolo priporoča kerščanski pozdrav: Hvaljen bodi J. Kr.! — Šolski Prijatelj nadaljuje „Ogledalo pridnih otrok“ (str. 62—293) ter razpravlja „lepe slovenske pesmi, in kako bi se one nar urniši med narod vcepile in razširile (str. 129).“

L. 1856 Novice: Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels str. 46—167). O ponočnem beračevanju. Dva dni v Gorotanu (str. 177—221). O zadušnem kašlju. Junaštvo ruskega kmeta l. 1812 (Po ilirskem). Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade (Neven). Slap Zaveršnica v Bohinji. Iz spisov ruskega mornarskega častnika (Po Sédnici). Znamnje sv. Križa

(Prevod ilir.). Dogodba iz avstro-francoske vojske (str. 421). — Danica: Zvezdica za šolo, kjer priporoča učitelju, kako naj hiti s časom naprej, češ, beri, beri in zopet beri! . . . Lepo priliko podaja učenikom, starim in mladim, učiteljska knjižnica, ki se je ustanovila v Ljubljani itd. (str. 36). O novem Božjem grobu v Železnikih. Marii nar zvestejši prijateljci človeškega rodu — pesem: Vzdigni duša hvalni glas — Previsoki pomočnici itd. O Materi Božji v Cengrobu fare Starološke. Šola (Pes. str. 216). — Slovenski Prijatelj. Časopis za šolo in dom v Celovcu: Lah in Slovenec. Vojaška zvijačnost. Za šolarje kaj: Ne muči živali! Mirko Ostrovid, ali gorje nepokornim otrokom! Pravični Štefan, ali stori prav in ne boj se nikogar! Pridni Peter, ali zvestim služabnikom se malokdaj slabo godi (Prevodi ilirski)! — Drobtince: Marii (Češena, visoka in sveta) in Marii (Premila Marija itd.). Božična pesem za sveti večer (O! kaj je to, da je nebo itd.). Kvartopirci poslušajte! Čertica iz življenja katoliškega zdravnika. Lep izgled dopolnjene oblube. — V razgled bodi iz Danice pesem:

Š o l a.

Šola je prijazen kraj,
Dost veselja nam dell,
Šola vse nas vesell,
Šola je prijazen kraj.

Šola je koristen kraj,
Nas uči potrebniaga,
Stezó k sreči nam ravná,
Šola je koristen kraj.

Šola je pobožen kraj,
Nas svari pregrešnih zmót,
Kaže nam v nebesa pot,
Šola je pobožen kraj.

Šola, šola, blagi kraj!
Dobro, srečno vladaj nas,
De preseli smertni čas
Nas v lepi sveti raj!

L. 1857 Novice: O okrajnem predstojniku J. Pajku. Šole na Krajnskem, kjer pravi na pr.: „Z radostjo se navdaja slednega domorodca serce, ako se ozre

po svoji domovini ter vidi, kako kolikor toliko vse napreduje in kako tudi ljudske šole — prva podlaga ljudske omike — se množijo od leta do leta in dospevajo čedalje boljše svoj namen. Slušajmo, kaj nam o njih dunajski časopis „Oesterreichischer Schulbote“ govori . . . Iz vsega tega se vidi krepko napredovanje šolstva na Krajnskem . . . Pomnožilo se je tudi število šolskih podpornikov . . . S povzdigo in boljšanjem unajnega stanja ljudskih šol napreduje tudi učilo v raznih vednostih, kakor tudi napeljevanje h keršansko-pobožnemu življenju mladine. Tako se kateheti kakor učniki vzajemno trudijo, da bi šolski poduk rodil mnogo sadú za dušo pa djansko koristil potrebam vsakdanjega življenja. Pa tudi učnikom samim se vidi očitno, kako hrepenijo dan za dnevom po vedno večji omiki in izobraženji, k čimur učiteljski zbori in skoraj že v vseh šolskih okrajih vpeljane učiteljske bukvarnice posebno veliko pripomorejo . . . Poslednjič naj bo še povedano, da visoka c. kr. deželna vlada ravno zdaj potrebno snuje za istino ali kapital, iz ktere obresti bi učiteljske vdove ali njih zapuščeni otroci penzijo dobivali itd. . . Visoko častiti gospodje, kterim Vam je toliko mar za napravo novih šol, le verlo naprej! Imé Vaše se bo svetilo v zgodovini naše dežele in serčna hvaležnost potomstva pa Vam bo plačilo za Vaš blagi trud (str. 51)!“ — Prizor iz gledišča sveta. Nočna luč (Prev. ilir. str. 55—63). Popravek v „Nevenu“ o Železnikih. Kdo zmed nas je nar večji lenuh? (Po Al. Stolcu). O pastirski napaki in o nočnem napadu po tolovajih. Hudodelnik. Žalosten izgled napačne otroške odreje (Po ilir. str. 143—167). Dvojčka. Prizor iz zadnje avstrijsko-ogerske vojske. Predčutje (Pol. ilir. poslovenil str. 338—367). „Glasi radosti o vernitvi Nju c. k. apost. Velič. Franc - Jožefa in Elizabete med Krajnce l. 1857“ — za klavir zložil Josip Levičnik (str. 92). — Danica: O neki vdovi in njeni možitvi po volji Božji. Velikonočna (Pes.: Aleluja! Aleluja! — Tak

se sliši glas veseli itd.). O nadškofovem obiskanji v Novakih. Cesar in Cesarica v Marija-Celji. O božji poti v Velesovem. — Prijatelj: Božji angelji čujejo nad nedolžnimi in pobožnimi otroki (Poleg nemš.). Miloserčni Tonček. Poslušaj glas vesti (Prev. nemšk.). Tudi v naslednjih tečajih kratke novice in poročila p. l. 1859: Popis o kranjskih cerkvah; l. 1860: O zlati maši g. Kersnika itd. — Drobntince: Adventne cvetlice, posvečene prečisti devici in Materi Marii (Pes.). Blagor Avstrii — Cesarju in Cesarici (str. 159—167).

L. 1858 Novice: Tistim nekaj, ki radi v lotrijo stavijo (Poslov.). Ktera je prava meja med Černogoro in Turčijo (Ilir.). Sultan in berač (Neven). Zvestoba ruskega vojaka. Kteri narod je najbolj izobražen v Evropi (Svobodno po ilir.). — Danica: O smerti fajm. J. Muleja v Sorici. O smerti fajm. A. Ljubiča v Selcih. O lepoti farne cerkve v Kranju. — Drobntince: To je bilo za mene; prosim pa zdaj za uboge sirote itd.!

L. 1859 Novice: Spominki na Dolensko, ki jih pričinja na pr.: „Kakor si spehano in onemoglo truplo želi krepčavne hrane pa sladkega počitka, tako tudi duh naš po dolgem trudu hrepeni po oddihu, da bi se nekoliko okrepčal in oživil za novo delo. Kako bi pač človek tudi izhajati mogel, ako bi neprenehoma vprežen bil ko črna živina! Dosti prezgodaj bi mógel v kertovo deželo. Kdor si hoče duha razvedriti, naj prime za romarsko palico in naj gre po svetu — je že stara beseda. In to je tudi moje vodilo. Kdor pa ne more v Rim, si izbere bližnjo pot, in ker pravi domača pesemca, da „Vse drugač Dolencom solnce sije“, sem se lani namenil, ogledati nekoliko dolensko stran itd. (str. 4—63)“. Gizdalin in čevljar. Marjetica. Slovenska narodna pesem (cf. dr. Tomanovi „Glasi domorodni“). Pričujoča pesem speva žalostno dogodbo, ki se je pripetila njega dni na Pustem gradu (Wallenburg) na Gorenskem (str. 230). Brat

sestro najde. Slovenska narodna pesem (str. 302). Stariši, pazljivi bodite pri ženitvah svojih otrok: — Danica: Marfi (Slava Ti, Marija itd.)! Lučica (Tihe misli na Svečični večer 1859. Pes.). Ne igraj s puško! Povračilni dan rad pride. Pomoč Marije Device. — Drobtince 1859—60: Nekoliko slovenskega pravopisa (str. 205—213). — Vodnikov Spomenik: Ozir po Gorenskem. Pesem Prešernu (Prebravši njegove poezije)! — Razgled iz Ratitovca, kjer piše p.: „Planinsko življenje ima toliko in tako posebno mikavnost v sebi, da ga nar izverstnejši pesniki vsih narodov proslavujejo s svojimi pesmami ... Vodniku, očetu pevcev slovenskih, je bilo na visokem in tihem Koprivniku še vse preglasno in prenizko. Tje gor na plešo Veršaca, v neposredno bližavo starašine slovenskih gora ga je pogostoma gnalo, od kodar se je oziral dalječ dalječ okrog po sinji daljavi. Pregledoval je od tod široki svet, pa ni mu bilo to v omamljenje duha, ker se hrup pozemeljski ni do njega razlegal, ampak samotna duša se je vsled stermečega občudovanja Stvarnikove vse-mogočnosti navzemala čutil, iz katerih so se izcimile slavnoznanne slovenske pesmi (str. 171)⁶.

L. 1860 Novice: „Kar so Novice dvakrat in tudi unidan Glasnik spregovorili o osnovi novega slovenskega šolskega časnika, naj bi pač ne ostalo le pri praznih besedah, ampak besede naj bi postale resnica berž ko je mogoče, piše Rodoljub Podratitovski o učiteljskem časniku (str. 367) ... Da bi nas za ohranjenje lastnega časnika premalo bilo, tega ne moremo verjeti; — meje našega jezika so predeleč raztegnjene. Da bi pisatelj manjkalo, bi bilo pač slabo spričalo o omiki slovenskih učnikov. Tudi zastran naročilnega dnarja naj nihče ugovora ne zblekne. Plača učnikov je v novejši dobi povsod tako določena, da za kakošne bukve še zmiraj kak krajcar ostane. Zakaj pa smo tudi poslani po farah? Da živimo sebi? O ne! Kaj pa bomo za Božjo voljo tudi

počeli, če ne bomo zmiraj kaj novega zlasti slovenskega brali? Saj brati se pravi po besedah nekega slovečega pedagoga pobirati, in sam Izveličar pravi, da kdor ne pobira, raztresa. — Ljubljana, pokaži se nam zopet bela! Imaš može, katerim ni težava osnovati posebnega in od vsih pravih učnikov željenega časnika; Vi pa, učniki! ne odrecite pripomoči, kajti največji dobiček bo Vaš. Bog!“ — Francozi tepeni v Afriki mej Kabili po bčelah. Domače ptice — ptuji čivk: Nahajalo se je, in nahaja se žalibog! še zdaj med nami mnogo tacih prismod, ki neko posebno čast iščejo v tem, šemiti se s ptujim perjem, to je, ponašati se s ptujimi običaji ali ptujim jezikom, akoravno jim neznanstvo tega ne donaša družega — kakor sramoto in zasmeh (Mir auch weisses Kaffee und aber zwei Allgemeine — str. 408)! — Danica: Sad molitve sv. roženkranca. Slovenska narodna pesem (Častita je navada ta — Svet' roženkranc moliti). O lepi tej navadi po Gorenskem v nekterih gostivnicah opoldne ali zvečer glasno moliti ob angelskem češenju. O novem križevem potu v cerkvi sv. Frančiška Ks. in o cerkvi sami. Gaëta n. pr.:

Gaeta! pred enajstmi leti si nam zvezda bila:
Katolskim' svetu kot mornarju v noči si svetila.
Zavetje varno bila takrat si očeta Pija,
Ki zalez'vala še ondaj peklenska ga je zmija ...
Tud dans, Gaeta! zopet svet v te oči obrača,
Narboljšiga kralja zalezuje tam peklenska kača itd.

L. 1861 Novice: Odperto pismo preč. g. Jožefu Globočniku, fužinarju v Železnikih, naj preuredi se nekoliko delavni red kovačem! Turki in raja. Hvaležnost Angleža (Pol. ilir.). — Danica: Razsodba francoskega vojnika o zmagi Napoleona I. Sv. Polona (Jezik moj — Slavo poj itd. str. 30). Sprejem knezoškofa Jerneja v Železnikih. — Učiteljski Tovarš: Šolska drobtinica. Za boljši zapomenitev samoglasnic izreki v pevski meri (str. 10). Pozdrav Ljubljani, da je rodila Tovarša; dve besedi tovaršem učiteljem, naj ga podpirajo z dopisi literar-

nimi in z doneski denarnimi itd. (str. 15). O Metelku in o slovenščini. Slovo. Zložil nemški učenik Tomaževic v Teržiču, poslovenil J. Levičnik (Oj kak grenek tužen je ločitve britki čas str. 48). Vesel, da Tovarša podpirajo iz vseh krajev mile Slovenije, želi, naj bi izhajal po dvakrat na mesec, donašal tudi muzikalne priloge, vredništvo pa naj bi izdajalo mladinske bukvice s podobščinami (85). Knezoškof Jernej v šoli Železniški. Vijolčni venček spleten blagi devici in učenici Marii Kemperle o njenem vходу v loški nunski samostan (str. 184). — Slovenske Večernice družbe sv. Mohora: Čudeži se še vedno godé (str. 47). Otožne misli po mladostnih letih (Pes. IV.) — Darek I. zv. ima pesmico in dve povésti.

L. 1862 Novice: Čez trideset let (Prev. ilir. str. 14—36). Muhe mladega Napoleončka. O smrti A. M. Slomška in: „Kakor nas je potrla ta novica, tako nas je razveselila tista, da je car ruski poslavil za slovansko literaturo zaslužene možé. O jomen sprejomen! Kak šunder uganjajo vendar nekteri nemški prenapetneži, ako se le besedica o Slovanih črhne! Če nemški vladarji Avstrijancem podelujejo svetinje, ne zine živa duša nič, — če pa slovanski vladar kaj enacega stori, oj kakošen hrup! Z silo nas hočejo storiti vladi protivne in nezveste, in vendar kdo je nasprotnik Avstrije? Mi Slovani smo ob hudih ravsih in kavsih djansko pokazali, da smo verni Avstrijanci. Ali pa morejo to tudi tisti reči, kateri se ozirajo le čez meje avstrijanske ter zdihujejo po vesoljni Nemčii ko Judje po obljubljenem Mesiju in bi na vrat na nos radi spravili vse vroepejske narode pod en klobuk, da bi bil le „grösser das deutsche Vaterland?“ K sreči se bo menda to zgodilo še le v tistem času, kterega oni po krivdi svojih zvezdogledov v pratikah nimajo, — pri nas mu po domače pravimo: „o svetem nikolem“. Zdravo (str. 371)! Novo leto trka na duri in ž njim čas naročnine časnikov. Želeti je, — srčno je želeti, da bi vsi

Slovenci podpirali z naročnino domače dobre liste in dali slovó vsem onim, katerim glavna naloga je največa radost, teptati v prah in v blato vse, kar zadeva narodne pravice slovanske in katoliško vero. Ne misli si, rojak, da si „nobel“, če leži na tvoji mizi „Presse“ ali kak drug list enake baže. Vsak pameten človek te velikoveč pomiluje, ako vidi, da onega še dobrovoljno plačuješ, ki te — bije v obraz. Duh domorodni, duh slovenski zbuja se; Bog daj, da zbudil bi se tudi v novem letu gledé podpore domačega dobrega časništva v obilni obilni méri. Vsem onim pa, kateri držali se bodo naprej stare trme, privoščili bi v hiši tistega sicer revnega pa odkritosrčnega slovenskega roko-delca, ki je bogatemu posestniku, vidši pri njem „Presse“, naravnost rekel: „Gospod! pravijo, da ni naš poseben prijatelj, kdor si ta-le časnik drži (str. 430)“. — Danica: Šolski brat. Trikratno zdihovanje k Marii (Ko o jutru svit danice — Me iz spanja prebudi itd. str. 64). Prijazna beseda o IV. zvezku novih cerkvenih pesem. Beseda o slovenskih cerkvenih pesmih in napevih (Rihar, Potočnik, Dolinar, Cvek, Majar, Mašek, Slomšek itd.) Čast bodi Bogu Očetu, Sinu in sv. Duhu (Otročja molitvica v pesmi: Kdo otroka me vstvaril je itd.). Zadnji majnikov dan (Z Bogam! dans Marija pravi itd. po Volčičevi pesmi „Misijonarjem v slovó“ ter po napevu Riharjevem str. 116). O novi farni cerkvi. Šolarska pesem: Štirje letni časi nedolžnih otrok (Spomlad je prijeten čas, — Zlo razveseluje nas itd. str. 172). V slavo nebeške Mane (Sam prišel si, Jezus moj premili itd). O romanju na Velehrad. O stoletnici na Zalem logu s pesmijo Lotričevo po napevu Levičnikovem. Premišljevanje pred Sv. R. Telesam (Trepetaje, Jezus mili, se približam itd). Preljubljenimu Jezusu nar večimu dobrotniku (Slavo Tebi, Jezus mili itd). Neprestrašeni junak — katolišk duhoven (Poslovenjeno). O božji poti na Zali log. Cvetka v vezilni venec sv. Frančiška Ksaverijana (Rajska

zvezda Ti, Frančišek sveti itd). Svetih cerkvenih obredov zasmehovati ni varno. — Sl. Večernice: Šopek starih pesem. Postna I. II.

L. 1863 *Novice*: Še ena beseda zastran stare trebelnske kapelice (sv. Mihaela). Slava in ljubezen. Novela (Pol. Nevena str. 20—283). — *Danica*: Od gorenskih planin — o novi cerkvi v Loki. Popotni spominki. Romanje k sv. Kervi v zgornjem Gorotanu. V častilni spomin štiristoletnice slavne ljubljanske škofije (str. 123—288). Popisal Jožef Levičnik. Posebej natisnil in založil Jožef Blaznik v Ljubljani 1863. 8. str. 64 (Vid. *Novic*. 1864 str. 94).

1864 *Novice*: Pisma slovenskega učenika svojemu bratu o potovanju na Velehrad l. 1863. I—XIV (str. 37—382). — *Danica*: Belak (Zgodovinske čertice). Rojakom Slovencem prošnja za spominek slavnemu skladatelju Gr. Riharju, ki naj se postavi na grob ob obletnici njegove smerti ter poslavi s kako besedo v čitavnici sredi tedna zarad vnanjih njegovih čestiteljev (cf. str. 256). V čast tančice Gospodove (tretji petek v postu — pesem). Zvezdica za šolo. Otroška molitvica o vojsknem času: Ljubi Oče v visokosti itd. Eno uro v Gospa-sveti (str. 140—150). Berač. Obraz iz strahovitih dni francoske prekucije (Pol. serb). Kjer je naj večja sila, je božja roka mila (Resnična dogodba iz dni francoske prekucije). Matevž Lotrič, semeniški duhovnik in bogoslovec IV. leta ljubljanske škofije. Čertice iz njegovega življenja, spisal Rodoljub Podratitovski (str. 255—273), po glasilki Slomšekovi: „Oj srečna tista duša, ki čisto vest ima, — Veselo svet zapuša, k Očetu se poda“. Pijavke pijavko (žganjarja) ujedó. Vezilni šopek vpleten v čast sv. Frančiška Ksaverijana (V cerkev smo Tvoje se dansi mi zbrali itd. str. 281). — *Tovarš*: O smerti učitelja in godbenega umetnika J. Podobnika v Škofjiloki pa o njegovih napevih. — *Drobtince*: Molitev za duše v vicah in njena korist. Božičnica (Rajske

strune zadonite itd.). Goreči zdihi pred podobno Marije Device. Otroška molitvica. — *Slov. Večernice*: Ozir po Goriškem in teržaškem Primorji in romanje v prestari Oglej. Spomini na velike šolske počitnice l. 1863 (str. 53—89). — *Koledarček* družbe sv. Mohora: Šopek slovenskih pesem. Ave Marija (str. 72).

L. 1865 *Novice*: Pisma slovenskega učitelja svojemu bratu o potovanju na Velehrad (XV—XIX). Zapeljivec. Novela (Pol. ilir. str. 20—46). Podgrobje. Nar. pripovedka. Slobodno po ilirskem posnel (str. 102—138). — *Danica*: Novoletnica (Minljivo vse — Pod solncem je itd.) O družbi sv. Mohora. Pesmi M. Lotriča — nekaj priobčil jih v *Danici*, nekaj v *Novicah*, *Drobtincah* in *Večernicah*. V čast presv. Kervi Kristusove — V. petek v postu — pesem. Snidenje v Marije-Celju. Pripoved iz zadnje šlezvik-holštajnske vojske (str. 126—133). Slepec pripelje videčega v Rim (po Jariševem Koledarju). O posvečevanju Prifarske cerkve Loške (234—257). — *Cvetnik* I. zv.: Valentin Duval. — *Večernice*: Ozir po Goriškem in teržaškem Primorji in romanje v prestari Oglej (Dalje in konec str. 46—55). Marija devica brez madeža spočeta (Pes. str. 75). Zadnji dan leta (str. 79). — *Koledarček* družbe sv. Moh.: Gregor Rihar, duhovnik ljubljanske škofije, slavnoznani slov. skladatelj in organist na katedralni cerkvi v Ljubljani. Nektare čertice iz njegovega življenja s prislovico: Dokler bode se slovensko pelo, — Ime Tvoje, slavni Rihar, bo slovelo (str. 33—40). Ozir proti nebeški domovini. Učenik na grobu ljubljene učenke (Pes.). Beseda gospodom učiteljem ljudskih šol, kako naj bi po okolnostih in po zahtevanji današnjih časov pomagali, da se med slovenskim ljudstvom bolj in bolj zbudí narodna zavest, kar sklepa z besedami n. pr.: „Pomagajo naj preč. šolski nadzorniki, naj glas dadó slavni vladi . . . Da bodo pa učitelji mladino k narodni zavednosti prav budili, naserkati se morajo prej sami zdrave domorodnosti,

poznati in ceniti morajo naše stališče in prizadevanje . . . Blažite mladim učencem serce in bistrite jim um, delajte jim veselje z milimi domačimi pesmami, vadite jih po mogočnosti v sadjereji in v enacih, kmetu potrebnih podukih; budite pa tudi v vsakdanji in nedeljski šoli zavest domorodno. Pokažite mladi vedoželjnosti nekoliko, kakošna je bila naša nekdanjost, povejte, kaj hoče sedanjost, odkrivajte, do kakošne hočemo priti prihodnjosti. Tako vlijete v mlada serca željo po blagi sreči lastne domovine, hrepenenje po zdravem in vspešnem uku v maternem jeziku, potem se zbudí pri mladem in odraščanem ljudstvu narodna zavest, na zemlji drage Slovenije požene lepši cvet in hvaležnost bo vašemu blagemu djanju velika (str. 54—57)“.

L. 1866 Danica: Sveti večer (Prezala blišava — Obnebje zlati itd). — Drobtince 1865—1866: Venček, spleten in posvečen sv. Frančišku Ksaverijanu (Pristopimo — Počastimo itd). — Večernice XIII in XIV: Drobtinice. I. Beseda, bogokletnežem v prevdar. II. Mati v hudih stiskah. Šopek duhovnih pesem. Božičnica. Pridite, častimo Gospoda! Verla dekla. — Koledarček: Sveti večer (Tovarši, pogledjte — Nebo se žari itd.)!

L. 1868 Novice: Ženitnina. Črtice iz življenja, poslovenil po hrvaščini Josip Levičnik (str. 68—112). Harambaša. Prosto po hrvaščini posnel (str. 253—284). O hudi zimi, slabi kupčiji z železom, o novih zvonovih. — Danica: O bratovščini sv. Cirila in Metoda. Beseda in ponovljeni nasvet o preizverstnih napevih našega neumerljivega skladatelja ranje. Gregorja Riharja (str. 376 cf. 384). V čast sv. Frančiška Ksaverjana, in za vezilo vsim, ki so na njegovo ime keršeni (Lahke perutnice imeti — duša moja si želi itd.). — Tovarš: „Večina tistih mož, ki so se bili lanskega leta mesca septembra zbrali na Dunaji pod imenom „Lehrertag“, je bila ljudskim učiteljem podpisala šmencan kumerno spričalo . . . Pa pustimo to be-

sedovanje! — sej vemo, kaj Dunaj dan-današnje tróbi, in kaki duh veje z malo izjembo tam gori. Katolik, zvesti kristijan biti, to ni nič več „modern“; luč vere je mnogim le tema, torej vpijejo, da bi se jim usta kmali do ušes pretergale: „Bildung! Aufklärung! Licht! Intelligenz!“, in kdo vé, kaj še vse! Ja, res, manjka je „Bildung“-e, pa kje? Tam, kjer vere ni itd. (str. 47)“. O smerti učitelja A. Štamcarja v Selcih. O šolske mladine veselici v Suši itd.

L. 1869 Novice: O gorenski železnici, o kolodvoru v Škofjiloki, o zdravniški službi v Železnikih. Prijateljci. Novela. Poleg Dragoile Jarnevičeve v X oddelkih svobodno posnel (str. 181—322). Mali slovenski pevec, zbirka dvoglasnih šolskih napevov, zložil Jos. Levičnik, učitelj v Železnikih, in na svetlo dal v spomin 11. apr. 1869, zlate maše sv. Očeta Pija IX. V Ljubljani. Nat. Eger. Prodaj. Gerber. Obseg: Himna Piju IX. Čast bodi Bogu Očetu, Sinu in sv. Duhu. Kje je ljubi Bog. Hvala Božja. K sv. Duhu. Šolarska mašna pesem. Sveta Ciril in Metod, slovanska apostola. Delapust. Zlati čas. Veselo jutro. Lahka noč. Vojaška na popotvanji. Moj dom. — Št. 12. in 14. ste samospeva, druge so zložene za dva glasa. Za šolsko mladino so te pesmice prav pripravne; one ne segajo nikjer čez naravni obseg in zmožnost mladih grl in so melodične; izraz dvojnega glasa je povsod pravilen (str. 259. cf. Danica 222. Tov. 212). List iz Dunaja o gospodarskem učilu ljudskih učiteljev (str. 296—320). — Danica: O škofovem obiskanji v Železnikih. O papeževi zlati maši; o praznovanju sv. Alojzija. Sv. Frančišek Ksaverjan. Darek za njegov god 3. dec. — Tovarš: Za otroke kaj: Vezilni šopek za očeta, mater, ali druge svoje (v pesmici čestitka str. 44). Kaj so domače naloge in kakošne naj bodo. Vprašanja. O prazniku ss. Cirila in Metoda. O ločitvi šole od cerkve. O znanstvenih shodih učiteljskih (str. 167). O shodih šolarskih. O gospodarskem učilu za učitelje

na Dunaju (str. 277). — Drobčinice: Luka Levičnik, posestnik, fužinar in oče ubogih v Železnikih na Kranjsko-gorenskem, mož blagega srca in plemenitih čednost (str. 198—226). Prilike in basni: Neubogljiva in prederzna ribica. Radovedna muha. Jezična in nepremišljena piška. Hudobni in prepirljivi Kleščar (str. 275—280). Mariji (Pes. po molitvici: Memorare). Spokorna (Večkrat sebe premišljujem — Mnogokrat milo zdihujem).

L. 1870 Novice: O hudi zimi, o raznih požarih; zahvala Ant. Globočniku za darila šoli poslana itd. Načrt, kako naj bi si naše šole osnoval inventare, to je, zaznamke za vpisovanje svoje stalne lastnine (str. 336—346). — Danica: Romanje v Marijno-Celje (str. 89—166). O papeževi nezmotljivosti (Neduhoven). O šolarski maši v Kropi, novem zvonilu v Kamnigorici, o spomeniku Tomanovem, o dostavku k Lavret. litanijam: Kraljica sv. rožnega venca itd. — Tovarš: Drobčinice iz dnevnika slovenskega učitelja, spisuje Josip Levičnik, po geslu: Nulla dies sine linea, — o gospodarskem kurzu za učitelje na Dunaju l. 1869 (str. 6—384), kjer pravi naposled na pr.: „S tem se tudi jaz o sklepu leta poslovljam od ljubih slovenskih bratov součiteljev na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem in v Primorju, ter jih zagotavljam, da mi je serčna radost, ako sem s svojimi sestavki komu kaj vstregel, čeravno so oni spise ložeje prebirali, kakor sem jih jaz po predavanju g. dr. Wilhelma brez stenografije po vsi mogočnosti urno pisati hitel, in sem jih skozi tekoče leto okrajšane po „Tovaršu“ priobčeval. Gradiva za pisarijo imam pač še obilno, ali bom pa mogel to pri obilnih šolskih in privatnih opravilih tudi storiti, ne vém. Ako Bog dá ljubo zdravje in čas, z veseljem rad . . . Božja pomoč (str. 384)! Otroški vertec (str. 86): Poštenje nosi srečo. Sladkosnednosti strašni nasledek. Kralj in kmetič (Svobodno poslovenjeno (str. 207). O učiteljski družbi, novih ukih, učiteljskem muzeju, kako naj se predela Abecednik, o

razpisovanji Metelkovih štipendij (Pravico-ljub) itd.

L. 1871 Novice: Propást srca. Svobodno po hrvaščini posnel (str. 77—150). — Danica: Litanijski odpevi za šmarčni čas. O slovesnosti Papež-Pijeve 25-letnice v Železnikih. — Tovarš: Drobčinice iz dnevnika slovenskega učitelja (str. 28—318). — Besednik III. v Celovcu: Dolžnost kristjanska in njeni sad po prislovcu narodni: Kakor se posojuje, tako se vračuje (str. 148—158).

L. 1872 Novice: Potopisni listi slovenskega učitelja svojemu pobratimu. O potovanju k I. hrvaški učiteljski skupščini v Zagreb. Pisem I—XXI (str. 60—237). Josip L. Železodolski. O dr. Razlagu (št. 51). — Danica: Iz naših razsvitljenih časov — o vojaškem naboru; o blagogoslovu temeljnega kamna farni cerkvi v Železnikih; o čiščenju sv. Jožefa na Kranjskem (Laicus); o novi maši v Sorici (Fr. Boncelj) in o zlati maši v Loki (o. Ambrož). — Tovarš: Čertica o konecletnih preskušnjah.

L. 1873 Novice: Zahvala Jak. Trojarju, c. k. nadporočniku, za šolska darila. — Danica: Ozir po Kranjskem: Farni pomočniki ali patroni Ljubljanske škofije. O sv. Jožefu; v spomin rajnega Jož. Bonceljna, Soriškega fajmoštra; o smerti Ambroža Breclnika, zlatomašnika in gvardijana Kapucinskega; o novi maši Val. Lavtarja. — Tovarš: Spomini na Dunaj in okolico (str. 29—378). O smerti Jak. Schwarz. Cesarjeva 25letnica v Železniški šoli. — Slovenec: Od gorenjsko-primorske meje — o učiteljih na Notranjskem (. . . .ski).

L. 1874 Novice: Dvojni sveti večer. Novelica, po E. svobodno posnel (str. 4—38). Janez pl. Kobencel, slavni Kranjec (str. 109—119). O uderti pečini v Zgornjih Železnikih. — Danica: Odperto pismo slavnemu odboru družbe sv. Mohora o novem natisku „Slov. Goffine“. O posvečevanju nove farne cerkve v Železnikih. — Tovarš: Spomini na Dunaj in okolico (str.

11—370). Nabira za „Narodno šolo“. — Koledar družbe sv. Mohora: Spomini na Notranje-Kranjsko (Potopisne čertice iz l. 1868 str. 189—201). — Slovenec: O dr. Razlagu; o nesrečni smerti treh ljudi; o „Tovarišu“ in „Laib. Schulzgt.“; zoper „Slov. Narod“; o novem dež. namestniku Vidmanu.

L. 1875 Novice: O štruci mestnega zbora nordpoleem! Javna zahvala za II. vrsto Hartingerjevih tabel. — Danica: Zlate Marijne sabote. Neko posebno Marijno počešenje kot priprava za Božič. O cerkvi D. M. v Suši in o novi cerkvi na Davčah. — Tovariš: Spomini na Dunaj in okolico (str. 10—298). Spominske slike iz svetovne razstave l. 1873 (str. 312—314). Schulzgt. pa g. Stegnar. Učiteljska skupščina v Kranju. — Koledar: Spomini na Notranje-Kranjsko (str. 197—207). — Slovenec: Strossmayr. Samassa-Hilzer. Predsednik Vidman itd.

L. 1876 Novice: O hudi zimi itd. — Danica: O jaslicah v farni cerkvi Železniški. Nekoliko čertic o + oč. Klemenu Jelencu. Vkladanje in blagoslavljanje temeljnega kamna za novo romarsko cerkev D. M. v Suši. Slaba letina, nehvaležnost in še nekaj (str. 316). — Tovariš: Spominske slike iz svetovne razstave (str. 9—380). O „Narodni šoli. Učiteljska skupščina v Kranju itd.

L. 1877 Novice: Vdovsko učiteljsko društvo, Slovensko učiteljsko društvo in pa Narodna šola na Kranjskem (str. 325—333). Koliko stane en vojak. — Danica: Kdo pojde v Rim? Slovesnosti v Š. Mohoru o 25letnem službovanji župnika in dekana Jerneja Levičnika (str. 164—166). O r. M. Klobiču. Dušam v vicah za vezilo k njih prihodnjemu godu (str. 337—377). J. Al. Laicus. Posebno Marijno počeševanje kot priprava za sv. Božič (J. A. L.). O slovesnostih Papež-Pijeve 50letnice škofovske. — Tovariš: Spominske slike (str. 104—365). Letna skupščina učiteljev Kranjskega okraja. „Novi šoli se večkrat očituje, da ne stori toliko,

kolikor je storila stara šola“ — govoril o tem v učit. skupščini 21. jul. J. Levičnik (str. 273—277).

L. 1878 Novice: Ali so kamnitni tabernakeljni dobri ali ne? O nesrečah v Dražgošah. Učiteljski zbori v Ljubljani (337—353). O vremenu, nesrečah in slabih železninskih kupčijah itd. — Danica: † Peter Jerala. Perva nova cerkev Marije naše ljube Gospe presv. Jezusovega Serca na Slovenskem v Davči in njeno blagoslavljanje (str. 60—342). Za prihodnji praznik sv. Jožefa (J. A. L.) — Tovariš: O šoli; o knjigah za mladinsko zabavo. O novem papežu; Angel varuh čuje nad otroci. O godu cesaričinem. Uč. skupščina v Kranju itd. — Slovenec: Slovan povsod brate ima — o kupčiji z železom. Leon XIII. Zdravniško. — Slov. Narod: Dr. J. Bleiweis naš častni občan.

L. 1879 Tovariš: Glasi radosti, slovenska polka s petjem, zložil J. Levičnik 1857, v spomin 25letnice sreberne poroke Njiju Veličanstev poklonil udom „Slov. učit. društva“, vsakemu po en iztis (str. 144). Učiteljska konferenca 19. jul. v Kranju za šolsko leto 1878/9 (str. 265—283).

L. 1880 Danica: Ljubljanska škofija o pričetku l. 1813. Draga gosta, baron Pilat in soproga. Vezilni darek sv. Frančišku Ksaveriju za sklep njegove devetdnevnic (str. 389).

L. 1881 Novice: Žalosti odmev od naših gorá o smrti g. dr. J. Bleiweisa iz Železnikov. — Tovariš: O poroki cesarjeviča Rudolfa s Štefanijo. Šolske zadeve. O smrti Antona Pintarja na Zalogu. Ponavljavna šola. Nekdaj in sedaj. Pri občnem zboru „Slov. učit. društva“ dne 22. sept. govoril J. L. (str. 289—290).

L. 1882 je v Novicah jel spisovati „Spomini na véliko slavjansko romanje v Rim l. 1881“ (str. 156—406), kar je nadaljeval l. 1883 (str. 4—417) in skončal l. 1884 (str. 4—53), kjer je priobčil tudi imenik Slovencev, ki so se bili vdeležili romanja, s pristavkom l. 1888: Beseda po skončanem rimskem romanji. — Tako je

v „Tovarišu“ l. 1882 sporočil o bolezni pri otrocih iz Železnikov, ter čestital listu na pr.: „Da bo ‚Tovariš‘ izhajal tudi še za naprej, in sicer zopet pod prvo ‚firmo‘, veselí nas na moč, in zadovoljni mu zakličemo: Bog mu daj srečo in mnogo duševne in materijelne podpore! — Vsem ljubim bližnjim in daljnim gg. sobratom — učiteljem — pa želim zdravo, srečno, veselo, zadovoljno in blagoslovljeno novo leto! Božja pomoč nam bodi vsem pri težavnem našem poklicu! Ravnajmo se zvesto po besedah neumrljivega rajnega Slomšeka, ki je djal: Bratje, delajmo, dokler smo živi; počivali bodemo v grobi (str. 15)“. — Krasen je „Ogovor pri 25letnici“ ljudskih učiteljev v Šmartinem pri Kranji v dan 6. septembra 1882“, kjer Jos. Levičnik dokazuje, da je poganski rek: „Bogovi kogar so črtili, — Učitelja so ga storili“ — že davno ovržen in zavržen, kajti ovrigel ga je učenik vseh učnikov, Zveličar sveta sam; ovrgli so ga cerkev, država, roditelji, učitelji sami, in poslednjič vsi blagosrčni in miločutni ljudje. Vsak stan ima svoje težave. Tudi učiteljski ni brez njih, vendar kako koristen, kako vzvišen je za cerkev in državo, za čas in večnost, torej delajmo in potrjimo; ljubezen pa nas veže čez meje groba itd. (309—311). — L. 1883 je dal poročilo: Učiteljska konferencija v Kranji 30. rožnika (str. 222—256). Naša šolska veselica v dan 11. jul. v spomin 600letnega združenja naše Kranjske vojvodine z mogočnim Avstrijskim cesarstvom. — L. 1884: Kdaj naj se belijo šolske sobe. Veselje in žalost (str. 382) itd. — Kakor v „Tovarišu“, tako je časih dopisoval še tudi v „Novice“ in „Danico“ na pr. l. 1888: Starosta ljudskih učiteljev Kranjske vojvodine in njegov 90. rojstni dan (Fr. Kramar v Loci); l. 1891: Vpeljava župnika rojaka na Breznici; Alojzijeve svečanost v Železnikih. — Novice: Iz kmetov v mesto itd.

Na čast vrlemu učitelju bodi povedano, da je Josip Levičnik dopisoval na razne strani, tudi v nemške liste na

pr. v Volksfreund in v Vaterland, v Gegenwart in v Stimmen aus Innerösterreich, v Monat-Rosen (Innsbruck) in v Schutzengel (Donauwörth); dopisoval je Brencljnu, Slovencu Koroškemu in Kranjskemu, nekoliko tudi v Slov. Narod itd. Godilo se mu je pa tako, kakor se godí drugim piscem časnikarskim, da se nekateri dopis zgubi morda že na poti, nekateri se po vredništvu dene „ad acta“, nekateri pride sicer na dan, pa obstrižen, češ, je bil preživahen, preojster itd.!

L. 1883 je bil Josip Levičnik, župan in učitelj v Železnikih, poslavljen s srebernim zaslužnim križem s krono, in v vsem slovstvenem delovanju sploh ni imel skoro nobenih sitnosti. Vendar — kakor zlato in srebro v ognju, tako se pravi rodoljub potrditi mora v borbi, v poniževanju. Nasprotovati se mu je jelo, kadar je preslavljal spomin ranjkega Gr. Riharja. „Levičnik stekel si je že takrat, ko so bili slovenski skladatelji umetniki še redko sejani, na polji slovenske glasbe mnogo zaslug (cf. P. pl. Radics: Frau Musica in Krain) . . Po smrti Riharjeveje podal je Slovencem v Mohorjevem Koledarju životopis tega mojstra ter mu pel v istem spisu pa tudi drugje slavo. Zaradi tega jeli so ga tisti, katerim Rihar s svojimi skladbami ni bil po godu, črtiti, kar je Levičnika tako užalilo, da ne pošilja več svojih skladb v svet, če tudi je še na polju glasbe vrlo delaven, ampak hrani jih v rokopisih, katere bode zapustil svojim milim in dragim v spomin. Dal Bog, da se to še dolgo ne zgodí, in da bi se istega spomina mogli tudi mi veseliti“, piše Fr. Rákuša (Vid. Slov. petje v pret. dobah l. 1890 str. 161).

Pisal je poročilo o učiteljski konferenciji za Kranjski šolski okraj l. 1883 ter na koncu pristavil: „Pogrešali smo, žalibog, letos prijaznosti in vzajemnosti, ki je prejšnja leta vladala v našem okraji. Kdo je temu kriv, nočemo vsaj za zdaj na drobno razpravljati. Kdor se misli odlikovati s tem, da seje nemir mej sobrati, pač

bolj modro stori, ako si poišče drug kraj za svoje nečastno delovanje. Svet je velik, naše prijateljstvo pa tudi še vedno tako veliko, da mu bodemo iz dna srca voščili: Srečen pot (Tov. str. 256)! — Za to ga je poprijel nekdo v „Slov. Narodu“ o knjižnični zadevi in o konferenčni razpravi sami. Temu kritikarju odgovarja Levičnik v Tovarišu (str. 318—9), češ, komur je za to zadevo kaj mar, naj oba spisa bere in sodi! Vendar pa pravi: „Res, človek se stára; mlajše moči vedó zdaj take reči bolje obdelovati; — torej naj bo pa prihodnje leto g. kritikar prevzel poročilo o naši konferenci, ter pokazal nam bolj na drobno, kako naj se v novi dobi izgotovjujejo taki spisi“. — Zelo neprijetno vojsko je imel v domačih rečéh (Vid. Sl. Narod, Slovenec, Jurij s pušo, pa Novice l. 1885—6: V moj zagovor in obrambo str. 258 do 839). V takih borbah treba je, da se resnica prav spozná, čuti oba zvona. Kdor vendar je delal in še dela po vésti ter ljubi pravico in resnico, tolaži se lahko z rekom pesnikovim, da taka je bila vedno osoda slavnih možakov, da jim slovélo imé, ko jih zagrnil je grob.

Ivan Tomšič r. 4. dec. 1838 v Vinici mej Belokranjci na Dolenjskem, kjer je oče njegov Bernard bil učitelj, rodoljuben pisatelj nemški (Carniola, Illyr. Bl., Laibach. Ztg.) in slovenski (Novice, Vedež, Šolski Prijatelj, Danica) z bratom Emanuelom vred (Vid. Jezičnik XIX l. 1881 str. 11—19). Prav tako sta po očetovem in stričevem vzgledu zgoodej pisatelja postala sinova Ivan in Ljudevit, oba vrla učitelja. Janez je rad prebiral Prijatla in Danico, priljubil se A. Einspielerju, A. Zamejcu, kateri je z dr. J. Bleiweisom mu pomogel, da je prišel v Ljubljano, kjer je izvršil svoje učenje l. 1860, postal učitelj v Tržiču, od koder je l. 1867 prišel za učitelja na tedanjo normalko, sedanjo c. kr. vadnico. Na tej deluje marljivo in vspešno Ivan Tomšič še sedaj, odbornik v Slov. Matici in drugih narodnih društvih, l. 1883

poslavljen z zlatim križem za zasluge, okrajni šolski nadzornik, slovénski pisatelj, Vrtcu urednik. „Ivan Tomšič je vrl učitelj, iskren rodoljub in prijatelj slovenske mladine“ (Tovariš l. 1885 str. 59).

Šolski Prijatelj je priobčevali jel prve poskušnje mladega pisatelja, in to l. 1853 v teč. II.: Poboljšani sin (str. 243—256). Janez Tomšič učenec. Sirotek (Pesem). Redek vrač. Tri gredičice. Sirotek (Pes.). Otroci! Po ledu dersati je nevarno (str. 416).

L. 1854 ima Šolski Prijatelj t. III.: Mestjan in pošten sosed (str. 44). Zgubljeni sinek. Učenec iz šole gredé (Pes.). Narodski običaji v Vinici na Dolenjskem. Marija pomočnica (Pes.). Cesar Trajan in Jozve (Iz nemšk.). Plašen fantič. Cvetlica (Pes.). Zadovoljni Peter. Od Horvatske meje. Ne kradi. Učiti se je dobro. Dež. — V tem tečaju sta z očetom vred prikazala se oba sinova pisatelja, in to v istem (31.) listu: Izplačana šala (Bernard Tomšič), Šolski zvon (Janez) in Bratovska ljubezen (Ludvik). — Zgodnja Danica l. 1854 str. 107: „Mladeneč na poti ločitve“ — na razpotju, kjer vabi ga seboj po gladki poti veselje (hudobija) na levo, po ozki pa čednost na desno.. „Mladeneč: Čednost! za teboj grem; podaj mi svojo roko, in pelji me v tempelj sreče in zveličanja, kjer bo ves moj trud poplačan!.. Tudi ti, ljuba mladost, stojiš poprej ali pozneje, kakor ta mladeneč, na poti ločitve svojiga življenja. Hočeš se za čednostjo ali hudobijo podati? Za čednostjo boš srečna, za hudobijo pa, oh! vekomaj nesrečna“. Janez Tomšič, učenec.

L. 1856 Danica str. 56: „Zdihljeji k Marii“ — pesem v štirih kiticah, zložil Janez Tomšič, na pr.:

O Marija v zarji zlati.

Hiti hiti pomagati!

Oh! smo revni, smo grešili,

Nismo vredni, de b' prosili;

Vender mati usmil' se nas! itd.

L. 1863 Učiteljski Tovarš: Nekoliko o nalogah. — „Potrebne in važne

so naloge izvan šole; ali učitelj mora pozoren biti, da bodo tako vredjene, da tudi svoj namen dosežejo . . . Pisal sem te verstice, ker sem se sam prepričal, kako malo pazijo nekteri učitelji na pismene izdelovanja svojih učencev“ (str. 234). Ivan T. Tedaj je dopisoval tudi v „Torbico“ jugoslavenske mladosti v Zagrebu.

L. 1865 *Tovarš*: Pašnik. O branji koristnih knjig (str. 106). Poštevanje do sto. Iz pod Ljubelja na Gorenskem. Dopis govori o učiteljih, ki najraje nič ne beró, ki premalo beró, ki niso vredni, da bi se zvali učitelji . . . Brez branja ni nikakega znanja . . . Dopisovavci so prva potreba, da časopis ni prazen; sestavki, ki učitelju njegov težaven posel polajšujejo, so najlepša in primerniša povest učiteljskemu stanu; in en sam letnik učiteljskega časopisa je gotovo več vreden, nego vsi njegovi obrekovavci . . . Gotovo je, da dobro vravnane konferencije (učiteljski zbori) o svoji dobi tudi obrodé dober, tečen sad itd. T. — „Tovarša veselí, da sta njegova Vedež in Klatež še drugej — in še celó pod Ljubeljem — zbudila dopisovavca, kteri bode radovednemu Vedežu sporočeval, kaj delajo učitelji na gorotanski meji. Prosimo kmali kaj! Vredn. — Iz pod Ljubelja — od Teržiške glavne šole (str. 187—204). Ljudska šola na nravni podlagi. Napisal Ivan Tomšič (str. 241—246). Pašnik. O dobrem in vspešnem podduku (str. 296—7) . . . Naše šolstvo se ne bode na bolje obrnilo, dokler ne bodo naši učitelji in pa duhovni gospodje, kterim mora šola enako učiteljem pri sereu biti, bolj pridno, kakor do sedaj, pedagogične časopise in druge enake spise prebirali . . . Zabadav se trudi naš verli Tovarš, zabadav donaša Schulbote razne ministerijalne ukaze in spodbudovanja k tečnejemu podučevanju šolske mladine, ako jih nikdo ne bere, se nikdo pò njih ne ravna, in ako so vsa navduševanja enacih spisov nekim gospodom le — bob v steno . . . Veliko je tudi na tem, kakošna da je šolska soba, ki mora biti zerkalo lepega reda in snage,

ktera se ne smeta pri podučevanju nikakor prezirati itd. (str. 319)“.

L. 1866 *Tovarš*: Zakaj ljudske učilnice ne zadostujejo svoji nalogi. Napisal Ivan Tomšič. Krivi so 1) starši, ako svojih otrok s šolo vred ne izrejujejo, ako niso prijateljsko združeni z učiteljem, kteremu so izročili svoj naj dražji zaklad. 2) Krivi so slabi zgledi odraščeenih, s kterimi se otroci že prav zgodaj družijo in znanijo. 3) Krivi so sem ter tje učitelji, ako je njih podučevanje pomankljivo in premalo vterjeno. 4) Največa opovira pa je podučevanje v ptujem jeziku v prvih dveh razredih, s kterim se mali otročiči berž v šolo prišedši že terpinčijo (str. 75) itd. — Svetinje (Pesem). — Poljedelstvo in kmetijstvo v ljudskih šolah (str. 165—170). Sonet (Nikol' mi sreče zvezda ni sijala). Od kdaj so ljudski učitelji. Poglavitna naloga ljudskih učiteljev (str. 380—383). — Slovenski Glasnik IX str. 302: Misli tuje in lastne — na pr.: Naše življenje je dnevnik. Piši samo dobro vanj in razveselil te bode vselej itd. — 1) Zlati orehi slovenski mladosti v spomin. Spisal Ivan Tomšič, učitelj v Teržiču na Gorenskem. Pervi zvezek (z eno podobo). V Ljubljani. Nat. in zal. J. R. Milic. 1866. 16. 126. — „Dobro vedoč, koliko veselja Ti daje knjižica polna mladih, podučnih povestic, podal se sem tudi jaz na slovensko livado; nabiral sem nekoliko časa domače cvetice, in glej — najdem „zlate orehe“, ktere hitro spletam v venec, ter Ti jih, preljuba slovenska mladost, podam s serčno željo, da bi jih rada ogledovala, vsaj bode vse le k Tvojemu pridu in k Tvoji koristi. Ako se bodem tudi nadalje prepričal Tvoje marljivosti do branja, nabral jih bodem, če Bog dá, še in vsako jesen Ti jih bom veselo prinesel. Kako bi bilo pač veselo, da imaš tudi Ti, mila slovenska mladost, knjižno zbirko, kakor jo imajo Tvoji sosedi — Nemci“ (Vid. *Tov.* 246).

L. 1867 *Tovarš*: Knjižnica ljudskega učitelja (str. 52—55). Sonet (Naj

bil v ozidji tvojem bi, Ljubljana). Nestalnost (Péna je življenje naše, naglo mine, in ga ni itd.). Čertice o izreji (97). Izreja (str. 193 — 276). Mladost — radost. Pesem v treh razstavitkah, na pr.:

Kje časi ste, ko vé mladosti leta
Vedrila ste otroško mení čelo,
Ko ptuja bila je skerbi mi četa,
Zibalo v spanje me domače selo?
Z Bogom, z Bogom, čas mladosti,
Čas mladosti, čas radosti! itd.

Slovenski Glasnik X. str. 30: Šaljivi napisi. Očetu Skopcu. Gizdalinu (120). Sveta Katarina. (Narodna: Stoji, stoji bel gradič, — Notri je en mlad kraljič; — Hujši je ko pesoglavca str. 328—9). Na primer bodi:

I. S tujim tare si glavo jezikom,
Revež! lastnega pa še ne zna!
Vedel naj bi, da kot zajcu boben
Publa tujščina se mu podá.

II. Kar šola mu ni dala, in tud' modrice ne,
Dajejo mu krojači — kdo tega ne umé!

„Primorski Ilirjan“ l. 1866 in „Primorac“ l. 1867 imata nekteri dopis njegov; posebej pa je prišla na svetlo knjižica: 2) P oboljšani sosedje ali sadjereja v pogovorih za domače ljudstvo. Spisal J. Tomšič, učitelj v Terziču. Izdala Družba sv. Mohora. V Celovcu 1867. 8. 55. Nat. J. Blaznik v Ljubljani.

L. 1868 Novice: Deklica bolj zvita nego car. Pripovedka (str. 12). Ivan Tomšič. Šest tednov na Dunaji, ali gospodarsko-kmetijska šola za učitelje (str. 355—433), kjer na koncu pravi: „To je površen popis osnove prve kmetijske šole za učitelje, iz kterega častiti bralci lahko uvidijo, kaj in koliko se je učilo in kako je šola vredjena bila. Mislim, da mi bode vsak rad pritrdil, ako rečem, da je bila šola v obče tako osnovana, da si je ljudski učitelj (ako je le imel dobro voljo in ljubav do kmetijskega znanja) tudi mnogo koristnih nauk iz nje lahko zajel. Kar se mene tiče, priobčiti hočem časoma, kakor sem že obljubil, vse važnejše mrvice, ki si je sem na tej šoli pridobil, a

častiti bralci naj je presojujejo in to, kar je dobrega tudi na svoj lastni prid obračajo. Po tem potu mislim, da bodem tudi ustrezal želji sl. ministerstva, ktero za velike stroške, ki je je imelo pri tem sila težavnem podjetji, od nas učiteljev nič družega ne zahteva, nego to, da nauke, ki se je smo na Dunaji pridobili, tudi med prosti narod kar najbolj mogoče razširjume.“ — Tovarš: Nekaj o potresih (8). Omika in podučevanje v jutrovih deželah. Književstvo hervaško: Atlas slikah k prirodopisu živinstva i bilinstva. Naravoslovni slikovani Abecedar s poučnimi stihovi. Slikovana početnica za pomnjivu déčicu. U Zagrebu (str. 61). Nравnost. Cvetice (154).

L. 1869 Novice: O mokroti in močvirnosti zemljišč (83—92). — 3) ABC v podobah in besedi za otroke. Sestavil Ivan Tomšič. Zal. Giontini. V Ljubljani 1869. 8. 12. „Pri vsaki čerki imajo te bukvice primerno podobico in poleg tega kratek izrek, na pr. pri čerki „ vidiš podobo angela, ki čuje nad otročičema in spodaj napis: „Angelu se priporoči, varoval te bo po noči“ itd. (Tov. str. 384 l. 1868. Novic. 416). — Besednik: O gnojnej jami ali gnojišču (7). Srenja pod lipo. Pogovor o kmetijstvu. Šest nedelj. Župnik, župan, učitelj itd. (str. 18—189). — 4) Prirodoslovje v podobah. Slovenskej mladini v poduk in zabavo posvetil Ivan Tomšič, učitelj na c. k. normalki. V Ljubljani 1869. 4. Popis dodanih prirodoslovnih podob iz živalstva, rastlinstva in rudninstva str. 1—15. Slike str. 1—14. Zal. Giontini, tisk. Milic. (Tov. 337. Novic. 366; cf. Kako se Tomšičevo „Prirodoslovje v podobah“ v naših ljudskih šolah z vspehom rabi? Tov. 1870 str. 286). — Tovarš: Novo leto. Pesem, zložil E. T., napev r. J. Tomšiča (Priloga k l. 24). — 5) Navod, kako naj ravnajo posamezni kmetje in celesoseske z gozdom. Slovenskim soseskam in kmetom (nemški spisal Mavricij Scheyer, bivši nadlogar), poslovenil Ivan Tomšič. Na

svitlo dal deželni odbor kranjski. V Ljubljani 1869. 8. 43. Nat. J. Blaznik. — 6) Naznanila. Na svetlo dala c. k. kmetijska družba na Kranjskem. V Ljubljani 1869. 8. 120. Zv. I. Sloven. nemški. Nat. Blaznik. L. 1870. Zv. I. str. 167. Zv. II. str. 45. Dodatek str. 51. L. 1871. Zv. I. str. 47. Doklada str. 59 itd. Slovenil I. Tomšič.

L. 1870 Besednik: Srenja pod lipo. Sedma — enajsta nedelja. Pogovor o kmetijstvu (str. 4—189). Ne prevzemi se pre zgodaj (Sultan Oskan II). Iz malega naraste veliko — Kmetija tam veliko zdá, kjer delo, pridnost je domá (127)! Cvetlice (150), o katerih pravi naposled: „Gotovo bi bilo žalostno in pusto, ako ne bilo drobnih ptičkov, ne veselega njihovega petja in žvrgolenja; ako ne bi bilo pridnih, marljivih bučelic in lepo pisanih metuljev. Še veliko bolj pusto in žalostno bi pa bilo, ako ne bi imeli raznobojnih cvetlic, brez katerih si ne moremo misliti zemlje, nad katero bi imeli pravo dopadajenje“. — 7) Poljedelstvo s posebnim ozirom na domače pridelke. Za prosto domače ljudstvo po najboljših skušnjah izurjenih poljedelcev spisal Ivan Tomšič, c. k. učitelj na vzornej normalki. V Ljubljani 1870. 8. 107. Izdala in založila Družba sv. Mohora v Celovcu. Nat. J. Blaznik. — 8) Zemlja (Globus) slovenski sestavil I. Tomšič. — 9) Vošilna knjižica ali vošilni listi za novo leto, godove in rojstne dneve. Slovenski mladini v porabo spisal Ivan Tomšič, učitelj na c. k. vadnici. V Ljubljani 1870. 8. 46. Zal. Giontini. „Vsak učitelj, pa tudi vsak drug, kdor ima z mladino opraviti, že davno čuti potrebo take slovenske knjižice, ki nam jo je spisal g. I. Tomšič, gotovo eden izmed najmarljiviših in v pisanji najbolj spretnih učiteljev naših. Okoli 100 pisem nam za izgled podaja ta knjižica, različnim razmeram in različni starosti primerjenih. „Venček za vezilna darila“, ki ga imamo že v 2. natisu, obsega le vošilne pesmice, Tomšičeva „Vošilna knjižica“ pa, kakor

naslov kaže, vošilna pisma v prosti besedi itd. (Novic. 1871 str. 5).

Vabilo na naročbo novega časopisa za mladost. Dolgo že čutimo živo potrebo, da bi izhajal za slovenske otroke poseben list, kakoršnega smo imeli v nekdanjem „Vedežu“, ki je prvi razširjal koristne nauke med našo slovensko mladino. Otroci, ki so brali nekdanjega „Vedeža“, so zdaj odrasli možje, katerih se mnogo odlikuje tudi na slovstvenem polji, a slovenski narod stoji zdaj med prvimi izobraženimi narodi v našem cesarstvu. Da bi tedaj slovenski otroci zopet imeli svoj časopis v poduk in zabavo, namenil sem se, o novem letu izdajati ilustriran časopis za našo slovensko mladino pod naslovom

„Vertec“,

ki bo donášal v prijetnej mnogoverstnosti: kratke povestice podučnega in zabavnega zadržaja, zgodovinske, prirodoslovne in natoroznanske spise, pravlice, basni, zastavice, rebuse, številne naloge, otročje igre, pesmi in kolikor bode mogoče tudi muzikalne priloge. Ako pomislimo, da naši slovenski otroci radi beró, pa da ravno od naše mladine zavisí boljša in veselejša prihodnost naše domovine, radi bodo priznali vsi slovenski rodoljubi, da je zdravega in tečnega berila našej mladini neobhodno potreba, pa me bodo gmotno in duševno radi podpirali pri težavnem mojem podvzetju.

„Vertec“ bo izhajal za zdaj le po enkrat v mesecu in sicer 1. dné vsakega meseca na celej pôli z najmanj dvema ali tremi podobami. Ako se pa število naročnikov toliko pomnoží, da bi bi bilo mogoče, list dvakrat izdajati v mesecu, rad bodem to storil pozneje itd. Ivan Tomšič, vrednik in izdajatelj.

Tovarš novi časopis „Vertec“ veselo pozdravlja in želí, da bi si ga naročili vsi prijatelji slovenske mladine, in da bi se tudi udomačil pri učencih v ljudskih in srednjih šolah. Bog daj srečo (str. 389)!

— Danica: Dobro pomnimo „Vedeža“, ki je mladim in starim služil v poduk in razvedrilo, torej vošimo in serčno želimo, da bi „Vertec“ stopil v njegove stopinje in pa v toliko popolnši razmeri, kolikor smo od tistega časa že napredovali, posebno pa, da bi ljubo mladino našo v нравni čvrstosti olikoval (str. 403).

Kar „Vertec“ v vabilu obeta, to čvrsto spolnuje od leta do leta zmirom lepše in boljše. Na pomoč so mu prihiteli vrli učitelji, p. F. Stegnar, A. Praprotnik na pr. I—III: Dobri otrok, Pri jaslicah, Jezus otročji prijatelj (Po Šmidu), Tica in cvetlica (Pes.); Znamenite zgodbe iz vojske leta 1866, Sedem čudežev starih časov, Obljuba dela dolg, Strupena volčja črešnja, Labud, Bezeg, Klop pod lipo, ali: Kaj se je vse en dan na klopi godilo. Igra za otroke v enem dejanju (II. str. 62). P. Gros, nekoliko tudi J. Levičnik (IX) itd. itd.

Kaj in koliko je pisal vrednik sam, to se vse povedati ne more. Skladal je pesmice, spisoval povésti, prelagal iz hrvaščine, obdeloval z bratom zlasti prirodopisno — natoroznansko polje, razgovarjal se z dopisniki, jadikoval o stroških, kajti skromno je bilo število naročnikov, še skromnejše število plačnikov! Značil je spise svoje ali s celim imenom Ivan Tomšič, ali brez njega; časi s prvima črkama I. T., časi le z nekatero p. T., —ć, —m—, —o— itd. Kažejo naj se tukaj spiski njegovi vsaj bolj znameniti!

Vertec. Časopis s podobami za slovensko mladost. Vredil in založil Ivan Tomšič, učitelj na c. k. vадnici. Tečaj I. l. 1871. 8. 192. V Ljubljani. Tisk Egerjev. — Preljuba mladost! Danes zagleda Vertec pervikrat beli svet in te prav po domače pozdravlja. Bodi ga vesela! Prinašal ti bo dokaj nedolžne in koristne zabave, pa ti bo delal vesele in prijetne ure“ . . . Po nekterih besedah o nalogi lista in mladine sklepa ogovor vredništvo: „Bog dal, da bi nas to naše upanje ne go-ljufalo, potem bo Vertec dolgo živel in se čedalje lepše razcvetal Tebi mladina v

poduk in zabavo, domovini pa v čast in slavo“. — Deček in jablana. Tri cvetlice. Vest. Drevesce (Pesmi). — V stvarjenji svetá se nam kaže modrost in vsemogočnost božja. Število devet. Pregreha ima žalostne nasledke. Miloščina donaša obresti. (Zgodovinska čertica). Blagi otroci so staršem edina tolažba v nadlogah. Želod. Hudobna mačeha (Narodna povedka) itd. — Z denašnjim listom je doveršil „Vertec“ prvo svoje leto. Dasiravno mu ni bila materijalna podpora tako obilna, kakor bi bilo želeti, ohranil se je vendar skozi vse leto ter je prinesel 48 večjih in manjših podob, štiri muzikalne priloge itd. (str. 192). — Tečaj II. l. 1872: Prisega v naravi. Vesele deklice. Tratica in lipa. — Prihod vesele pomladi. Mesec maj ali véliki traven. Ne zapustite ubogih sirot (Iz hervaščine prevel I. T.). — Zoper nepoklicanega kritikarja našega lista ne sprejemamo nobenih dopisov v Vertec itd. — „Vertec“ bo s prihodnjim letom spremenil nekoliko svoje lice in se bo posebno oziral na lepo in pravilno slovensko pisavo itd. (196). — Tečaj III. l. 1873 s sliko na čelu. Po iskrenem ogovoru do prijateljev slovenske mladosti pravi vredništvo: „Vertec“, ki dela v to sverho, da se ustanovi pozneje knjižnica za slovensko mladost, nastopi z denašnjim dnevom svoj tretji tečaj. Deržal se bode, kakor dosihdob odločno svojega načela, katero mu je, da na podlagi in v duhu kerščanske prosvete nagiba nežno našo mladost k vsemu dobremu in plemenitemu, da jo napeljuje k vsestranskemu napredku na duševnem in stvarnem polji, da v njenih mladih srcih goji pravo ljubezen do domovine, da jo varuje in odvrača od vsega, kar bi jej bilo na njeno dušno ali telesno škodo, ter jo tako pripelje do krepostnega, poštenega in značajnega življenja. To je in mora biti cilj našemu listu . . . Bog z nami in njegova pomoč! Deček in tica. Koga ljubim. Vesela tovaršija. Červiček. Moja pesen. — Ognjena krogla (Povest). Večnost. Ubogi dijak. Veselje do rokodelstva. Cerkev sv.

Petra v Ljubljani. Veliki četrtek. Kriva prisega. Nunska cerkev v Ljubljani. Življenje na kmetih. Jezus prijatelj otrok. Nemirna vest. Na božični praznik. Nepokorščina se sama kaznuje. — Kakor na prvi, tako tudi na zadnji strani zatrjuje vredništvo, da „se strogo deržati hoče svojega starega načela, da bode „Vertec“ v duhu kerščanske prosvete v nežnih srcih naše mladine gojil ljubezen do Boga, do národa in deržave, ter do vsega, kar je v resnici dobro in plemenito itd.“ (str. 208). — Posebej je prišla v založbi J. Giontinita na svetlo knjiga:

10) Nazorni nauk za slovensko mladost. Obsega 30 barvanih tabélj na debelem popirji sè 380 podobami. Po slovensko razjasnil Ivan Tomšič, učitelj na c. k. vadnici v Ljubljani 1872. str. 353. — 11) Krištofa Šmid-a sto malih pripovedek za mladost. Poslovenil Ivan Tomšič. Z nekterimi podobami. V Ljubljani. 1872. 8. 144. Zal. J. Giontini (Novic. 222). — 12) Nova avstrijska mera in vaga. Knjižica slovenskim šolam v porabo. Spisal Dr. vitez Franjo Močnik. Poslovenil Ivan Tomšič. Na Dunaji l. 1873. I. nat. II. l. 1875 8. 63. Nat. K. Gorišek. V c. k. zalogi šolskih bukev. — 13) Poročilo o Dunajskeje svetovnej razstavi 1873. Spisal (nemški) Fr. Šolmajer, poslovenil Ivan Tomšič. Nat. Blaznik 1873. 8. 69. Zal. Kmetijska družba v Ljubljani.

L. 1872 vršil se je v Ljubljani prvi občni zbor ljudskih učiteljev, pri katerem je Ivan Tomšič imel poménljiv govor: „Kako naj se slovénski učitelj za svoj stan izobražuje“ (Tovarš str. 321—344). Da se pa najpred temelj k vsemu našemu nadaljnemu izobraženju položi, predlagam slavnej skupščini sledeči dve resoluciji v pretres in posvetovanje: 1) Slovenski ljudski učitelji moramo imeti, kakor vsi drugi narodi v našem cesarstvu, slovénsko učiteljsko izobraževališče, v katerem se predavajo vsi po novejši šolskeje postavi predpisani predmeti v slovenskem

jeziku. Nemški jezik naj se uči kot obligaten predmet. 2) V ta namen naj se naredi peticija do sl. ministerstva za nauk in bogočastje, in precej danes naj se izvoli odbor, v katerega se voli 5 udov učiteljskega društva, da to peticijo sestavi in odpošlje (Tov. str. 344 cf. 328—9).

Vertec, tečaj IV. l. 1874, uredil Ivan Tomšič, ima na čelu milo pesmico:

Za novo leto.

Pozdravljam Te, mladost premila!

Pozdravljam s celega serca,

Na vék naj bi Boga ljubila,

To prva želja je moja.

Za tem želim, naj bi ljubila

Predobre si roditelje,

Na starost jim v podporo bila,

Ki toliko za Te skerbé.

In tretja moja želja vroča

— Zapomni si jo, mlada kri —

Ti domovino priporoča,

Da ljubiš jo do konca dni!

Posebej je zložil **L. T.** pesem: Veseli otrok pa Vesele počitnice. — V nevezani besedi: Poštenje in siromaštvo (Poslov.). Siromak Ivica (Iz hervasčine). Nova meterska mera in vaga (str. 14—144). Bog, vseh ljudij oče. Slike iz dunajske svetovne razstave. Okróglica (rotunda). Vila. Očeto va kletev. Na sveti večer (Po Smilji). — Tečaj V. l. 1875: Gugalica (Pes.). — Stari grad (Po Smilji). Podnebje. Morska ladija. Kamčatski pes (Po Brehmu). Avstrijsko-ogersko cesarstvo. Zbrana gomazen (Basen). V vseh bédah upaj na Boga (Po Smilji). — Sv. Višarje na Koroškem (s sliko). Škof Slomšek, prijatelj otrokom (s sliko). Vile (Češka narodna pripovedka). Papež Pij IX (s sliko).

L. 1873. že obéta „Vertec“, da hoče ozirati se posebno na lepo in pravilno pisavo. L. 1874 pa je jel nagloma preminjati slovniške oblike ter sprejemati stari slovenske in sploh slovanske manj navadne besede. Fr. Levstik je celó v lastnih oddelkih preučeno razpravljal jezikoslovne stvari v listu za mladino (str. 65—195). To pa mnogim ni bilo po godu,

češ, to je za učenjake, ne za otroke. Uredništvo se tu in tam izgovarja na pr.: Da so nekatere besede v našem listu pri vas neznane, to vam radi verujemo, ali po drugih krajih, koder naš „Vertec“ potuje, so zopet znane in mi moramo gledati, da večini naših bralcev ustrezamo (IV, 36) itd. Novice so odsvetovalle take novotarije (nijsem, nejsem, nijmam, slabostij, baš itd.) l. 1874 str. 117: Prijazni pogovori z „Vertcem“. Naposled je uredništvo primorano dalo „Nekaterim gg. naročnikom v pomislek“: Mnogo naših čest. gg. naročnikov nam piše, da je jezik v „Vertcu“ sicer lep, čist in pravilen, a vendar otrokom in prostemu ljudstvu, ki ga tudi rado čita, nekako previsok in težko umeven. Zaradi tega želé nekateri naročniki, da bi se „Vertec“ deržal svoje prejšnje, slovenskemu ljudstvu bolj navadne pisave. — Uredništvo rado ustreže tej občnej želji čest. gg. naročnikov, ako je upati, da se potem „Vertec“ mnogo bolj razširi mej narod slovenski, osobito mej slovensko mladino, katerej je dakako v pervej versti namenjen. Prosimo, da nam o tej stvari objavijo še drugi prijatelji našega lista svoje odkritoserčno mnenje (V, 32). Tudi v tem V. tečaju je znati roka in pila Levstikova v premnogih odstavkih, zlasti v onih po staroruskem letopisu Nestorjevem. Mladino mika novina, in tako je uredništvo „Vertčevo“ za l. 1875 vabilo k naročbi v tej-le besedi:

„Kedór naš list zná, vsak pristane, da smo storili vse, da bi se „Vertec“ odlikoval ne samo po vnénjem líci, nego tudi po tvarini, katero donáša mladim čitateljem, izpodbujáje k znanstvu in krepostim, k značajnosti in poštenosti. V tem težavnem poslu se nijsmo bali ni truda ni obilih troškov za lepe slike, s katerimi smo „Vertec“ krasotili vse leto. Baš tako in še trudoljubiveje hočemo delati po novem letu, ako nam dragi Bog zdravje učversti in od prijateljev nežne slov. mladine dá krepke podpore. „Vertec“ ostane še vedno to, v kar je odmjénjen, namreč:

slovenskeje mladini v poduk in zabavo. Zatorej si bodemo prizadevali, pri našati samo zdravo dušno hrano ter plemenito zabavo, a to v čistej in pravilnej besedi, da se mladina úže zgodaj privadi čistote svojega bogatega in krasnega jezika. V to blago naméro so nam úže najodličnejši rodoljubi obečali podporo. Skerbeti hočemo, da se bode „Vertec“ odlikoval z lepimi podobami tudi iz domačega, narodnega življenja itd. (str. 196). V tej dobi je prišla na svetlo:

14) Stenska tabla novih avstrijskih meterskih mer in uteží, vsled vradnih podatkov po izvornih obrazcih c. kr. pervomerske komisije na Dunaji. Izdelal in zrisal Ernest Matthey-Guenet v Gradcu, poslovenil Ivan Tomšič, na prodaj pri Gerberju, v Ljubljani (Tov. 112) l. 1874. — 15) Gledališke igre za slovensko mladino. Izdaje in zalága Ivan Tomšič. Pervi zvezek. Star vojak in njegova rejenka. Poslovenila Barbka Höchelnova. V Ljubljani 1875. 16 str. 48. Tisk. Klein in Kovač (Vid. Vertec V. str. 59—112). — 16) Bibliografija slovenska. Slovensko knjigarstvo od začetka 1874. do konca 1875. leta (Letopis Matice Slovenske l. 1876) do 1890 itd. spisuje marljivo premnogim na hvaležno porabo. — 17) Prav tako je mnogim na korist in radost spisoval v Tovarišu XVI l. 1876: Šolarska knjižnica (str. 43—363). — V drugem natisu je na Dunaji prišla na svetlo l. 1875: Nova avstrijska mera in vaga. — L. 1876 je naučno ministerstvo za učne pripomočke v slovenskih ljudskih šolah privolilo: Nazorni nauk za slovensko mladost l. 1872. Zemlja (Globus) sè slovénsko terminologijo Iv. Tomšičevo.

Vrtec tečaj VI l. 1876: Bog s Teboj! preljuba slovenska mladina. — Tako Te pozdravljamo k novemu letu v sedanjem zeló burnem času, ko ravno šesto „Vrtčevo“ leto začenjamo, upajoč, da nas dosedanji Tvoji prijatelji ne bodo zapustili itd. — Dobro jutro (Pes.). — Vodna

poslopja na koléh. Kitajsko in Kitajci. Božič. Sedem nas je. Josip Jurij Strossmayer (s sliko). Bog pomaga pridnemu, a lenuhu nikdar (Smilje). Hiša. Nošnja dalmatinskih Hrvatov okoli Zadra in Spleta. Zemljepis ali geografija. Bog vse vidi. Županov maček v škripcu. Reka (s sliko). Devin v Primorji. Avstrijska zmaga na morji ali bitka pri Visu itd. — „Kdor želi slovenski pisati, treba mu je mnogo čitati in se učiti . . . Uredništvu je zelo težavno take spise, ki imajo preveč pogreškov, piliti in potlej priobčevati . . . Kdor nam kako prestavo pošlje, naj tudi pové v svojem podpisu . . . Ako tebi nič meni nič svoje ime podpiše, ter prestavo za svoje blago izdá, to ni pošteno . . . Nefrankovanih ali premalo frankovanih listov „Vrtčevo uredništvo“ ne sprejema . . . Vrtec še nij v tako ugodnem materijalnem stanji, da bi mogel za nefrankovane liste poštno kazen plačevati itd. (Listnica). — Urednik „Vrtčev“ je prejel od razstavne sodnije za učne pripomočke v Gorici dve priznanici: prvo v posebno priznanje za „Vrtec“ in za druge mladini primerne spise, a drugo za muzikalne priloge „Vrtčeve“ (str. 64). — „Vrtec“ ostane to, v kar je odmenjen, namreč: slovenske mladini v poduk in zabavo (str. 192). — Realije v ljudski šoli. Prednašal Ivan Tomšič pri okrajnem učiteljskem zboru v Ljubljani dne 6. jul. 1876. Preloženo iz nemškega na slovensko (Tovariš str. 225—230). — 18) Navod k prvi in drugi računici za slovenske ljudske šole. Spisal dr. vitez Franjo Močnik, na slovenski jezik preložil Ivan Tomšič. Drugi po novih učnih črtežih predelani natis. Na Dunaji 1876. 8. 112. Nat. K. Gorišek. V c. kr. založbi šolskih bukev (Tov. 319. Tako tudi k III—V računici).

Tečaj VII l. 1877: Slovenske mladini ob novem letu. Evo me! Vi mali ljudje, Vi bodoči gospodje in gospodarji, Vi bistročke, črno- in zlatokose deklice, Vi bodoči možje in gospodinje, Vi jedino in največje veselje svojih roditeljev, evo

me zopet pri Vas ob novem letu itd. — Vesele počitnice in Veseli otrok. Vglasbil dr. B. Ipavec. — Deklica z užigalnimi klinčki (Po Andersenu). Sv. trije kralji. Vrtčev knjigonoša (31). Pošteni otroci (Iz hrvatskega prosto). Ana, uboga vdova (Hrvatski Varjačić). Dragutin Rakovec. Nož in vilice. Avignon na Francozkem. Materina ljubezen. Kako je potrebno, da zna človek računati. Marokani. Otroci! učite se pridno v mladosti. Kar revežem daruješ, Bogu posojuješ (Smilje). — Tečaj VIII l. 1878. Učenec o počitnicah (Pes.). — Tatransko gorovje. Mali godec. Gledališka igra za otroke v 3 dejanjih. Poslovenil Ivan Tomšič (str. 52—60). Prosó. Nedolžni otročiči. Plemenito srcé. Rěž in pšenica. Vse pride na dan. Krava. Papež Leon XIII (s sliko). Dr. Janez Bleiweis (s sliko). — Tečaj IX l. 1879:

Ob novem letu.

Želim Vam srečno novo leto
In v sreih zadovoljnost vso,
Da s celim srcem, dušo vneto
Bogú služili bi zvestó.

Želim od srea, da peljala
Vas roka božja bi povsod,
Vas zapeljiveev varovala,
Pregreb, nadlog in dušnih zmot.

Naj v novem letu Van veselje,
Ljubezen, sreča, mir cvetè, —
O Bog vsliši moje želje,
Potem izpolneno bo vse.

Ivan Tomšič.

Bolje dajati nego jemati. Vojvodina Kranjska. Vojvodina Štirsko. Vojvodina Koroška. Milostinja (Po Smilju). Trnovska cerkev v Ljubljani. Primorje. Priporočujte se svetnikom božjim. Kraljevina Hrvatska in Slavonska. Uboga Marijca. Otroci pišejo. Materina dušica na pokopališči (Smilje). — Tečaj X l. 1880: Vse, kar srce obtežuje, — S starim letom naj zbeži, — Mir, ljubezen naj kraljuje, — Dobro naj se vsem godí! S tem kratkim vošilcem stopamo z božjo pomočjo na delo itd.! — Koliko trpi uboga mati (Resnična dogodba, posl. I. T.). Umeteljnost in vera

pri Egipčanih. Rožica in Minka. Najdena listnica. Gledališka igra v treh dejanjih. Na slovenski jezik preložil Iv. Tomšič (str. 66—75). Ptičja gnezda. Otrokova prošnja. Gledališka igra v dveh dejanjih. Poslovenil I. T. (str. 130—133). In ne vpelji nas v skušnjavo (Po Golubu). Zvit kmet (Iz hrvaščine). Dunajske slike. Dvorno operno gledališče. — Posebej je v tej dobi sestavil Ivan Tomšič: 19) Cesar Franc Jožef I. Na Dunaji nat. in zal. K. Rauch 1870. 16. str. 20. Primeren spominek v dan srebrne poroke presvetlega cesarja in cesarice (Vrtec str. 80 cf. str. 65—74). V Il. nat. 1880. — 20) Avgusta meseca 18. dan. Na slavo rojstvenemu dnevu Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. Na Dunaji nat. in zal. K. Rauch 1880. 16. 20 str. (Vrtec str. 136—138). — 21) Knjižnica slovenske mladini. Knjiga I. Dragoljubci. Zbirka poučnih pripovedek slovenske mladini. Nabral in spisal Ivan Tomšič. Zvezek I. V Ljubljani 1879. 8. 94. Založil in izdal pisatelj. Nat. Klein in Kovač (Najnavadnije ime jim je šmarijnice; a med Belimi Kranjci so dali tem cveticam ime dragoljubci itd. str. 6). — 22) Knjiga II. Peter rokodelčič. Poučna povest odrasle slovenske mladini. Prosto na slovenski jezik preložil Ivan Tomšič. V Ljubljani 1880. 8. 96. Zal. in izd. pisatelj. Nat. Klein in Kovač.

Tečaj XI l. 1881: Ob novem letu. Dva prosjaka (Pes.). — Na sveti večer (Po Smilju). Tomkova knjižica. Potres v Zagrebu (cf. Ljudevit). Lončarstvo. — 23) Cesarjevič Rudolf stolnik avstrijski. Na slavo poroke . . Na Dunaji 1881. Nat. Rauch (cf. str. 72—75). Na polji. Princ Evgenij, avstrijski vojskovodja (s sliko). Krištof Kolumb (s sliko). Vera starih narodov. Ruska zemlja v Aziji in Korjéki. Emanuel Tomšič (str. 126 cf. Jezičnik XIX. str. 18. 19). Severin in Odoaker. Arabija. „Vrtec“ ostane tudi v prihodnjem letu še vedno to, v kar je omenjen: slovenske mladini v pouk in za-

bavo. — Tečaj XII l. 1882: V novo leto (Pes.). — Čuden ovratnik. Dunav. Plemenito delo uboge sužnje. Cerkev Jezusovega Srca v Ljubljani (s sliko). Voltava. Tegetthof. Kuhinjska sol. Angel. Pouki in opomini pobožnega Tobije. General Uchatius. Vélika kneževina Erdeljska. Romarska cerkev v Marijnem Celji. Napoleon I. Temešvar (s slikami) itd. — 24) Knjiga III. Sreča v Nesreči, ali popisovanje čudne zgodbe dveh dvojčkov. Poučenje starim in mladim, ubožnim in bogatim. Spisal in na svetlobo dal Janez Cigler. Drugi popravljeni natis. V Ljubljani 1882. 8. 145. Zal. in izdal I. Tomšič, izdajatelj „Knjižnice slov. mladini“ s predgovorom. — Tečaj XIII l. 1883: V novo leto (Pes.). — Otroci, molite! Zajčja bólnica (Hrvat. Kuten). Baron Fran Trenk. Ogerska kréma ali csarda. Lesena polenta (Po Prijatelju). Ne dražite psov. Japonci. — 25) Habsburški rod. Spomenica, da je minilo 600 let, kar je Kranjska in Štirska združena s preslavno Habsburško vladajočo rodovino. Slovenske mladini sestavil Ivan Tomšič. Na Dunaji 1883. 16. 31. Nat. in zal. Rauch (cf. str. 99—102). Stari Rimljani. Največji zvon na svetu. Vesel dogodek v cesarske rodovini (str. 151). Visoka Tatra. Zahvala mnogoterim čestitkam vsled odlikovanja z zlatim križcem (str. 160). — Tovariš l. 1882: Nazorni nauk v ljudske šoli. Piše Ivan Tomšič (str. 5—137). — 26) Nazorni nauk s podobami. Sestavil I. Tomšič, na novo izdal J. Giontini. — Tovariš l. 1883: Učitelj učitelju za novo leto (Naborè str. 2). Naloga in delovanje ljudskega učitelja, da si pridobi ljubezen in spoštovanje naroda. Govoril v „Slov. učit. društvu“ (str. 17—37). Poročal blagajnik (str. 346) itd.

Tečaj XIV. l. 1884: V novega leta dan (Pes.). — Odsekana roka. Sveti Severin. Repate zvezde ali kometi. Nadvojvodica Marija Karolina. Dunajske slike. Votivna cerkev. Karlova cerkev. Schönbrunn. Rumunska kraljica. Starih Slovanov

bog Triglav. Kar dobrega storiš, pri Bogu plačilo dobiš (Poslov. I. T.). Henrik Ferstel. Prijateljici. Poštne hranilnice (Po nemškem predelal I. T.). Berno. Bosna in Bošnjaki. Mantova. Pestalozzi. — Tečaj XV. l. 1885: Mladi vojaci (Pes.). — Oče našega cesarja. Nazorni nauk. Prvi del (Druga izdaja str. 23). Vabilo k naročbi (str. 24). Kum pripoveduje (Iz hrv. prevel Iv. T.). Dimnikar. Gostoljubnost pri Slovanih. Upanje in obup. Minka in mačka. Išl. Ljubezen do bližnjega (Poslov.). Milan in kokoši. Roditelja in otroci. Poletje na kmetih. Zaupaj na Bogá. Elizabetin most na Dunaji. Reka Tisa. — Uč. Tovariš str. 58: Ivan Tomšič. Sp. Gradimir. — Letopis Matice Slovenske: Znamenitosti v Trziči na Gorenjskem iz francoske dobe. Iz zapiskov Jakoba Peharca priobčuje Ivan Tomšič (str. 271—287).

Tečaj XVI. l. 1886: Sneženi mož (Pes.). Žalujoča sestra (Pes.). — Albert, nadvojvoda avstrijski. Cigani. Zlata ptičica (Iz hrv. Omladine preložil I. T.). Napuhu je padeč za petama (Iz nemšč.). Italija. Severni sij. Sinajsko gorovje in gora Horeb v Arabiji. Vrnitev v domovino (Iz nem.). Italijanski Lazaroni. — Tečaj XVII. l. 1887: Hčerka materi za god (Pes.). — Vladi v Dalmaciji. Po zimi. Dober prijatelj o pravem času (Iz nem.). Fran Erjavec. Markovčev Jožek. Češko. Poštenje zmaga. Narodna noša v Čehih. Nadvojvoda Janez. Erdelci. Fran Levstik — kako je ljubil Tebe, mladina slovenska, pričajo Ti najbolj njegove mile, lepo doneče „Otročje pesence“ v našem Vrteci (str. 208 Prilog.) itd. 27) Knjižnica za mladino. Zal. in na svetlo dalo Slov. Učit. Društvo. Uredil Ivan Tomšič. I. Zvezek. 1. Mladi dnevi (Spis. P. B.). 2. Za poklicem (Sp. Nepokor). V Ljubljani 1887. 8. 72. Nat. J. Milic. — Tečaj XVIII. l. 1888: Pod stogom. Materina molitev pri zibeli. Pametnice (Pes.). — Rim. Koliko je vreden jeden „Oče naš“ (Po Golubu). Kološ. Skušnjava. Debrecin. Miramar. Kraljevina Španska in Portu-

galska. Otročji glasi v majniku in Prve črešnje. Prizor v dramatične obliki. Opava. Tirolci. Vseh mrtvih dan. Sv. Miklavža darovi. — 28) Zlati orehi slovenske mladini v spomin. Sp. I. Tomšič. I. Zv. (Drugi popravljeni in predelani natis. S podobami). V Ljubljani 1888. 16. 126. Nat. in zal. J. R. Milic. — 29) Cesar Franc Jožef I. 1848 — 1888. Na spomin štiridesetletnega vladanja Njega Veličastva. Sestavil Ivan Tomšič (Z devetimi podobami). Na Dunaji 1888. 8. 16. Nat. in zal. K. Rauch (Vid. Vrtec št. 12). — Tečaj XIX. l. 1889: Naš Ivo. Kdo je to? (Iz česk. prevel. Pes.). — Pot v nebesa (Iz hrv.). Taščica. Sv. trije kralji. Božična noč. Zimsko veselje. Ledena palača v Kanadi (Po Smilji). Prve vijolice (Po Milakoviću). Lepa knjiga. Usmilite se sirot. Lavdon. Val. Vodnik. Grof Gustav Thurn. Mirkec in njegova molitevca. Matej Cigale. — Tečaj XX. l. 1890: Zlata knjiga (Iz hrv. po Harambašiću). Materina dušica. Na sveti večer itd. — 30) Nazorni nauk za slovensko mladino. Druga knjiga. 150 barvanih podob za prvi pouk najvažnejših strupenih in pitomih rastlin. Slovensko izdajo priredil Ivan Tomšič, učitelj na c. kr. vadnici in okr. šol. nadzornik v Ljubljani. L. 1890. Zal. J. Giontini (str. 88). — Tečaj XXI. l. 1891: „Preljuba mladina! Evo me ob novem letu zopet pri tebi! Pred 20 leti, ko sem prvič zagledal luč svetá, z veseljem si me vzprejela . . Na svetu se vse menja . . — samo jedno je, kar ostane in bode ostalo vekomaj, in to je: Bog in njegov sveti nauk . . Ob novem letu želim vam, prijatelji moji mali in prijateljice moje nežne, srečo in zdravje, da bi bili v polnej meri vredni ljubezni Božje in ljubezni svojih dobrih in skrbnih starišev, ljubezni svojih učiteljev in učiteljic, pa tudi ljubezni moje . . Vaš „Vrtec“.

Iz pričujočega popisovanja se vidi, kolike pomembe nam je v slovenskem slovetvu Ivan Tomšič. Spisal ali priredil je do 30 knjig in knjižic; 15 let že se-

stavlja „Bibliografijo Slovensko“ v Letopisih Matice Slovenske; 21 let pa marljivo ureduje „Vrtec“, kateri naši slovénski mladini bistri um, vzbuja domišljijo, krepča spomin, blaži srcé, vnema k ljubezni do domovine in države, do vere in cerkve katoliške; časopis, kateri šteje sedaj 21 knjig, o katerih se smé naši mladini réči, kar je pisal sv. Jeronim o bukvah sv. Hilarija: „Hilarii libros inoffenso decurrat pede!“ Bog daj vrlemu učitelju trdnega zdravja, pa marljivemu uredniku dosta pomočnikov — pisateljev in naročnikov — plačnikov, da bi mogel še mnogo mnogo let ljubo našo slovensko mladino voditi na dobre pašnike koristnega znanja ter bogoljubnega dejanja!

France Cegnar r. 8. dec. 1826 pri sv. Duhu, podružnici matere fare Staro-loške, hodil je v prve šole v Škofji Loki, gimnazijo in licejo dovršil v Ljubljani l. 1849, l. 1851 v službi pri pošti, l. 1853 v Trstu, l. 1854 prestopi k brzjavu, postane višji telegrafist l. 1856 v Pazinu, od l. 1859 spet v Trstu, od l. 1875 kontrolor, nedavno kot nadkontrolor umirovljen živi v Trstu v pokoju. — Na liceji že kot učenec je vredoval šolski list, pri katerem so mu pomagali součenci Svetec, Jeriša, Bohinec, Merhar itd. Po odhodu Cigaletovem na Dunaj je pomagal vredovati Slovenijo l. 1849, katero je l. 1850 prve tri mesece upravljal sam, nato bil podpornik pri Ljubljanskem Listu l. 1850—51, kateremu sta bila vrednika Bl. Potočnik in K. Melcer. Od l. 1860 do 1868 je poučeval slovenščino na Tržaški gimnaziji, prelagal službene spise vladne, deželni zakonik za Trst in Primorje, svetoval nekaj časa v mestnem zboru, snoval čitalnice in vodil narodna društva slovénska, sodeloval pri Ilirskem Primorjanu in Primorcu, naposled pri Edinosti, dokler je mogel. „Cegnar je prištevati naj marljivejšim pesnikom, ki ga kinča lepa nadarjenost, milo-domači jezik, uglašena beseda, lehko umljiv slog in doveljna živahnost domišljije“ (cf. Zgod.

slov. slovstva str. 176 J. pl. Kleinmayr). Posebej nekoliko opisal in s sliko priobčil ga je L. Ž. t. j. Lovro Žvab v „Dodatek Koledarju in Kužipotu po Trstu za l. 1884“ (str. 35—40).

Javno je popevati jel v Novicah l. 1849: Minljivost stvari — večnost kreposti (l. 7). Slobodno po nemškim. Franc Cegner, sedmošolec. Večer (Lej sonce že niže zahaja št. 25). Fr. Cegner, ud slovenskiga zboru. — Slovenija l. 1848: Kosovka deklica (Serbska narodna pesem str. 8). „Sem li, pesem to nekoliko prenarajeno v slovenskim jeziku ukaželni mladosti izročivši, si kaj proti veličanstvu serbskiga jezika in pesniškiga duha zagrešil, se mi, pravi v opombi, ta izgovor ponudi, de sem slovenskim mladim pesmenikam izvir nedosežne pesniške lepote in izverstnih izgledov samo pokazati hotel, iz kteriga naj, neostrašeni od cirilskih čerk in slovo davši zahodni in posebno nemški že čez in čez dognani poezii, si praviga nadahnutja ter narodnih obrazov in podob čerpati in zajemati ne mudijo. Govori se v nasledni pesmi o prežalostni bitvi med Serblji in Turci 15. Rožnika l. 1389 na Kosovim polju, v kateri je bila cela serbska vojska (armada) pobita ali raztirana in v kateri je tudi serbski knez Lazar takratni vladar z veliko družimi vojvodi poginil. Rano pomeni zgoděj, sečati se ali sprehajati se, razboj ali bojiše (Schlachtfeld); rumen ali rudeč. Mera pesniška je narodna serbska“. C. — Slave oglas (Moj rod mi razperal sovražni je duh, — Sinove mi tlačil Tevtonov napuh, — In zlobna nemškutarska mora itd. str. 144). Hero in Leander (Balada po Šilerju str. 176—184). Franc Cegner.

Novice l. 1849: Planinski lovec (Pasi, pasi mi ovčice, — ki tak ljube, krotke so itd. l. 16). Po Šilerjevim „Der Alpenjäger“. Franc Cegnar. — Kresni žarki blagorodninu, visokočastitimu gospodu gospodu Janezu K. Kersniku, starašinu c. kr. akademiškiga učeliša v Ljubljani, učeniku naravoslovja, pravimu

udu krajske kmetijske družbe itd. o njegovim veselim godu od hvaležnih slovenskih učencov posvečeni 24. rožnika 1849. Kjer časti se modrost, tam se imenuje moj sin. Koseski. — To pesem: „Še v času, ko pod lipo je slovansko — Mladenčev skerbni Oče, Bog Te živi“, ktero je gosp. Cegnar zložil in pričo zbrane množice v šoli slovesno govoril, so krasno natisnjeno gosp. profesorju Kersniku podali njegovi učenci (str. 109. 111). — Slovenija l. 1849: V spomin Lj. Ellerju, slavnemu slovenskemu godcu (str. 5). V spomin slavniga pesnika Dr. Prešerna (V logu domačim na lipovi veji itd. str. 56). Žalovanje deklice (Oblak poganja — Čez hrastje se itd. str. 100. Po Šilerju). Zlata deklica ali začaran kralj (Pravljica str. 116—124). Kresni žarki prof. J. Kersniku (str. 204 vid. Novice). Jelačiču banu (z geslom po Hom. Od. I. 303: Jako se nosi, časti do tud kdo te pozneje rojenih str. 224). V spomin ranjčiga gosp. Antona Mažgona. Kervolok (Ilir. Vudkodlak. Poslovenil Fr. Cegnar str. 232—336). — Jugoslavenske cvetlice. I—XXVII. Nabral Fr. Cegnar: Bulgarci. Starček. Vroki. Filip Sljepac. Gostje. Davorie. Ženitba. Dodola. Kraljeva igra. Hajduki. Vile. Dvor. Igre. Kolo. Post. Pokop. Miloš Obrenovič. Pad Bosne. Lazar. Marko Kraljevič. Djuro Brankovič. Stjepan Dušan. Hiacint Maglanovič. Simeon Milutinovič. Ustaja Serbov. Černi Juri. Bitva na Kosovem polju. Serbske narodne pesmi (str. 340—408). Slovenskim vojakom prišlim iz Ogerskega v Ljubljano 26. oktobra. Svetniki blagoslove delé (Serbska narodna pesem). Ko Kristjanje Turkom v nedeljo žanejo (Serb. nar. pes.). Slovo Hektorja (Po Šilerju „Hektors Abschied“).

Ker je „Pravi Slovenec“, vrednik mu Fr. Malavašič, časih pozabavljal slovenskim pisateljem in domoljubom, ponorčeval se je ž njim v „Sloveniji“ l. 99 menda Cegnar: Miklavžev večer je hotel, tako pripovedujejo, Pravega Slovenca parkelj vzeti, češ, ti nisi pravi, marveč krivi Slovenec itd. A na ponižno prošnjo pustil

ga je še do novega leta. O novem pa bo šel Pravi Slovenec brez milosti rakom žvižgat. Tako bode konec Slovenca Pravega in mlačnih pesem Kerčmarskega (Gl. 19. l. str. 96: Matevž poj!) zadnje dni leta staroga, odzvonilo mu bode prvo uro leta novoga! — Nato je dal Pravi Slovenec obširen žolča poln odgovor v 52. listu pod naslovom: Kdo je krivi kdo pravi Slovenec (cf. Slovenija str. 410), in Fr. Blažič očita v odprtem pismu gosp. Fr. Cegnarju ali zlovoljnost ali svojoljubnost, češ, jaz se še le godim, Vi ste že — še ni prav davno — iz gnezda zleteli itd. — Cegnar pa je ponatisniti dal iz Pravega Slovenca Fr. Blažičevo pesem „Tožba“ in vstric svojo „Tolažba“, s pristavkom: Glej 21. in 22. list Pravega Slovenca, kjer je prekrasna Uhlandova pesem „des Sängers Fluch — Kletje pevca“ tako ostudno poslovenjena, da se Bogu vsmili! Pri priložnosti jo hočemo tudi mi posloveniti in v Sloveniji natisniti (str. 408), kar je naslednje leto v istini storil.

Vedež l. 1849: Kaznovano terpinčenje živál (str. 61. I). V oglasu novih bukev z novim pravopisom: Zgodbe in povésti, polne lepih naukov za otroke pa tudi za odrasene ljudi. Spisal Tiln Jaiz. Poslovenil po šest in dvajsetim natisu Franc Cegnar. V Ljubljani 1849. 8. str. 176. „Imenovane bukvice, ki jih je mladi pesnik, Franc Cegnar, prav po domače poslovenil, obsežejo lepo število véstnih, mladosti primerjenih pripovedic, nekoliko vodil zastran osnovanja šole v vaši, zastran zdravja itd. (Vedež str. 24. II). — Campa. Opera v 3 dejanjih, poslovenil Fr. Cegnar. — C. k. knjižnica (Vid. Slovenske Talije I. vezek str. 164).

Slovenija 1850 l. 1—26 tečaj III. Vredoval Fr. Cegnar, izdajatelj in tiskar J. Blaznik. Slovenija Slavi je prvi spev njegov (Stara, preljubljena mati, o veličastnica Slava! itd. str. 4). Pevčeva kletev (Po Uhlandu „des Sängers Fluch“: Tak krasno in visoko en grad je nekda stal itd. str. 100), katero je pozneje dokaj pra-

vilnejše olikal. Njegov sostavek je menda tudi „Pad Carigrada“, o katerem pravi: Pri popisovanju tega smo se večidel držali po Hammer-Purgstallu, ki to reč zlo obširno popisuje (str. 52—92). — O krestomatije jugoslavjanske prvem delu t. j. Cvetje slovenskiga pesništva, sp. Iv. Macun, je (str. 20) koj opomnil: Mi smo bolj izverstno delo pričakovali. Nam sostava ne dopade. Menimo, da bi se tako delo imelo zastopnim možem preden se v natis da, v presojo dati. „Tudi nekaj od Krestomatije“ (str. 29), kjer je povedal vzroke, namreč politiške pesmi, od ljubezni, ki niso za šolsko mladino, slovniški pogreški itd. Nato je Fr. Cegnar v „Ljubljanskem Časniku“ (str. 32) g. I. Macunu dal odgovor na sostavek: „Neke besede o moji krestomatiji“. — Nasproti g. K. od Savine v Zg. Danici št. 7 je resno zagovarjal tako zvane nove oblike, češ: „Dokler se ni gospod Podgorski zanje potegnil, in očevidno dokazal, da so pravoslovenske, res da so le malo prijatlov štele. Ko je pa on pero zastavil, si je pri nas skorej vse mlade pisatelje pridobil, tudi take, ki so jih popred naj bolj sovražili.. Pišite z novimi ali starimi oblikami, ako je kaj izverstnega, ne bomo Vam zabavljali, timveč brali in Vam pohvalo dali“ (str. 60) itd. —

Ljubljanski Časnik l. 1850 ima Cegnarjevih sostavkov in pesmi na pr.: Černigrob (str. 68). Šillerjeva Marija Stuart iz Schwengs Erläuterungen zu Schillers Werken (str. 80—96). Laž. Prijateljstvo (Po Herderju). Besede županija, nadžupan, nadžupanija (str. 176). Kapela (Pes. po nemškem). Pesmi Dajnkove v slovstvu z nekterimi zgledi (152 itd.). V spomin Klotildi Avmanovi (260). Iz igre „Deborah“ od Mosenthala (str. 108 itd.). — Deborah. Igrokaz v 5 dejanjih, po Mosenthalu poslovenil Fr. Cegnar. C. k. knjižnica (Vid. Slov. Talije I. vezek str. 164). — Pod naslovom: Narodna igra v štirih dejanjih. Spisal Dr. S. H. Mosenthal. Poslovenil Fr. Cegnar. Na svitlo dalo Dra-

matično društvo v Slov. Talije 52. zvezku l. 1884 v Ljubljani (Slov. Matic. Letopis 1885 str. 379).

Kakor opero „Campa“ in igro „Deborah“, tako je še drugih stvari vravnal Fr. Cegnar za tedanje „Slov. društvo in slov. gledališče“; na pr. Rodoljubi. Igra v treh dejanjih iz českiga poslovenil (Vid. Ljublj. Časnik l. 1851 št. 8—44). Naznanjal je v tem tečaju zlasti slovstvene novine, p. Zvezdice od Radoslava Razlaga (l. 103, 104); Zora, jugoslavenski zabavnik za godinu 1852, od Radoslava Razlaga i Ivana Vinkovića; Koledarčik slovenski od dr. J. Bleiweisa za l. 1852 itd. Priporočil je „Društvo za jugoslavensko povestnico“ (str. 32), ktero mora, ako hoče svoj namen doseči, z enako pazljivim očesom kakor za Hervaško, se ozirati na Serbsko, v Dalmacio, v Bosno in na Slovensko; zavoljo tega bi bilo pa tudi gotovo prav, da bi sostavke v svoj letnik jemalo v ilirskem, serbskem in slovenskem jeziku, kakor mu bodo poslani ... Ako vse to prevdarimo, ménimo, da bi ne bilo napčno, ako bi druge jugoslavenske že obstoječe društva se z Zagrebškim zjediniše; na pr. ljubljansko zgodovinsko društvo, ki bolj životari, kakor živí, od kterega se komaj v Ljubljani vé, da obstoji, ki nima ne obilne podpore, ne dovoljnih potrebnih pripomočkov, ki je v svoji podlagi trohlnjeno, v osnovi zastarano; že to gre zlo navskriž, da se pečá s slovensko dogodivščimo v nemškem jeziku, kar se že s pravim zapopadkom zgodovine ne more nikakor vjemati itd. (str. 126)“. — To priporočilo je ponatisnila „Slov. Bčela“ s pristavkom: „K temu lepemu in imenitnemu povabilu iz roke našega neumornega spisatelja, g. Fr. Cegnarja, nemamo nič družega pristaviti, kakor serčno željo in prošnjo, da bi si ga vsi Slovenci, posebno pa vsi Slovenski domorođci k sercu vzeli. Mi Slovenci še nemamo društva za slovensko povestnico, tudi bodemo javeljne kedaj u stanu, ga osnovati. Evo! brati Jugosla-

veni nas vabijo in kličejo, Slovenci stopimo u bratovsko kolo jugoslavensko (str. 28. II)!“ — Knaffelnovi šolski milodari (str. 58) itd.

Ker je Cegnar nekoliko pohvalil, nekoliko pogrjal Razlagove „Zvezdice in Zoro“ zlasti gledé mešanice v pisavi, gledé lepoglasja in nedoslednosti áli nedoveršenosti, pozval ga je ta na odgovor v „Bčeli“ (1852 str. 32): Odprto pismice g. Cegnarju. Nato se je odzval Cegnar v Novicah (str. 32): Odgovor na odperto pismo gospodu Razlagu: „V 4. listu „Bčele“ ste mi z mogočno besedo napisali 4 vprašanja, na ktere naj Vam odgovor dam. Ker sim pa že poprej odgovoril, kakor ste me Vi prašali (poglejte v 103. in 104. list Ljubljanskega časnika), in ker ne sediva pri zelenej mizi, še manj pa na šolskej klopi, Vas zavernem na imenovana lista, kjer sim dokazal, kar sim govoril; dvakrat, pravijo. se pa v mlinu pové itd.“ — Grajala sta „Zoro“ v Novicah tudi Podgorski in vrednik dr. J. Bleiweis, kterim nasproti je „Odgovor gospodom pretresovavcem Zore od Radoslava Razlaga“ v Bčeli (1852 str. 62—64), vendar brez — vspeha!

„Ljubljanski Časnik l. 1851 je pod vredništvom K. Melcerja hiral ter razun vladnih ukazov in vradnih oznanil le ponatiskoval boljše spise iz prejšnjih slovénskih in slovanskih časnikov; kar mu v št. 104. poredno napiše njegov pomočnik Fr. Cegnar naslednje „Slovo od bravev“: „Z umerlim starim letom se je tudi kamen zavalil na grob Ljubljanskega časnika. Pešale in pešale so njegove, kakor močí sivega starčeka, da je moral svojo osodo zgodej doseči. To pa ni moglo drugači biti, ker mu je manjkalo studenca, iz kterega bi bil zajemal vir življenja, ker je pogreševal zraka, v kterem bi bil zamogel svoje slabe ude okrepčavati. Da se ni dvignul visoko, da bi ga bili čislali in hvalili, mu ni zameriti, ker je imel eno peruto zvezano drugo zlomljeno. Sam si je trudil stermo na stermem potu, nobeden

mu ni prišel v pomoč, nobeden opešanemu pod pasho segel, toraj ni čudo, da je reva začel slabeti in pešati, da je poslednjič omagal. Svojim prijatlom, ki so ga v svojo hišo sprejemali in mu niso sovražni bili, se poslednjič še serčno zahvali in prosi, da bi spomin na njega v svojih persih ohranili. Naj počiva na strani svojih rajncih bratov, slovanskih časopisov. Z Bogom!“ (Gl. Dodatek Koledarju l. 1854 str. 35—36)! —

Koledarčik slovénski za l. 1852, na svitlo dal dr. J. Bleiweis, ima (str. 27—32) „Narodske pesmi slovanskih narodov austrijskiga cesarstva“, z opombico: Za pokušnjo podamo pod tem naslovam veneci mičnih narodskih slovanskih pesem v izvornim jeziku in s prevodam slovanskim, zloženim skozi in skozi po našim izverstnim pesniku g. Francetu Cegnarju, razun perve Češke (Sirotek, posl. L. Jeran) itd. So pa té-le: Moravska: Pogoji. Slovaška: Barbara. Poljska: Spremini. Rusinska: Krakoviak. Serbska: Ženin. Horvatska: Vojni novák. V prilogi pa je Cegnarjeva pesem Kdaj? z napevom (Néhala kdaj ti bo, mila Slovenja, s tvojga očesica padati kaplica itd.). — Novice l. 1852: Marko kraljevič i Musa kesedžija. Iz Serbskega poslovenil Fr. Cegnar (l. 6—9). Graničar. Balada, po nemškem (Po straži tiho gor in dol — Koraka graničar). Slovo Čertomira in Bogomile. Budnica (str. 72). Roža. Po pesmi českí Karla Šnaidera (str. 73). Zadnja roža (str. 80). Od kdaj pregovor: „Ga v žakelj dene?“ Poleg povesti Valvazora v 11. bukvah (Ravbar i Španjol l. 44. 45). Ob posvečenju spominka dr. Prešerna v Krajnji 3. julia 1852 (Postavite spominek na gomili l. 54). Kaznovana skopuha (Za mizo pri bokalu vina — Sedita huda dva skopina l. 100). — Kako napise na pisma narejati (str. 81. 82), s sklepom: „Vsacemu je prosto napis narediti, v kterem si bodi jeziku; nobeno pismo zavolj tega ne bo zaostalo ali se zgubilo. Le takrat, ako se v kake tuje nemške kraje piše, je sveto-

vati ime kraja tudi v nemškem jeziku prístaviti, sicer pa je to nepotrebno, ker vradniki na Slovenskem, ki imajo s pismi opraviti, morajo slovensko znati, in nobeden se ne bo in se ne smé prederzniti, pisem, na kterih so slovenski napisi, zadrževati, ali kaj družega zoperpostavnega ž njimi početi, ker bi sicer kazni zapadel“.

Slovanski popotnik. „Z novim letom je vzel knjigo pod pasho in prijel „slovanski popotnik“ za palico, obiskovati slovanske brate na Jugu in Severu. Hodil bo po mestih in selih, po dobrih in gorah, ob bregovih rek in morja; tudi v barko bo stopil in ogledoval bližnje otoke. S potnim listom oskerbljen bo prestopil tudi austrijsko mejo, ogledal skalovito zemljo Černogorcev in prebral grobopise na osodopolnem Kosovem polji. Občudoval bo sive stolpe stare Moskve in krasote merzlega Petrograda. Poiskal bo grobove slavnih mož in se nad njimi zjokal. V veselih družbah se bo razveseloval, v žalostnih žaloval. Stopil bo v poslopje velikaša, v hišo umetnika, v kočo rokodelca. Posebno rad pa bo poterkal na vrata imenitnih pisateljev, tiskarnic in knjižnic, kjer se bo naj več časa mudil, vse bolj imenitne spise v roko vzel in marljivo prebiral. Vse pa, kar bo tu ali tam imenitnega zapazil, ali kar bo od družih slovanskih popotnikov slišal, bo skerbno v svojo knjigo zapisal in „Novicam“ naznal“. — Tako je v 1. listu 1852 po Novicah pričel spisovati France Cegnar slovansko in slovénsko slovstvo, kar je z veliko marljivostjo nadaljeval nekaj let, deloma celo do l. 1858 (str. 5—405), na radost in korist vsem rodoljubnim učencem. Za njim je „pregled slovenskega slovstva“ dajal nam A. K. Čestnikov, posebej od l. 1859, dokler je v Letopisu Slov. Maticе 1869. II sestavljal jel „bibliografijo slovensko ali slovénsko knjigoznanstvo“ od začetka l. 1868 dr. E. Costa, katero opravilo je potem l. 1873 prevzel Ivan Tomšič.

*) Anton Kos

Koledarčik dr. J. Bleiweisov za l. 1853 ima na čelu pesmico Cegnarjevo:

Želja Koledarčika.

Zagledal na Savi sim beli dan,
Obiskal bi rad gromečo Dravo,
Triglava staro sneženo glavo,
Bi vidil planjavo in breg morja.

Ozerl bi v deželo se bratovo
Na Veltave obljudene bregove,
Kjer Visla podi sreberne valove,
Kjer plavajo barke po Donavi.

Če smem se vverstiti med brate le,
Če smem na poslednji sedež sestí
In biti prijatelj roda zvesti:
Na zemljo poklekem, poljubim jo.

Novice l. 1853: Predpustnica. Po-vest za kratek čas (str. 32). C—r. — Glasnik slovenskega slovstva, izdal A. Janežič l. 1854 v Celovcu: Pogin Atila. Serbske: Naj lepši lov. Jelen in vila. Asan-Aginica. Bulgarske: Vzrok požgane gore. Sanje. Ruske: Goljufana. Kako brez millega. Mladeneč. Česke 1—4. Slovaška. Novogorška: Lepa pevka. — Terst (Opis str. 44—53) Fr. Cegnar. — Koledarčik l. 1854: Naj lepša dota (Kaj prinesla je nevesta Marku str. 61). — Novice: Konjiček. Moravska (str. 288). Slov. Berilo za III. gimn. razred: Graničar. Černigrob. — Koledarček l. 1855: Kuka-vica (Iz kraljodvorskega rokopisa). Cena starosti. Mraz v sercu. Pred Bogom bomo vsi enaki (Serbska narodna)! — Novice: Svetniki delijo blagoslove (Serbska nar. pes. str. 404). F. C. — Slov. Berilo za IV. gimn. razred: Zlati izreki na pr.: Boljše je s pravičnim peš hoditi, kakor s krivičnim se voziti. Kadar popise slavnih mož preberamo, si želimo njih lastnosti in dela, al — njih osode si mnogokrat ne želimo. Raji te z resnico razjezim, kakor da bi ti z lažjo ustregel. Resnica je duhu to, kar je očesu svetloba (str. 187—8) itd. — Novice l. 1856: Mati svetega Petra (Serbska nar. pes. str. 112). Zornici (Tebe še gledam, — Ti mi še siješ itd. str. 124). Hudobni sin (Serb. n. p. str. 160). Soln-čeva sestra in paša, tiranin (Po Vuku str.

318). Na grobih (Blagor mu, ki se spočije, — V črni persti v Bogu spi! — Lepše solnce njemu sije, — Lepša zarja rumeni itd. str. 354. Zložena blezo vže l. 1847 cf. Dodatek str. 38). Terst (str. 400 — 416 cf. Glasnik slov. slovstva Janežič l. 1854). — Novice l. 1857: V spomin franciškanu Fr. Jukiču, umerlemu 20. maja 1857 na Dunaji (str. 244). Zarji (Z zlatim opasom — Strinjaš milotno — Nebo in zemljo, — Jutrajna zarja itd. str. 256). Učenec (Serb. nar. str. 360). Žena bogatega Gavana (Serb. nar. str. 364). — Novice l. 1858: Pesem starca (Osem križev nosi moja rama str. 64). Pesem slepca (Po ravnici, po stezici hodim str. 96). Vinska terta in oblaki (Na gorici raste vinska terta itd. str. 152). Sanj nemilosernega kneza (Noč leži na zemlji, burja tuli itd. str. 392).

A. Janežičev Glasnik za literaturo in umetnost je Fr. Cegnarju bil jako po godu in glasil se je po njem krepko, na pr. koj v I. zvezku l. 1858: Prognani. Ruska narodna. Pesem jetnikova. Roža med ternjem. Sirota. Pegam in Lambergar (št. 6. Glej Koritkove nar. pesmi I. 133; II. 23. 30; III. 14). — Zv. II: Rojakom (Hej rojaki! opasujmo uma svitile meče itd.). Noč. Pušice. Detetu. Slovenija Njegovi cesarski visokosti, presvitlemu careviču Rudolfu, pervorojencu in prestolnemu nasledniku o Njegovem rojstvu 21. avgusta (Kviško sinovi, na bregih posavskih vid. Priloga Glasn. št. 5). Vganjka. Podgorskemu. Čas. Narodne drobtinice (str. 172). Uzrok žalovanja (173). Kakor Prešern — je tudi Cegnar zložil pušico (str. 44):

S e b i.

Čemu ti poješ, Ločan! če te je navdihnila smojka?

Vode bo v pesni dovolj, šlo bo v pomije ime.

L. 1858 jel je Fr. Levstik po Novicah nekako mogočno grajati „Napake slovenskega pisanja“, češ, kritike nam je treba — kritike! Tudi Cegnar se oglasi v dopisu iz Pazina o narodnih pesnih serb-

skih po zbirki Vukovi, o potrebi prave kritike v slovstvu slovenskem, pohvalivši v tem oziru Levstika (Glasnik II. 20); v drugem dopisu priporoča pregovore, posebne priimke, imena hišč, gozdov, travnikov, njiv, basnoslovske in druge pripovedke, ki naj bi se nabirale in priobčevale (str. 73). Levstiku v nekterih stvaréh oporéka Hicinger v sestavku „Nekoliko kritike“, kar dr. J. Bleiweis podpre tudi s svojimi opazkami (Novic. 290). Nato spiše Cegnar razpravo: Je-li nam treba kritike ali ne? v Glasniku (str. 135—9), češ: Med tistimi, ki so se z Levstikom vred za kritiko poganjali, sem — če se ne motim — najpervi kramljal. Spodobí se mi toraj, da se pogovorim z Novicami, ki so nas zastran kritike nekako strastno zavernile, s prijazno in ne z mogočno besedo, ker dozdeva se mi, da gre za važno reč itd. — „Odgovor“ na Cegnarjev spis je dal dr. Bleiweis v Novicah (str. 356—7), da overžemo krive zasege in branimo sebi svoje (kar veljá tudi vredniku Neven-a), in Hicinger „Še nekoliko kritike“ (str. 364—5). Prav dobro pa jo je zadel Cegnar v pušici:

K r i t i k a r.

„Kert je, naravnost povem, ki s kritiko rije po slovstvu“;
„Červe preganja tedaj, slovstveni travnik gnoji“.

„Hvala za poslano reči, lepa hvala pa tudi za dovoljenje, da nam ne bo treba tiskati Vašega odgovora g. noviškemu vredniku in g. Hicingerju“ itd., kaže Janežič Cegnarju v Glasniku l. 1859 str. 20. V tem tečaju se nahajajo: Vganjka. Kiošica (Predmet je vzet iz časopisa Triester-Zeitung, ki je priobčil pričujočo zgodbo v letu 1854 pod naslovom: „Zwei Sultans-Witwen“. III. št. 3). Luni. Jurček (Povést str. 93). Ošabnežu. — Koliščina in stepe. Spisal Mihal Grabowsky v polščini, poslovenil Fr. Cegnar. Zgodovinska povest, v kateri se živo in verno slika Ukraina s svojimi stepami in zgodovinskimi spominki. Koliščina, po malorusko

koliščizna ali kolijewščizna, imenovala se je poslednja vstaja Ukrajnska l. 1768. Ime to je postalo iz besede koliti, malorusko koloty t. j. na kol nabadati, moriti (IV. str. 1—137). Vid. Narodne Biblioteke X. snopič. Novomesto 1884. 16. 96. Nat. in zal. J. Krajec. — Popotovanje iz Pazina v Terst (Glasn. IV. str. 74). Duhovnik Smirnijan (Snov je vzeta iz povesti, katero smo omenili pri pesmi Kiošica. Str. 97—99). Veselje in žalost. Sonet (Ko strè mornarju vihre moč kormilo str. 161). — Vodnikov Spomenik. Slovesna pesem Val. Vodniku (Temna noč ležala je na bregu Save str. 79). — Novice: Povabilo. Namenjen sem nekoliko pesem med svet poslati. Vabim tedaj častite domorodce in mile domorodke k obilni naročbi... Ker nisem dnaren mož, ne morem izdati knjige v zgubo; tiskala se bo toraj le tedaj, ako se oglasi toliko naročnikov, da se poplačajo tiskarni stroški... Upam, da je zapadek zbranih pesem v moralnem oziru čist pred svetom in Bogom. France Cegnar, c. k. višji telegrafist (str. 395). Različne misli: Telo. Življenje. Serce itd. (str. 412).

Glasnik l. 1850. V: Nuna in tica. Iz Tersta v Ljubljano. I. Pismo (str. 46—49). II. Pismo (str. 73—76) svaku France Češnarjev, kjer je verz latinskega pevca: Tempora mutantur et nos mutamur in illis — poslovenil: Čas kolesa vertí in orje nam brazde po čelu. — Sonetje (I. Prijetno vbrani se glasé zvonovi. II. Zgodí se časi, da dřevó pobeli. III. Skoz Kras železne kola so derdrate str. 65. IV. Ko solnce bi ne peklo iz višine. V. Prosterla noč je temne svoje krila str. 161). — Zv. VI: Na mostu. Sonetje (I. Ko mila pomlad po naravi dije. II. Vetrovi so ledeni pribučali. III. Ko prime pereč ogenj se drevesa str. 65. 66). Hrepenenje (str. 97). Odlomek iz Schillerjeve igre „Marija Stuart“ za poskušnjo (str. 178—181), poslovenil Franc Cegnar. — Novice: Kosec (str. 28). Različne misli: Oko — Obup (str. 94). Krajna svetlemu knezu in škofu gospodu gospodu Jerneju Vidmarju,

doktorju sv. pisma itd. o nastopu prestola škofije ljubljanske 1. julija 1860 (Dans lice se žari, oko veselí itd. str. 209 cf. str. 216).

1. Pesmi. Zložil France Cegnar. V Celovcu 1860. 16. 164. Nat. J. Leon. „Obsegajo na 10 polah 95 pesem, izmed katerih jih je 55 izvernih, ostale so pa prestave iz jezikov slovanskih (ilir., serb., česk., rusk.) in iz nemškega... Mnogo izmed njih so pravi biserji slovenskega pesništva. Sploh so velike pesniške lepote in toliko čiste in čedne, da jih bodo brez spodtike brali mladi in stari, duhovni in neduhovni. Večina pesem, ki so tû v venec povite, je bila že natisnjena po raznih časnikih; pa vendar ni med njimi skorej nobene, da bi ne bila na novo popiljena in popravljena. Prepričani smo si, da se bo čedna zbirka prikupila vsakemu bravcu po znotranji in zunanji obliki“ itd. (Glasnik str. 159. Novic. str. 165).

2. Marija Stuart. Tragedija v 5 djanjih. Spisal Friderik Schiller. Poslovenil France Cegnar. Natisnil J. Leon v Celovcu 1861. 16. 223. Vid. Cvetje iz domačih in tujih logov. Izdaja Anton Janežič. Pervi zvezek. Priklada Glasniku VII.

3. Viljem Tell. Spisal Miroslav Schiller. Poslovenil France Cegnar. V Celovcu 1862. 16. 208. Nat. J. Leon. Cvetje I. Šestka I. Vezek. — Natisek II. kot beletristična priloga Edinosti v Trstu 1886. 8. 186. Tisk. V. Dolenc.

4. Babica. Obrazi iz življenja na kmetih. Spisala po česki Božena Nemcova (r. 1820 na Dunaju, u. 1862). Poslovenil France Cegnar. V Celovcu 1862. 16. 300. Nat. J. Leon. Cvetje I. Šestka 3. Vezek. — Narodne Biblioteke snopič XIII—XVI. Novomesto 1884. 16. 413. Nat. in zal. J. Krajec.

Glasnik l. 1861 kaže: Materno okó (Kak si lesketála, o zvezda nebeška! str. 77). Sonet (Mornár na ladji pisani ozira str. 85). Sonet (Oblekla zemlja krilo je zeleno str. 110). Telov samogovor (za po-

skušnjo str. 131). — V Novicah str. 386: Parlamentarni jezik. „Začeli so se pomenki o slovenskem parlamentarnem jeziku. Moja misel o tem je ta, da med književnim in parlamentarnim jezikom ne sme biti nobene razlike. Slovan se mora tega pravila še terdneje držati, nego drugi narodi, ker se njegova pisava z govorom najbolj ujema. Vsaka čerka naj se vselej izreka tako, kakor se piše, tedaj tudi čerka l. Parlamentarni jezik mora se nasiljati na književnega, ta je njegova edina in terdna podlaga. Da dobimo dober parlamentarni jezik, je edina potreba, da se književnega jezika dobro naučimo in da ga marljivo rabimo v vsakdanjem življenji. Vse drugo pride samo od sebe. Cegnar. — V Novicah l. 1862 je stavil „Prašanje“ o predlogih: proti, na, zoper, preko in preki (prek), katerim naši jezikoslovci pomena še niso dosti natanko določili. . . Kar sem pozvedel o njihovej razliki, naj tu povém, da se oglase tudi drugi, ki več in bolje o tem vedó itd. (str. 140). — Svět, kako bi se našemu slovstvu pomagalo (str. 359): „Naj bi se vsi naši pisatelji in domoljubni rojaci spojili v literarno društvo. . . Pravila bi društvenino določila, dragovoljni darovi bi se hvaležno prejeli. Morebiti bi tudi ne bilo napak, vpisovati za dosmrtno ali častne ude, ali za utemeljitelje tiste rodoljube, ki plačajo enkrat za vselej določen znesek. . . Društvo bi iz nabrane društvenine razpisovalo darila za dobre izvorne dela, kupovalo dobre spise in izvrstne prestave. . . Društvo bi moralo izdajati samo res dobre dela. Zato naj bi volili pisatelji izmed samih sebe presojevalce. . . Naše slovstvo bi dobilo središče in trdno stalo, narodnost krepko podpora in brambo, omika bi med nami vspešno napredovala, tujščini se vrata zapirala. Rodoljubni in bistrourni možje! prevdarite moj nasvèt in če ga potrdite, skusite, da ne ostane mrtev (cf. Slovenska Matica)“.

Poziv. Poslovenil sem Valenštajnov tabor. Vabim torej k naročbi ča-

stite rojake. . . Ako me rodoljubi podpró, da ne bodem imel izgube, izdam kmalo potem vže skorej dovršeni deli: „Oba Pikelomina in Valenštajnova smrt“. Fr. Cegnar. (Glasnik 1863 str. 320. Novic. 350, 410).

5. Valenštajnov ostrog. Spisal Miroslav Šiler. Poslovenil i založil France Cegnar. Tisk Egerjev v Ljubljani. 1864. 16. str. 77. — Že zdavnaj napovedani Valenštajnov tabor je unidan kot „Valenštajnov ostrog“ zagledal beli dan. Čeravno je lepa beseda tabor vdomačena čez in čez po vsem Slovenskem, vendar tudi ne prerokamo malo znanega ostroga; saj prav za prav tudi Frid. Schillerjev „Lager“ ni v tej igri v strogem pomenu „befestigter Ort“ itd. — Kar se tiče prevoda, lahko rečemo, da se vrstuje najboljšim prevodom, ki jih imamo v slovenskem jeziku. . . Kar se pa tiče v sedanji slovenski pisavi celó nenavadnih oblik, mislimo, da bojo še dolgo, in nekatere na veke samice ostale. . . Mnogo jih je, ki jih težko kdaj iz mrtvega jezika bodemo sklicali na dan. Ali še tudi iz družega vелеvažnega ozira smo zoper nekatere teh oblik, in to je, da nas oddaljujejo od sedanjega jugoslavenskega pisma namesti da se mu bližamo (Novic. str. 341). — „Pred seboj imamo željno pričakovani novi plod sloveče Cegnarjeve muze, namreč prevod klasične Šilerjeve igre „Wallenstein's Lager“, ki je pod naslovom „Valenštajnov ostrog“ pred nekaj dnevi zagledal beli dan. Že po svoji prestavi „Marije Stuartove“ in „Viljema Tella“ se je skazal g. Cegnar Slovencem preizversten tolkovavec Šilerjevih del; še bolj pa se je poslavil s pričujočim prevodom, ki nam s krepko, izbrano besedo in v blagoglasnih stikih, s toliko vernostjo in spretnostjo tolmači visoke misli nemškega klasika, da ga moremo po vsej pravici izbornó delo imenovati in bi skoraj rekli, da na nekterih mestih celó pervopis presega. V poterjilo naše izreke naj stoji tu nekaj verstic iz poslednjega nastopa itd. — Svojemu prevodu je privzel g. Cegnar nekaj oblik, ki doslej še niso rabile slo-

venski pisavi. O nekterih je res želeti, da nam s časom vsaj v viši pisavi oživé... druge kakor „ljudije, umetnostijo, početije, nej nam. ni ali nije, glag. dvojina ženskega spola na i itd.“ pa so take, da se bodo po naših mislih le težko prijele sedanjih Slovencev; popolnoma nerazumljiva nam je oblika „sedanjest, prihodnjest, izkranjest itd.“;... prenašlo in brez potrebe jeziku ne preminjajmo oblik... vselej in povsod bodi naša prizadeva ta, da ostane naš jezik, kakor je bil doslej, tudi vprihodnje pravi ljudski jezik itd. (Glasnik str. 320—323)“.

— Godilo se je pa Cegnarju, kakor vsakemu, ki svoje knjige prodaja! „Mnogo gospodov, ki so nabirali naročnike na „Valenštajnov ostrog“, nej še poslalo naročnine, toži v prošnji iz Trsta (Novic. 1865 str. 145)... Opominjam svoje dolžnosti tudi tiste rodoljube, ki so si pridržali nabrano naročnino za pesmi, ktere sem izdal leta 1860... Ne morem zamolčati, da me je pridržana naročnina pripravila v hudo stisko, i da zarad tega tudi ne morem izdati občanah i dovršenih del: „Oba Pikolomina i Valenštajnova smrt“, ako mi kaka rodoljubna duša ne pomore, ali ne kupi del, kateri rad prodam“ itd. — Priobčil pa je l. Dejanija 4. Prizor l. 1865 za poskušnjo v gimnazijskem izvéstju Tržaškem.

6. Valenštajn. Dramatično delo. Spisal Miroslav Šiler. Poslovenil France Cegnar. V Trstu. Založila tržaška Čitalnica. Tisk avstrij. Lloyd. 1866. 8. 421.

— „Komur je znana dovršenost Cegnarjevih prevodov Šilerjevih tragedij „Marija Stuart in Viljem Tell“, ta je gotovo z nami vred željno pričakoval njegove prestave Šilerjeve trilogije „Valenštajn“, ktere ga prvi del „Valenštajnov ostrog“ je že pred dvema letoma zagledal beli dan. Od vseh prijateljev Cegnarjeve muze živó zaželeno delo je prišlo pred kratkim časom na svitlo s pripomočjó znanega slovenskega rodoljuba J. Kalistra — kteremu bodi za to čast in hvala — ker bi bilo morda brez njegove pomoči Slovencem še delj časa skrito ostalo. Kar se tiče prevoda, reči se

mora o njem, da je na vse strani popolnoma dovršen... Kar se pa tiče novih oblik, ki so rabile pesniku v pričujočem delu (p. dejanije, čelovek, notranjest itd.), teh mu sosebnost v lepoznanškem delu nikakor ne moremo potrditi, saj jim je celó g. Levstik v svoji slovnici samo pod črto ali v opazkah mesto dal. Nekatere izmed njih se s časom brez dvombe obležejo slovenski pisavi; njih večina pa je s staro slovenščino zamrla, čemú tedaj, z mrtvimi med žive, ker zbudajo samo nejevoljo med bralci in begajo toliko potrebno edinost itd. (Glasnik 1866 str. 379)“.

Da so v šolska „Berila ali v Cvetnike slovenske slovesnosti“ (Bleiweis, Janežič, Navratil itd.) radi sprejemali Cegnarjeve izvrstne umotvore izvirne in prestavljene, to se vé.

V Trstu je marljivo deloval v narodnih društvih ter pomagal pri slovenskih časnikih, celó s političnimi sestavki in razpravami; na pr. Ilirski Primorjan l. 1866: Prihodnja avstrijska politika. Slovenstvo v Trstu. Isterske zadeve. Tržaškeje okolici zastran delalcey furlanskih itd. Staro leto. Komedija na travniku pri sv. Ivani zunaj Trsta v letu 1866 (V kolobarji sedé lev, medved, koza, lisica, prasec, mačka, osel, sokol in še več drugih živali in zverí). Odprto pismo gospodu Godini, Tržaškega „Ljudomila“ vredniku, češ, Vi pravite, da jaz naš lepi jezik pačim in kazím, naj bi se mi vzela učiteljska služba na državnej gimnaziji itd., kar vendar poznej nekoliko popravlja (str. 96) itd. — Primorec l. 1867: Na novega leta dan. Zoper „Triester Zig.“ o Slovanih. Zoper Napoleona. Trst z okolico. Avstrija, kam greš (po dualizmu)! Narodnosti ideja. O jeziku v šolah in uradnijah. O pollaščevanji Trsta in okolice. — L. 1868: Novo leto. Cesar Maksimilijan. Memento Slovencem. O slovanski Avstriji. Slovenskim državnim poslancem. Posebej gosp. državnemu poslancu Luki Svetcu. Slovenskim roditeljem v Trstu. O Srbiji. O slovetvu slovenskem p. Glasnik, Cvetnik itd.

— L. 1869: Volitve v mestno svetovalstvo. O tem potrebna opomba nasproti „Triester Ztg.“ Govor v koionskej Čitalnici. V delalskem društvu o glavnem zboru itd. — Tako je sodeloval pri „Edinosti“ od l. 1876, kjer je na pr. l. 1878 št. 22 ponatisnjena Čestitka Gosp. Dr. Ivanu Bleiweisu k sedemdeseti obletnici dne 19. oktobra z adreso, katero mu je v krasnem okviru posebna Tržaška deputacija izročila v Ljubljani itd. —

Skrbno je Cegnar pilil in popravljaval svoje pœezije, Marijo Stuart baje vso preuredil, mnogo novih pesmi zložil. V rokopisu hrani opero „Campo“; tako ima mnogo kozaških dŕnk prevedenih iz ruskega, nekaj iz novogrškega itd. — Dramatično društvo je spravilo na svetlo igro „Deborah“; J. Krajec v „Nar. Biblioteki“ vnoviè roman „Koliščina in stepe in Babico“ l. 1884; Edinost „Viljem Tella“ l. 1886 itd. — „Kvara, pravi L. Žvab v Dodatku, da so Pesmi Cegnarjeve iz l. 1860 denes uže tako redke, in mni se nam, kà bi bilo jako zahvalno vse slovensko razumništvo podjetnemu knjigotržcu, ki nam jih z nova obavi!“ — V dokaz, da priznavajo njegove velike zasluge za razvitek slovenske knjiŕevnosti, piše ondi (str. 40), napravili so mu 3. dec. 1883 v tržaškej čitalnici slovenski in hrvatski èetilstilci slovesen večer. Gospod Viktor Dolenc razložil o tej priliki v kratkih a toènih potezah njegove literarne uspehe na pesniškem in slovniènem polju, oznani mu, da mu prijatelji darujejo v mali spomin na steni viseèo oljnato podobo, na kateri ga je gosp. Kavš jako lepo in naravno naslikal, ter napòsled izrazi govornik v imeni vseh navzoènih srèno željo: Bog poŕivi Cegnarja še mnogo let slovenskemu narodu v èast in na korist!

Nekatere iskricke, prave slovstvene kresnice, krasne po pomenu in po obliki, naj se iz Valenštajna pokaŕejo tudi tukaj na hvalo prelagatelju Fr. Cegnarju:

Œivot ozbiljen, bodra je umetnost.

V okrogli tesnem se razum oŕi;
Z namenom veèim tudi èlovek raste.

Za ukànijem hodi vekànije.

Le malo
Jih je, ki vladati sami se znajo
I rabiti razum razumno.

Duh nizki se pogrezne v lastne male
Skrbi, koristi i dobièke.

Verjemi, svoje
Osode zvezde imaš v lastnih prsih.

Da, ima domovino Avstrijan,
I ljubi jo, i vé, zakaj jo lubi.

Tudi
Poboŕnost ima èislane junake,
Enako, kakor slava, kakor sreèa.

Vojna
Je strašna šiba iz nebes poslana,
Al dobra, kakor druge boŕje šibe.

Mladosti
Svet ozek je, možgani so široki.

Pogublajo me prijatelji moji
Goreèi, ne sovražniki èrteèi.

Pogum ŕivot zastavlja, ne vesti.

Moritev èasi
Je kraljem vseè, nikoli ne morilec.

Niè trdno, stanovitno ne stoji
I vse razpada, koder vere nej.

Resnice glas posnema večkrat duh
Laŕi, da nas prevari, preslepi,
I seje prekanljive govorce.

Èloveka lastna volja
Velièa ino niŕa.

Kder je
Svobode mnogo, tam je tudi mnogo
Zablode. Al dolŕnosti ozka pot
Je varna.

Èas je èloveku angel. Sodbe nagla
Vršitev pristuje le Bogu, ki
Se ne spominja!

O, ako vas sreè svari, slušajte
Ta glas njegov! Sreè je boŕji glas;
Èloveško delo je le pameti
Presodek.

Èesto pride
Iz slabih ust besede dobre glas.

„Ako prebiraš krepko, blagoglasno besedo slovenskega prevoda, zares čudil se boš, s koliko vernostjo je naš pesnik visoki duh nemškega klasika posnel, pravi Janežič (Glasn. 1866 str. 379); pri vsem tem je vendar prestava tako naravna, tako lahko umevna in svojstvu našega jezika tako primerna, da misliš najizvrstniše izvorno delo pred seboj imeti“. — Žal mi je in sram nas mora biti, ako je res, kar pravi L. Ž., da slovenskega „Valenštajna“ leži še mnogo izvodov na razpolaganje in ponižno čaka zmernega kupca (str. 39)!!

Toliko bodi tù o Cegnarju. Kar je še več storil ob Adriji, popiše naj kateri ondotnih rodoljubov. — V latinskih šolah se je živo vneval za Koseskega poezije, ki so prihajale takrat na dan po Novicah. Trudil se je ga posnemati, in ga je tudi zlasti v jeziku slavno prekosal. Kako hvaležen mu je bil, kaže naj k sklepu nagrobni govor, ki ga je imel pesnik France Cegnar pri pogrebu slovenskega pesnika Jovana Vesel-Koseskega:

Z britkim srcem izročamo hladni zemlji smrtne ostanke moža, o katerem veljajo Horacijeve besede: Non omnis moriar. In v resnici, on nam, našemu narodu ni umrl, on živi in bode živel na veke, ker njegova dela so nesmrtna. Minolo je 40 let — takrat so bili osorni časi, povsod ledina neizorana, s kamenjem posuta, s trnjem zarastla, slovenska Vila je imela uklenjene roke in solzno oko — minolo je, pravim, štirideset let, ko je ta mož, na kterege rakev zdaj točimo gorke solze, vstal, kakor izvoljeno višje bitje, iz srede našega pozabljenega, tlačenega naroda, ter mu v navdušenih pesnih klical: Zbudi, predrami se, vstani moj narod, zarja poka, dan se dela! In narod se je zbudil, predramil, vstal je in zamaknjen poslušal

krasno doneče glasove, glasove, ki so doneli po vseh zemljah, v katerih si je postavil dom Slave sin. Kakor spomladi cvetje po širnih planjavah, tako se je širila narodna zavest in ljubezen do domovine; žarelo je oko starcu, ponosno je vzdignil glavo mož, in navdušeno z ognjem svetega rodoljubja je kipelo srce mladenču; preroben je bil slovenski svet! — vse to čudo so delale drazega ranjcega krepkdoneče, navdušene pesni. A njega, ki smo ga zdaj na zadnji njegovi poti s toliko britkostjo tu sem spremili, ni dičilo le sveto rodoljubje, nič manjše veljave nema čista njegova morala, bil je mož in človek po božji in ljudski volji: Bogu slavo, možu veljavo, ženi zvestobo, otroku ljubezen, tako je govoril, učil in priporočal. Iz vseh njegovih del veje goreča ljubezen do vsega človeštva, na njegovem praporu se vije oljičin brst z geslom: Mir zvonjenje prvo bodi!

O, da bi naši rojaki, ki so ljudstvu voditelji in učitelji, vedno visoko nosili to znamenje miru in sprave, da bi nikdar srca ne odpirali zapeljivemu pohlepu, ki v sedanjih časih s toliko silo pritiska na narod, da mu vrata ulomi!

Je-li naključje, da se je tak mož in v takem času porodil slovenskemu narodu? Ne, to ni naključje, treba ga je bilo, narod ga je potreboval, in ker je narod zdrav, čil, Bogu udan in ima tedaj poroštvo do boljše bodočnosti, zato mu ga je dala božja previdnost. — Ni li pomenljivo, da je med vsemi tovariši svoje mladosti zadnji zapustil radosti in težave tega sveta? Da zadnji je bil, a od danes bode prvi. Njegov duh se raduje v nebeških visočinah, njegova dela so ostala med nami v nesmrtni slavi. — Mir njegovemu prahu! Večna luč njegovemu duhu! Slava!

„Edinost“.

